

Катта мактаб

Муассислар:
**Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси,
“Kamolot” ёшлар ижтимоий ҳаракати**

1982 йилдан чиқа бошлаган.

Жамоатчилик кенгаши раиси:
Абдулла ОРИПОВ

Жамоатчилик кенгаши:
**Қаҳрамон ҚУРОНБОЕВ
Азамат УМАРОВ
Аҳмад ОТАБОЕВ
Абдуваҳоб НУРМАТОВ
Феруза МУҲАММАДЖОНОВА
Шухрат СИРОЖИДДИНОВ**

Бош муҳаррир:
Нодир ЖОНУЗОҚ

Бош муҳаррир ўринбосари:
Нурилла ЧОРИ

Масъул котиб:
Ориф ТОЛИБ

Масъул муҳаррир:
Элёр МУРОД

Муҳаррир:
Ғиёсиддин ЎНАРОВ

Таҳрир ҳайъати:
**Муҳаммад АЛИ
Иқбол МИРЗО
Сирождин САЙИД
Ўрозбой АБДУРАҲМОНОВ
Фаррух ЖАББОРОВ**

Бадий муҳаррирлар:
**Акбарали МАМАСОЛИЕВ
Раҳматжон ЮНУСОВ**

Фотограф:
Рустам НАЗАРМАТ

Манзилмиз:
Тошкент шаҳри,
Ўзбекистон шохқўчаси, 16-“а” уй.
E-mail: yoshlik-jurnali@umail.uz
Тел/факс: (0371) 227-0-227,
245-5-793, 245-0-552

Навбатчи муҳаррир: О. Мадвалиев
Босишга 26.07.2016 йилда рухсат берилди.
Қоғоз формати 60x84 1/8.
Нашриёт ҳисоб тобоғи 8,7. Индекс 822.
ISSN 0207-9137. Журнал 2007 йил 4 майда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги
томонидан № 0253 рақами билан рўйхатга олинган.
Журналдан кўчириб босилганда
“YOSHLIK”дан олинди” деб изоҳланиши шарт.
“SILVER STAR PRINT” МЧЖ босмаҳонасида чоп этилди.
Буюртма № 57. Адади 2800 дона.
Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, 22-мавзе, 17-уй.

Ижтимоий фанлар соҳасида баҳсли мавзулар, саволлар кўп. Шулардан бири шахс ва давр муносабатига тааллуқли. Яъни: оламшумул тарихий воқеаларни ким ёки нима белгилайди – шу жараёнларни бошқарган шахсларми ёки уларни юзага чиқарган ижтимоий-сиёсий муҳитми? Ҳар икки қарашнинг ўз тарафдорлари бор: улар бор билимини ишга солиб, турли тарихий фактларни мисол келтириб, ўзига маъқул фикрни исботлашга тиришадилар. Назаримизда, бу масалада фақат бир томонлама ҳукм чиқармаслик керак. Негаки, буюк шахслар, чиндан ҳам, улкан тарихий эврилишлар палласида майдонга чиқади ва айнан уларнинг характери, салоҳияти, инсоний фазилатлари ўша эврилишларнинг натижасини, сифатини белгилайди.

Бу фикр талқини учун Ватанимиз тарихидан маълум мисолларни келтиришимиз мумкин. Узоққа бормаимиз. Она юртимиз тақдирида ниҳоятда улкан, шунчаки ифодалаш қийин бўлган сўнгги йигирма беш-ўттиз йилни олайлик. Дунёга довруқ солиб турган қизил империянинг путурдан кетиши, озодлик ҳиссининг кучайиши, сиёсий-ижтимоий, иқтисодий-маънавий муаммоларнинг портлайдиган даражада йиғилиши ва бу қалтис жараёндан оқилона, оғир-босиқлик ва айна пайтда қатъият билан чиқиб кетиши йўлини топган Улуғ Йўлбошчининг тарих саҳнасида пайдо бўлиши ҳамда юртини обод, хотиржам мамлакатга айлантириши... Бор-йўғи бир жумлага сиғаётган ана шу таърифда Ватанимизнинг машаққатли, аммо шарафга бурканган чорак асрлик тарихи, сизу бизнинг салкам ўттиз йиллик ҳаётимиз мужассам.

“Биз кечирган ҳаёт осон ўтгани йўқ. Биз олдин ўтмаган катта мактабни ўтдик... Халқимизда “Ер билан осмонча фарқ бор” деган гап бор. Ўйлайманки, бу ҳақда гапирганда ана шу иборани ишлатсак, айна ўринли бўлади...” – бу ҳаётини хулоса ўша улуғвор ўзгаришлар бошида турган Шахс, Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти Ислом Каримовга тегишлидир.

Тарихда ном қолдирган давлат раҳбарлари кўп. Лекин уларнинг ҳаммаси ҳам эл-юрт ҳурматини, севгисини қозонган, деб айтолмаймиз. Халқини буюк мақсадлар сари бошлаган, улуғ ғоялар йўлида илҳомлантира олган ва керак пайти халқига кўксини қалқон қилган Юртбошигина ана шундай бахтга муяссар бўла олади. Бу ҳақиқатни Биринчи Президентимиз ўз ҳаёти, фаолияти билан яна бир карра бутун дунё жамоатчилигига исботлаб берди.

Бизни бу ёруғ кунларга етаклаб келган доно Раҳнамодан айрилиш ҳисси юракларимизни ўртади. Аммо шу оғир дамларда яна бир ҳақиқат намоён бўлди: Ислом Каримов ғоялари туфайли нафақат мамлакатимиз обод бўлибди, айна пайтда ички дунёмиз ҳам бир маромга келиб, халқ сифатида шаклланибмиз! Бу ҳолат қийин лаҳзаларда ўзимизни йўқотиб қўймасдан жипслашганимизда, қайғуни баб-баравар юрагу елкамизга олганимизда, дўстларимизнинг хайрихоҳлигига миннатдор нигоҳ ила қараб, душман кўнгишларга бир тану бир жон бўлиб жавоб қайтарганимизда яққол кўринди. Ва яна, Йўлбошчи белгилаб берган йўлда азму шижоат билан давом этаётганимизда, Ватанимизни янада обод кўриш истаги билан яшаётганимизда намоён бўляпти.

Ўтган йигирма беш йил мустақил Ўзбекистон тарихининг олтин ҳарфларда ёзилган гўзал дебочаси бўлса, олдимизда шу қутлуғ асарни залворли мазмун-моҳият билан безатиш вазифаси турибди. Бунинг учун, шубҳасиз, ҳар биримиз янада кўпроқ фидойилик кўрсатишимиз, жон куйдиришимиз лозим бўлади. Ана шунда Ватан олдидаги фарзандлик бурчимизни ҳалол ўтаган ва, шаксиз, бизни улуғ йўлга бошлаган Юртбошининг руҳини шод қилган бўлаимиз.

МУНДАРИЖА

22

37

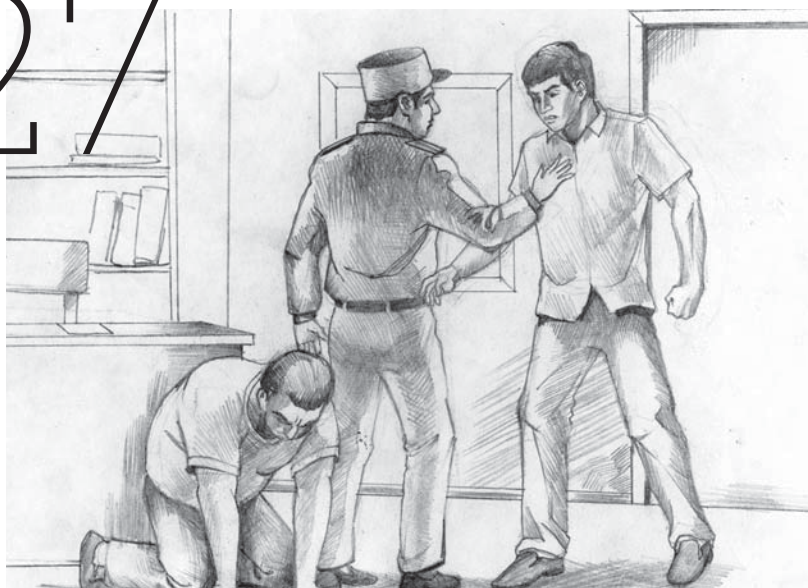

8

50

27

№ 9 (304), 2016 й.

МУНОСАБАТ

- 8 Ислохотларнинг мустаҳкам асоси
НАЗМ
Абдулла ШЕР
- 13 Шому саҳарларда юртимни кездим
Адиба УМИРОВА
- 34 Кўнглингман – кўз юмиб кета олмаган...
Шоди ОТАМУРОД
- 46 Бағрим бутун эди – чалинмасди най
НАСР
Жамила ЭРГАШЕВА
- 16 Учрашув
Шодмон ОТАБЕК
- 27 Аравакаш
ТАДҚИҚОТ
Абдуғани СУЛАЙМОН
- 22 Замон руҳи, ҳаёт фалсафаси
Беҳзод ФАЗЛИДДИН
- 40 Вақт инсонсиз ҳеч нарса!
ҚЎЛЁЗМА
Назар ШУКУР
- 36 Куз варақалари
НИГОҲ
- 37 Ўзи бир чинор эди
САБОҚ
Чарли ЧАПЛИН
- 45 Ҳамма гап самимиятда
ЭЛ ХАЗИНАСИДАН
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ
- 48 Тилим, онамнинг тили!..
Тозагул АЛЛАНАЗАРОВА
- 50 Майдақанд
ТАВСИЯ
- 52 Мутолаа завқи
ҚАЛДИРҒОЧ
Моҳинур ҚОДИРОВА
- 58 Қишлоғимнинг нафис ифорин туйдим
ЖАРАЁН
Алишер ПАРДАЕВ
- 59 Болалари юлдузларни кўзлаган юрт
ҲАЖВИЯ
Акбар РУСТАМОВ
- 62 Мулойимхунук
- 64 АНА ШУНАҚА

Буюк матонат

Сохибқирон Амир Темур бобомизнинг “Яратганнинг менинг бирлан қиладургон улуғвор ишлари бор” деган буюк ҳикматлари келган.

Гап мазмунига қараганда, улуғ бобокалонимиз ушбу ўлмас ҳикматни айна куч-қудратга тўлган ёвқур навқиронлик чоғлари, бўлажак фатху зафарларию музаффар юришларини юрак-юракдан ҳис этиб, бу ёруғ оламда Тангри таоло томонидан ўзларига буюрилган Буюк Бурч ва Буюк Мавқени бутун буюклигию бетимсоллиги, тамоми улуғворлиги ва маҳобати билан кўз олдига келтирган ҳолда кенг ва

нописанд дунёга нарра шер мисоли боқиб туриб айтган бўлсалар керак.

Темур бобо бир жилмайса – етти иқлимда байрам бўлган, оламтаноҳ бир қаҳр қилса агар – етти мамлакат ларзага тушган, дейишади. Ривоятдай туюлса-да, ҳар ҳолда, бу нақллар халқда келган, халқ оғзида ҳанузга қадар яшаб келаётгани бежиз бўлмаса керак.

Оқсарой пештоқларида нақш қилинган битиклардан бирида “Подшоҳларнинг сўзлари – сўзларнинг подшоҳидир” дейилади. Бу безавол ҳикмат ҳам Темур бобомизга тегишли. Ўзлари ёздирган, ўзларининг муборак назарлари тушган...

XIX-XX асрларга келиб, ўзбек халқи ўз бошидан кечирган, жон-жонию суюк-суюгидан ўтказган икки мустабид тузум – биринчиси ўта қаттол ва муттаҳам, иккинчиси – зулму золимликда биринчисидан қолишмайдиган ғирром ва зўравон, ғаддор ва номард даврларни ўз ичига олган 130 йиллик истибдод замонларини кун ва соатларга бўлиб чиқса агар, 47 минг 482 кун билан чексиз-чексиз, дилгир-дилгир туганмас интиҳосиз соатлар пайдо бўлади.

47 минг 482 кундан иборат хорлик ва зорлик.

47 минг 482 кунни ўз ичига олган қарамлик ва мутелик.

Халқ учун 130 йиллик зулмкор махлуқ, оғзию бурунларидан ўт-олов пуркаб, жон талвасида пишқириб, чинқириб турган икки бошли баҳайбат аждаҳога қўрқмай чанг соладиган, рўйи рост панжа урадиган ҳақиқий шердил, арслонюрак Раҳнамога, халқнинг ўз ибораси билан айтганда, ҳеч нарсадан ҳайиқмайдиган шеримард Йўлбошчига тарихий эҳтиёж пишиб етилган эди.

Бино бўлган кунидан бошлаб бутун фаолияти бошдан-оёқ халқнинг маънавий томирларини қирқиб қуригишдан иборат бўлган нобакор шўро тузуми, дунё назарида, олам аҳли олдида шармисор бўлиб қолаётган, ёлғон ва сохталиги ўзига ҳам билиниб қолган коммунистик мафкура таназзулга юз тутган қалтис ва сертахлика, хавф-хатарга тўлуғ алғов-далғов бир замонда халоскор шамшир янглиғ ярқ этиб бир Буюк Хитоб янгради:

“...Биз энди бундай яшолмаймиз ва бундай яшашга замоннинг ўзи йўл қўймайди!..”

Жафокаш ўзбек халқи бу нажоткор хитобни 130 йил муттасил – 47 минг 482 кун кечаю кундуз қон бўлиб кутди.

Мустақиллик аслида шу Буюк шижоатдан, 1989 йилнинг 24 июнида Ватан ва халқ тақдирини елкага олиб айтилган шу Буюк матонатдан бошланган эди.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай, 1991 йилнинг 31 августидан – Президент Ислом Каримов Ўзбекистон мустақиллигини эълон қилгандан сўнг ўн-ўн беш кун ўтар-ўтмай, 1991 йилнинг 14 сентябрдаги сонидан “Известия” газетаси “Ажратилган вагон” (“Отцепленный вагон”) сарлавҳали пичинг ва иддаолар тўла гиж-гижловчи мақола билан илк ҳужумларни бошлаб берди. У

ғаддор ва фитнакор мақола шундай иддаоли сўзлар билан бошланар эди: “Янгиланаётган федерациянинг бутуниттифоқ темир йўлларида рўй бераётган ҳалокатли ҳолатлар оқибатида 31 август куни СССР деган поезд таркибидан яна бир вагон узилиб, ажратилиб олинди: Ўзбекистон ўзининг давлат мустақиллигини эълон қилди”.

Бир йилдан кейин “Век” (“Аср”) газетаси мухбирининг саволларига жавоб бераркан, марказий матбуотда кетма-кет чоп этилаётган, мақоладан кўра кўпроқ мағзавага, талвасага ўхшайдиган шундай чиқишларни назарда тутиб Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов гапнинг пўсткалласини айтиб қўяқолган эди: “Ахир, фақатгина бу ерда, Ўзбекистонда бир миллион олти юз минг рус, икки миллион юз минг русизабон аҳоли бор, нега сиз улар ҳақида ўйламайсиз? Сизлар фақат уларни “Мачитлар фонидаги руслар” кўринишидаги мақола ва кўрсатувларингиз билан гиж-гижлайсизлар, холос. Ўзаро хавфсизлик шартномаси шаклидаги ҳужжатни таклиф қилишганида эса, сизлар жавоб тополмай қоласизлар...”.

Ёдингизда сақланг: бу гаплар 1992 йилнинг октябрида айтилган эди. Орада бутун бошли асрлар, минг йилликлар алмашилиб кетди. Биз ҳозир XXI асрнинг иккинчи ўнйиллигини якунлашга қараб бормоқдамиз. Икки аср – йигирма беш йил. Истиклолнинг чорак асри ичида биз икки асрлик орзу-армонларимизнинг рўёбини кўрдик. Минг йилликлар тақдирини бор-йўғи йигирма беш йилнинг ўзида ҳал қилгандай бўлди. Буюк халоскоримиз, Буюк Меъморимиз, Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти Ислом Каримовнинг нечоғлик ҳақ экани ойма-ой, йилма-йил тобора равнақ топиб бораётган, оламга ўз қадду бастини озод номоён эта олган озод ва обод Ўзбекистонимиз тимсолида кўриниб турибди.

Йигирма беш йилни кунма-кун кўпайтириб чиқса агар, 9 минг 125 кун ҳосил бўлар экан. Ўн минг ҳам эмас, бор йўғи 9125 кун! Оллоҳ билгувчидир. Ниҳони ҳам, пинҳони ҳам Худо-йимнинг Ўзига аён.

...Бутун халқимиз ўзининг буюк фарзанди, матонатли Йўлбошчиси Ислом Каримовга мотам тутган мусибатли, оғир ва синовли кунларда Ўзбекистон телевидениеси кўп тарихий ва такрорланмас лавҳалар қаторида Биринчи

Президентимизнинг минбарда туриб айтган бир гаплари билан қиёфаларини қайта-қайта кўрсатиб турди. Ватан ва халқ тақдири, келажаги ҳақида гапирар экан, Президентнинг ҳар гал “Оллоҳ умр берса...” деган ибора билан мин-

барни тарк этишларию нимжилмайиш билан қараган сиймолари экранда бот-бот тўхталиб кўрсатиб турилди. Шубҳасиз, бу нурли сиймо қалбларимизда мангу яшайди.

Дунё равон, дунё равон,
дунё равон йўлида,
Бир қўлида қурол, яна
кабутар бир қўлида.
Ярми бузгун, ярми қузгун,
ярми қашқир дунёда,
Қўйиб берсанг бир-бирини
гажиб ташир дунёда –
Эгни юпун, ҳоли забун,
бўйни эгик, нотавон,
Ўзбекларни тўфонлардан
ким сақлади соғ-омон?
Қай улуғ зот бу миллатга
номус берди, ор берди,
Кўкрагини осмон қилиб
бургут берди, сор берди?
Ай Ватаним, ай онажон,
у ҳақсиз замонларинг,
Авлиёю азизларинг –
топталган маконларинг!
Дунё равон, дунё равон –
гоҳи тўқ, гоҳ оч тараф,
Ярми ҳилол тараф бўлса,
ярми эса хоч тараф.
Арслон бўлиб истибдодга
қўрқмай панжа солди ким?

Миллат юкин, Ватан юкин
елкасига олди ким?
Қай улуғ зот халос айлаб
туҳмату жазолардан,
Қутқаролди ўз халқини
балою қазолардан?
Темурхоннинг наслидан деб
фарзга олсам арзигай,
Ўз бобомдан шу каломни
қарзга олсам арзигай.
Ай онажон, ай болажон,
ай жонга жон, отажон,
Ўзбекистон Ватан бўлди,
Ўзбекистон, онажон!..
...Қарам бўлмас бундан буён
ҳар ёву ҳар ётга юрт,
Ўзбекистон – она юртдир,
Ўзбекистон – ота юрт.
Дунё гарчи қалқиб ётар –
тўқ тараф ҳам, оч тараф,
Элим дея, юртим дея
ёнган зотларга шараф!..
...Бутун умри, бор ҳаёти –
дахлдорлик, қарздорлик,
Буюкларга – озод Ватан,
обод Ватан ёдгорлик..

Сирожиддин САЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

Энг катта бойлигимиз – халқимиз, ёшларимиз

Истеъдод, истеъдод ва яна бир бор истеъдод соҳибларини топиш, тарбиялаш ва уларнинг меҳнатини муносиб қадрлаш энг асосий вазифамизга айланиши зарур.

Биз учун ягона мафкура – бу Ўзбекистоннинг тараққиёти, Ўзбекистоннинг равнақи, Ўзбекистоннинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслигидир.

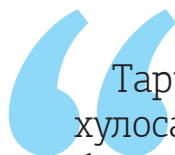
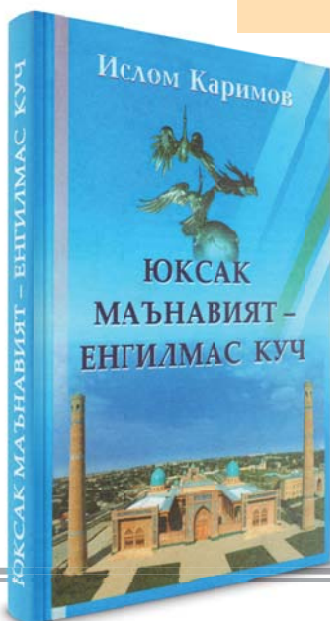
Адабиёт масаласи – бу маънавият масаласидир.

Болаларим, сиз шундай бир замонда яшаяпсизки, ўзингизни кўрсатишингиз, бор имконият ва салоҳиятнингизни ишга солишингиз мумкин.

Мен, авваламбор, ёшларимизга қарата айтмоқчиман: ўқинг, тарихни ўрганинг, тарихини, ўтмишини билган одам келажакда адашмайди.

Тарихимиздаги оғриқли даврлардан ҳам хулоса чиқариб яшашимиз керак. Эртага бизнинг ўрнимизга келадиган ёшлар ана шу тарих ҳақиқати билан қуролланиши лозим. Чунки ҳеч бир соҳада ҳеч кимдан кам бўлмайдиган авлодгина буюк давлат барпо этиши мумкин. Нега деганда, буюк давлатни қуриш учун маърифатли, тарихни биладиган, ундан сабоқ чиқара оладиган одамлар керак.

“ Бу дунёда қуруқ гапга эмас, аввало, ҳар томонлама ишончли, синалган, ҳаётнинг ҳақиқий синовидан ўтган одамларга ишониш керак.

“ Ҳаётда мақсадга эришиш ҳеч қачон осон бўлмаган. Эй, бизга шу ҳам бўлаверади, деган фикр билан яшайдиган одам, билиб қўйинглар, ҳаммамизнинг душманамиздир.

“ Эзгу мақсадларимизга етиш учун бугун белни қаттиқ боғлаб меҳнат қилмасак, ўзимизни қийнамасак, эртага ҳаёт бизни қийнайди. Бу бешафқат ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслик зарур.

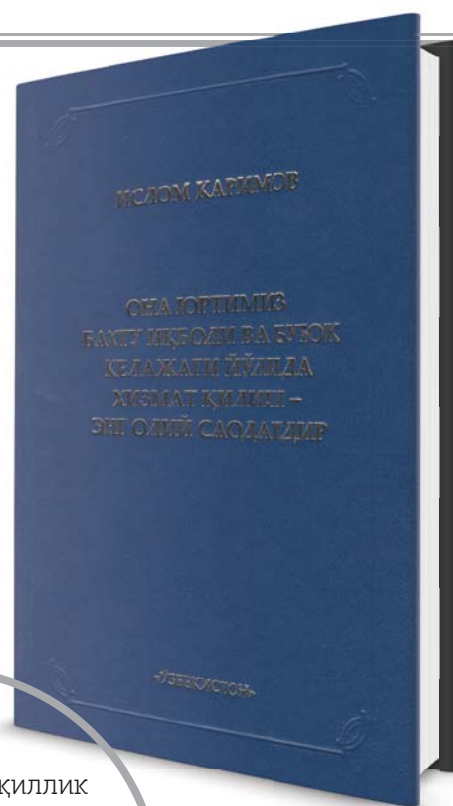
“ Ҳеч бир ишда шошилмасдан, айна пайтда сусткашликка йўл қўймасдан, фақат ва фақат ўзимизнинг кучимизга ишониб, таяниб яшашимиз керак. Ана шунда биз, албатта, ўз мурод-мақсадимизга етамиз.

“ Бировнинг қўлига ва юзига қараб яшайдиган инсон ва давлатнинг озодлиги бутун бўлмайди, мустақиллиги тўлиқ бўлмайди. Ҳаётнинг шафқатсиз қонуни шу: фақат ўз куч-қудратига ишонган халқгина ўз мурод-мақсадига етади.

“ Кимки мустақиллик йилларида Ўзбекистон қўлга киритган муваффақиятларни кўрмоқчи бўлса, аввало одамларнинг, халқимизнинг юзига, кўзига қарасин.

“ Озодлик, эркинлик ҳавосидан бир бор тўйиб нафас олган одам ҳеч қачон қулликка кўнмайди, қулликка қайтмайди.

“ Бу дунёда ҳар бир инсон, ҳар бир оила ўзининг муқаддас орзу ва ниятларига етиш учун яшайди. Агар ҳар бир оила ўз нияти йўлида бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилса, албатта, унга эришади. Бугун халқимиз ана шундай эзгу ниятлар билан яшаяпти. Биз шу йўлда доимо курашишимиз, қолаверса, бу курашнинг амалий томондан янада фойдали бўлишига ҳаракат қилишимиз керак.

Ислоҳотларнинг мустаҳкам асоси

Истиқлолнинг илк кунлариданоқ ёшларга оид давлат сиёсати устувор вазифалардан бири сифатида белгиланди. Мустақиллик даврида қабул қилинган илк ҳуқуқий ҳужжатлардан бири ҳам айнан “Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида”ги қонундир. 1991 йил 20 ноябрда кучга кирган ушбу қонун ўтган йиллар давомида ёш авлодни ҳар жиҳатдан баркамол қилиб тарбиялаш йўлида амалга оширилган ислоҳотларга, янги қонун ва қонуности ҳужжатларига асос бўлди.

Яқинда қабул қилинган “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонун ана шу ислоҳотларни янги босқичга олиб чиқиши, янада жадаллаштириши шубҳасиз. Бир гуруҳ ёшлар ўзлари ва тенгдошларининг, ўсиб келаётган ёш авлоднинг келажагига дахлдор ушбу муҳим ҳужжат ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар. Бу фикрларда юртимиз ёшларининг қарашлари, кайфияти акс этган, десак, адашмаймиз.

Расул Кушербаев

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутаты,
Ахборот ва коммуникация технологиялари
масалалари қўмитаси аъзоси

Ривожланиш, ўзгариш бор жойда ҳеч бир мезон такомиллашувсиз турмайди. Айниқса, дунёда кечаётган жараёнларга мос равишда юртимизда олиб борилаётган кенг кўламли ислоҳотлар жараёнида бу масала устувор аҳамиятга эга.

Олиб борилган таҳлилий ўрганишлар мамлакатимизда ёшларга оид соҳанинг ҳуқуқий асосларини замон руҳига мос ҳолда янада тако-

миллаштириш зарурлигини кўрсатди. Оддий айтганда, қарийб йигирма беш йил илгари қабул қилинган “Ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида”ги қонунни Ўзбекистоннинг бугунги замонавий қиёфасига, кенг имконият ва шароитларда камол топаётган ёшларнинг ҳаётий талаб ва истакларига мослаштириш зарурияти пайдо бўлди.

Янги таҳрирда ишлаб чиқилиб қабул қилинган “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонунда ёшлар бўйича давлат сиёсатининг мақсад ва тамойиллари, ёшларнинг ҳуқуқий ва ижтимоий муҳофазаси, таълим олиш, иқтидорли ёшларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш каби масалалар қамраб олинди. Хусусан, қонунда ёшларга оид давлат сиёсатининг субъектлари сифатида давлат ҳокимияти ва бошқаруви идоралари, ёшлар номидан уларнинг жамоат бирлашмалари фаолият кўрсатиши белгилаб қўйилди. Қонуннинг 4-моддаси билан ёшларга оид давлат сиёсатининг очиқ ва шаффофлиги, ёшларга оид давлат сиёсатини рўёбга чиқаришда ёшларнинг иштирок этиши, ёшлар ташаббусларини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, маънавий, ахлоқий ва маданий қадриятларнинг устуворлиги, ёшларнинг камситилишига йўл қўйилмаслиги каби масалалар асосий принциплар қаторида мустаҳкамлаб қўйилган.

Қонунда “ёшларга оид давлат сиёсати”, “ёшлар (ёш фуқаролар)”, “ёш оила”, “ёш мутахассис”, “ёшлар тадбиркорлиги” тушунчаларининг мазмуни очиқ берилган ҳамда ёшларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатлари мустаҳкамланган. Жумладан, “ёшлар (ёш фуқаролар)” деганда, ўн тўрт ёшга тўлган ва ўттиз ёшдан ошмаган шахслар назарда тутилмоқда. “Ёш оила” деганда, эр хотиннинг иккиси ҳам ўттиз ёшдан ошмаган оила ёхуд

фарзанд (бола) тарбиялаб вояга етказётган ўттиз ёшдан ошмаган ёлғиз отадан ёки ёлғиз онадан иборат бўлган оила, шу жумладан, никоҳдан ажралган бева эркак ёки аёл тушунилади. Бу ўз ўрнида ёш оилаларни қўллаб-қувватлаш борасидаги норматив ҳужжатларни амалда қўллаш бўйича ягона ёндашувга асос бўлади.

Эътиборли жиҳати шундаки, қонуннинг 21-моддасида ёшлар нодавлат нотижорат ташкилотларининг ҳуқуқий мақоми, шунингдек, улар фаолиятининг давлат кафолатлари кўрсатилган бўлиб, ёшларнинг нодавлат нотижорат ташкилоти жисмоний ёки юридик шахслар томонидан ихтиёрийлик асосида ташкил этилган, ёшларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини рўёбга чиқаришни ҳамда ҳимоя қилишни, ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишни асосий мақсадларидан бири деб биладиган, ўзини ўзи бошқарувчи ташкилот эканлиги кўрсатиб ўтилган.

Шунингдек, қонуннинг 25-моддасида иқтидорли ва истеъдодли ёшларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш мақсадида уларни таълим ва илмий-тадқиқот муассасаларида, шу жумладан, хорижда ўқитиш, қайта тайёрлаш ва амалиётни ўташ дастурларидан танлов асосида фойдаланишни таъминлаш каби кўплаб имтиёзлар ўз аксини топган. Бу келажак эгаларининг жамият ҳаётида ўз муносиб ўринларини топиши йўлида кафолатлаб қўйилган яна бир мустаҳкам ҳуқуқий асос дейиш мумкин.

Яна бир муҳим жиҳат, ушбу қонунни қабул қилиш жараёнида ёшлар томонидан қонун лойиҳасини такомиллаштириш бўйича 500дан ортиқ таклифлар келиб тушди ва уларнинг аксарияти қонунда акс эттирилди.

Бугун ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, мамлакатимизнинг фаол йигит-қизлари иштирокида қабул қилинган ушбу муҳим ҳужжат ёшларнинг ҳеч кимдан кам бўлмаган шароитда камол топиб, ўз имконият ва салоҳиятларини намоён этишига ва натижада буюк аждодларига муносиб авлод бўлиб камол топишига муҳим асос бўлиб хизмат қилади. 📌

Юртимизда ёшларга оид ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи 20 дан ортиқ қонун, 30 дан ортиқ Президент фармони ва қарори, Вазирлар Маҳкамасининг 100 га яқин қарори қабул қилинган. Буларнинг барчаси ёшларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, орзу-умидларини рўёбга чиқаришда ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Шу йилнинг 12 август кунин Олий Мажлис Қонунчилик палатасида “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати марказий кенгаши томонидан анъанавий тарзда ўтказиб келинаётган “Истиқлол фарзандлари” шиори остидаги фестивалда иштирок этган ёшлардан бир гуруҳи Ўзбекистон тарихида биринчи мартаба қонун қабул қилинишида кузатувчи сифатида бевосита иштирок этди. Мазкур қонуннинг куйи палата томонидан қабул қилинишига гувоҳ бўлишди.

“Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонунда ёшларга оид давлат сиёсати – давлат томонидан амалга ошириладиган ҳамда ёшларни ижтимоий жиҳатдан шакллантириш ва уларнинг интеллектуал, ижодий ва бошқа йўналишдаги

салоҳиятини камол топтириш учун шарт-шароитлар яратилишини назарда тутадиган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий ва ҳуқуқий чора-тадбирлар тизими экани алиҳида таъкидланади.

Ёшларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳамда улар учун очиқ ва сифатли таълимни таъминлаш, ҳаёти ва соғлиғини сақлаш, маънавий, интеллектуал, жисмоний ва ахлоқий жиҳатдан камол топишига кўмаклашиш, ахлоқий негизларни бузишга олиб келадиган хатти-ҳаракатлардан, иллатлардан, терроризм ва диний экстремизм, сепаратизм, фундаментализм, зўравонлик ва шафқатсизлик ғояларидан ҳимоя қилиш каби бир қатор муҳим масалалар ёшларга оид давлат сиёсатининг асосий йўналишлари қилиб белги-ланганлиги қонун бугунги глобаллашув жараёнларини ҳисобга олиб ишлаб чиқилганидан далолат беради.

Қонуннинг яна бир муҳим жиҳатларидан бири 27-моддасида ўз аксини топган: “Ёшларни ва ёш оилаларни ижтимоий ҳимоя қилиш мақсадида Ўзбекистон Республикасида ёшлар ижтимоий хизмати фаолият кўрсатади”. Бунда ёш фуқароларга психологик-педагогик, юридик ёрдам кўрсатиш ва маслаҳатлар бериш, имконияти чекланган ёш фуқароларга, ёш оилаларга ижтимоий ёрдам кўрсатиш, таълим ва меҳнат жамоаларида ёшларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини рўёбга чиқаришга кўмаклашиш каби ҳаётий ва ўта муҳим масалалар кафолатланади.

Ўн беш йилдан буён фаолият кўрсатиб келаётган ва ёшларнинг қанотига айланган “Камолот” ЁИХ мазкур қонуннинг “Ёшларга оид давлат сиёсатини рўёбга чиқаришда нодавлат нотижорат ташкилотларининг иштирок этиши” ҳамда “Ёшларнинг нодавлат нотижорат ташкилотлари” моддаларида назарда тутилган ва бошқа тегишли моддаларда кўрсатиб ўтилган тартибда ўз ишини олиб боради. Мазкур қонун “Камолот” ЁИХнинг фуқаролик жамиятида янада эмин-эркин фаолият юритиши, келажакдаги истиқболнинг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилади.

Бир сўз билан айтганда, ушбу қонун ҳар бир ёшнинг янада фаол бўлиши ва иқтидорини намоён этишига куч ва рағбат беради. ●

Мусулмонбек Иброҳимов

“Камолот” ЁИХ Марказий Кенгаши матбуот хизмати бўлими мутахассиси

Ёқутхон Холбекова

Зулфия номидаги давлат
мукофоти совриндори

“ёшлар ўртасида жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш, соғлом турмуш тарзини шакллантиришга бўлган интилишни ва спортга қизиқишни рағбатлантириш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш” таъкидланган. Демак, соҳа янада ривожланади. Жаҳон ва Осиё чемпионлари, Олимпия ўйинлари совриндорлари, халқаро мусобақалар ғолиблари сони бундан-да кўпаяди. ●

Мен спортнинг енгил атлетика йўналишида 2014 йили халқаро “Гран-при” мусобақасида 1-ўринни эгалладим ва Осиё рекордини янгиладим. Бу, албатта, ўз-ўзидан бўлгани йўқ. Етарли шароит, имконият яратилгани, ёшлар, хусусан, қизлар спортга катта эътибор берилгани самараси. Жонажон Ватанимиз Ўзбекистон – имкониятлар мамлакати.

Замонавий спорт залларида машгулотларни тамомлаб, уйга қайтарканман, менга ҳамиша кўтаринки кайфият ҳамроҳ бўлади. Сабаби, тинч-осойишта юртда яшайман, ота-онам ёнимда, ўқишим, спорт билан шуғулланишим учун ҳамма нарса муҳайё.

Спортчи тенгдошларим билан вилоятларга борганимда замонавий спорт саройларини, уларда машқ қилаётган ёш спортчиларни кўриб хурсанд бўламан. Эътиборлиси, спорт билан оилавий шуғулланаётганлар сони кундан-кун кўпайиб борапти.

Яқинда қабул қилинган “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонунда ёшлар спортга алоҳида эътибор берилгани тенгдошларим қатори мени ҳам беҳад қувонтирди. Жумладан, 5-моддада “ёшлар спортини оммавий ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш” масаласига алоҳида урғу берилган. 12-моддада эса

Жўрабек Жаҳон

“Ўзбекистон адабиёти
ва санъати” газетаси
мухбири, шоир

Фан, маданият, спорт – қайси соҳа бўлишидан қатъи назар, Ватанимиз ёшлари халқаро миқёсдаги мусобақаларда, фан олимпиадаларида ўз куч ва билимларини намойиш этипти. Туғилиб ўсган жонажон заминининг доврuginи янада ошириб, элу юртига ёруғ юз билан қайтиб келмоқда. Буларнинг замирида ёшларга яратиб берилаётган шарт-шароитлар, қўллаб-қувватлашлар турибди.

Мен ҳам ана шу беқиёс Ватаннинг фарзанди сифатида тенгдошларимга кўрсатилаётган ғамхўрликлардан баҳрамандман. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси тавсияси билан “Биринчи китобим” лойиҳасида “Туйғулар шаҳарчаси” номли шеърий тўпламим катта ададда чоп этилиб, ўқув юртлари ва кутубхоналарга бепул тарқатилди. Ушбу лойиҳада бошқа кўтлаб истеъдодли тенгдошларимнинг ҳам китоблари нашр этилди. Бу қувончли воқеадан кўп ўтмай жамият ҳаётида фаол иштирок этаётган ёш оила сифатида “Камолот” уйидан квартирага ҳам эга бўлдик. Имтиёзли кредитлар

асосида берилаётган бундай уйларда бугун қанчадан-қанча ёш оилалар давлатимизнинг эътибори, ғамхўрлигини ҳис этиб яшайпти.

“Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонун бу борадаги ишларни янада жадаллаштириши, такомиллаштириши аниқ. Қонунда ёшларга оид давлат сиёсатининг асосий йўналишлари кўрсатиб ўтилган. Улардан бири ёш оилаларни маънавий ва моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, улар учун муносиб уй-жой ва ижтимоий-маиший шароитларни яратиш бўйича комплекс чора-тадбирлар тизимини амалга оширишдир. Бу ёш авлоднинг камол топиши, ҳаётда муносиб ўрнига эга бўлиши, юксак марраларга эришиб, юртимиз тараққиётига ҳисса қўшишига мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади. ▼

Адҳамжон Усмонов

Ўзбекистон
Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси ҳузуридаги
“Ўзархив” агентлиги
бўлим бошлиғи

Янги қабул қилинган “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонунда ёшлар учун очиқ ва сифатли таълимни таъминлаш асосий принциплардан бири сифатида белгиланган. Мустақиллигимизнинг илк йиллариданоқ таълим-тарбия соҳасига катта эътибор қаратилди. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ишлаб чиқилиб, ҳаётга татбиқ этилди. Бунинг натижаси илм-фанда, иқтисодий-ижтимоий соҳаларда яққол кўринди. Турли халқаро фан олимпиадаларида олтин медалларни қўлга киритаётган ёшлар ўзбек илм-фани бугун ҳам жадал тараққий этаётганини бутун дунёга намойиш қилиб келмоқда.

Таълим соҳасидаги ислохотлар, ғамхўрликлардан кўпсонли тенгдошларим қатори мен ҳам баҳраманд бўлганман. Универси-

тетда бакалавр босқичини тугатаётиб Навоий номидаги Давлат стипендияси соҳиби бўлдим, сўнг магистратурада давлат гранти асосида ўқидим. Кейинроқ Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академиясини тамомладим. Эришган муваффақиятларимга энг аввало туғилиб-ўсган қишлоғимда, кейинроқ туманда олган билимларим асос бўлган. Айтмоқчиманки, соҳага берилган эътибор ва ислохотлар сабаб чекка қишлоқларда ҳам таълим даражаси кўтарилди, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг билим-савияси ошди.

Қонуннинг бир неча моддалари ёшларнинг билим олиши, салоҳиятини намоён этиши, меҳнат қилиши учун керакли шарт-шароитлар, имкониятлар яратиш, уларга имтиёзлар бериш масаласига қаратилган. Демак, бу борадаги ислохотлар янада чуқурлаштирилади, ёшларга янада кенг йўл очилади. ▼

Орифжон МАДВАЛИЕВ
тайёрлади.

Шому саҳарларда юртимни кездим

Абдулла ШЕР

1943 йили туғилган.
Тошкент давлат
университети (ҳозирги
ЎзМУ)нинг журналистика
факультетини тамомлаган.
“Кўклам табассуми”,
“Ёнаётган йўл”, “Ёмғирлар
оралаб”, “Гул йиллар, булбул
йиллар” каби шеъррий
тўпламлари нашр этилган.

Осиё

*Мен – Осиё. Шарқман. Илк Одам
Менда севди жуфти Ҳаввони.
Эътиқодни ўрганди олам,
Менда таниб илк бор Худони.*

*Мен осмонни ичимга ютдим,
Қуёш кезар томирларимда.
Илк алифбо, илк ҳарфни битдим
Бобилону Сомирларимда.*

*Бу дунёнинг тамаддунига
Олтин гиштни қўйдим мен комрон,
Асрларнинг бахтли кунига
Етсин дея умидвор инсон.*

*Яшамоқнинг сирларини гоҳ
Баён этиб тарихларимда,
Қитъаларнинг қирларини гоҳ
Тозаладим ариқларимда.*

*Сув ичганлар менадан ютоқиб,
Лойқалатди булоқларимни!
Ўшанда ҳам дарёдек оқиб,
Гулга қўмдим қиргоқларимни!*

*Мен то ҳануз кучга тўлуғман,
Гангитолмас майда иғволар.
Мен соддаман. Лекин улуғман:
Бағримдадир сирли дунёлар!*

*Мен – Осиё. Шарқман. Илк Одам
Менда севди жуфти Ҳаввони.
Эътиқодни ўрганди олам,
Менда таниб илк бор Худони.*

* * *

*Шому саҳарларда юртимни кездим,
Эркин шамолларга ошно тутиниб.
Ўзимни бахтиёр бойчечак сездим,
Баҳорнинг ишқида қорлардан униб.*

*Шому саҳарларда қўшиқ тўқидим,
Оҳангга айлансин дедим бу жаҳон.
Шомда илк юлдузни сўздек ўқидим,
Саҳарда шеъримдан уйғонди осмон.*

*Шому саҳарларда томчи шабнамга
Оламнинг кўзгуси дея қарадим.
Шомда ишондим-у Ёруғ Одамга,
Саҳарда заминга нурдек ярадим.*

Анна Ахматова

Гўзал қизча излаб аслини,
Бу дунёни тутди саволга
Ва юракнинг солди расмини
Дарахтлару дарё, шамолга.

Келмай туриб ҳали навбахор,
Настариннинг гулидек тошди.
Бўлмаса ҳам ишқда бахтиёр,
Одамларга севги улашди.

Унга боқиб осмон қолди лол:
Ерда экан энг ёруғ юлдуз!
Куйлаб қўнди дарахтга шамол,
Дарё билан ўйнаб оқди муз...

Чақнар экан унинг илҳоми,
Ҳайрат ичра олам суқланди.
Сўнг нурларга ишонган номи
Абадият ичра йўқланди.

Китобини унинг варақлаб,
Шоирликдан туясан гурур.
Ҳар очганда кундек ярақлаб,
Чиқиб келар мардона умр.

Чиқиб келар Улугвор Алам –
Азобларнинг бахтли келини,
Бардошини алқаб Худо ҳам,
Унга берди булбул тилини.

У аскардай ўпди тиз чўкиб,
Шеърятнинг қутлуғ тугини.
Бор қўрини сўзларга тўкиб,
Ловиллатди Пушкин чўгини.

* * *

Мени алдаб кетди рангин гулзорлар,
Жўшқин булбуллар ҳам жўшмай қўйдилар.
Яшашга интилган асрий чинорлар
Жонини кўрсатиб, танин ўйдилар.

Барглару томирнинг оралигида
Буралди дарахт деб аталган ҳаёт.
Япроқнинг манглайи қоралигидан
Ерга кириб кетди илдиз деган дод.

Баҳордан ҳам бошқа фасл кўп – билдим,
Еллардан изгирин бўлганда пайдо.
Кечаги чечаклар бугун чўп – билдим,
Устимдан қулганда турланган дунё.

Барибир, гоҳ совиб, гоҳида илиб,
Рангларга беписанд боқиб яшайман.
Ҳар куни қуёшни лолажон қилиб,
Тоғлар чаккасига тақиб яшайман.

* * *

Узоққа бормади бахт унча,
Фанимлар орага тушди-ку!
“Ҳаммаси дунёда вақтинча,
Ваъда ҳам шохдаги қушдек-ку!” –

Шу тахлит овутиб ўзни биз,
Кирамиз чорларкан гўшанга.
Ўргана бошлайди кўзимиз
Тўшакни тўлдирган ёш танга.

Кўникиб кетамиз охир биз
Деб: “Дунё бири кам, тантиқ-да!”
Зухрони унутган Тоҳирмиз:
Бемалол ухлаймиз сандиқда.

Сонет

Мен нозик белинга қўл узатган чоғ
Беш панжа шаклини олди юрагим,
Тўрғайга айланиб, келди сайрагим,
Сўзлардан юз бурди титраган дудоқ.

Яқинлаб келгандек бўлди энг йироқ
Кўҳи Қоф томонда қолган эртагим.
Эркалаб дединг-у менга: “Тентагим!” –
Ўн саккиз баҳорга тўлди бу қучоқ.

Бўсалар олдим-у, тикилдим ёниб,
Сўнг юмдим кўзимни лаззатдан бир дам –
Топдим-у йўқотдим яна ўзимни.

Топширдим боримни сенга инониб,
Фақат олиб қолдим умрбод, эркам,
Сени куйлаш учун чанқовузимни.

Маъруф Жалилнинг “Сайланма” китобига ёзув

Сен фақат сўз йиғдинг, мол-мулк йиғмадинг,
Сўз узра бош эгдинг, гоҳо йиғладинг,
Бу дунё тор экан, лекин, дўстгинам:
Сўзларинг сизди-ю, ўзинг сизмадинг.

Муҳаммад Раҳмон

Гўзал шоир эди Муҳаммад Раҳмон,
Гўзал инсон эди Муҳаммад Раҳмон,
Осмонлар қўймасдан олиб кетдилар,
Гўзал осмон эди Муҳаммад Раҳмон.

* * *

Абдуллоҳлар жуда кўп ўтган
Бу дунёда мен ҳам Абдуллоҳ,
Улар мени ишониб қутган,
Мен улардан қарздорман, Аллоҳ!

Жангномадир улар ҳаёти,
Матонатга исм ҳар бири.
Ботинида қолган фарёди
Бу оламда сирларнинг сири.

Улар тутди буюк кўксини
Юрту иймон ҳимоясига.
Ҳатто тарих боқар ўксиниб
Кечмишларнинг ҳикоясига.

Таъқиблару сургуну зиндон...
Эркака ташна тиллар чўғланди.
Ҳайҳот, улар тугилган замон
Қора милтиқ зимдан ўқланди.

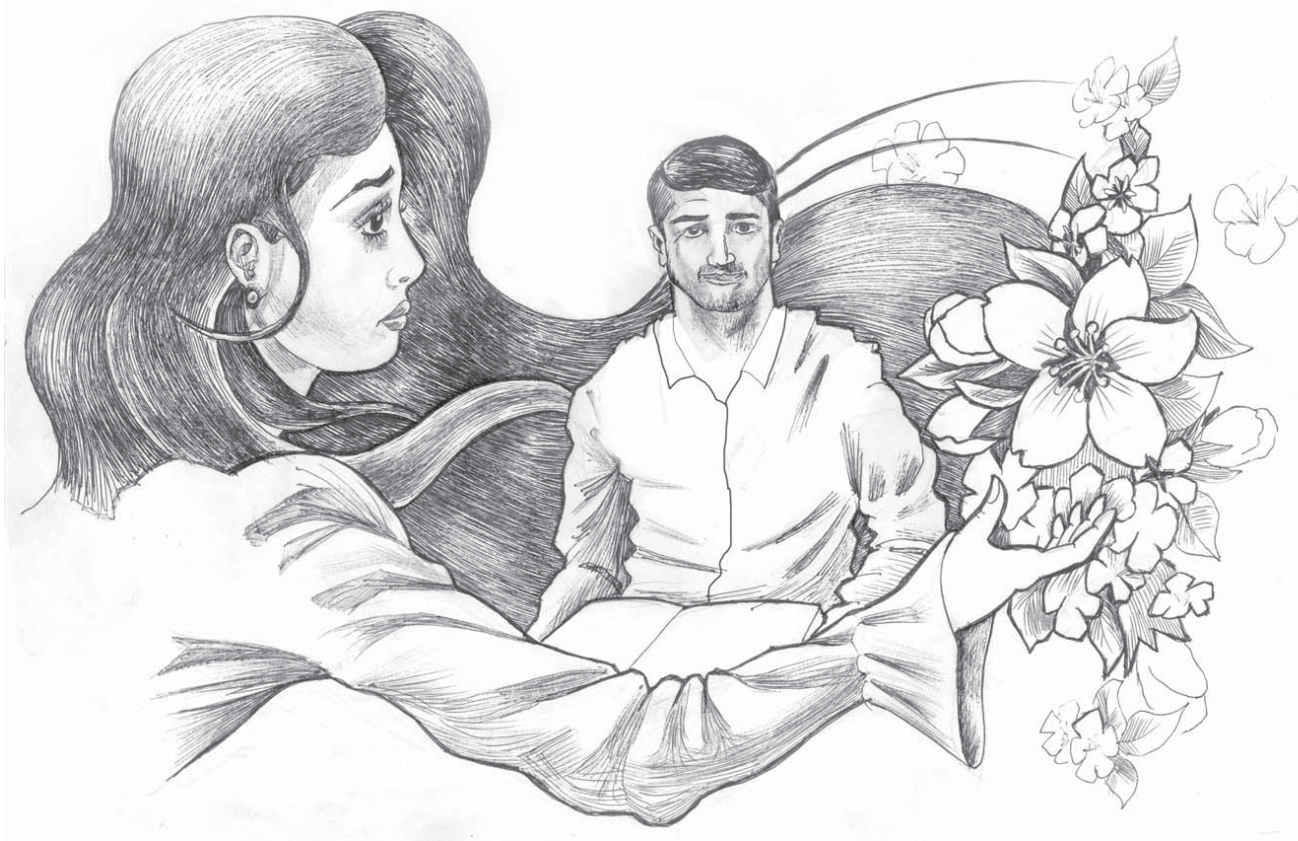
Зулмат тунда тиглар қайралди, –
Ҳукм аҳлининг фармони бажо.
Сўз товушдан, эвоҳ, айрилди,
Жим йиғлади ҳар битта ҳижо.

Топтаб ўтди насру назмини
Гоҳо этик, гоҳида туюқ –
Ёдга чизар улар расмини
Фожиадан қорилган бўёқ.

Йиллар ошиб, асрлар ошиб,
Тикилади менга ул кўзлар
Ва чиқар-у қалбимдан тошиб,
Ёриб ташлар қаламни сўзлар.

Ўртанади ичу ташларим,
Йиғлай бошлар, шеърга томган ёш...
Сиз тинч ётинг, мен, адашларим,
Сиз учун ҳам кўтарганман бош!

Жамила ЭРГАШЕВА,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган маданият
ходими.

1956 йили туғилган.
Тошкент давлат
университетети (ҳозирги
ЎзМУ)нинг журналистика
факультетини тамомлаган.
“Изҳор”, “Интиқом”,
“Таназзул”, “Аёл жодуси”,
“Зулфизар”, “Қир устидаги
аёл” каби роман, қисса
ва ҳикоялар жамланган
китоблари чоп этилган.

Учрашув

Ҳикоя

Шифохона қуюқ дарахтзор орасида жойлашгани учун туни билан чигирткаларнинг чириллашидан қулоқлар қоматга келади. Саҳарга яқин уларнинг овозини қушларнинг чуғурлаши босиб кетади. Йўлаклари нурга чўмилиб ётган шифохона эса митти паррандаларнинг бу шовқин-суронига бутунлай бепарво, мудраб тонгни кутади. Аслида шифохонада кундузлари ҳам жуда сокин кечади. Бу ерда асосан мартабали ва нишондор кишилар ётиб даволанишади ва улар кўпинча касал бўлганликлари учун эмас, касал бўлмаслик учун ҳар ярим йилда ўн-ўн беш кун ётиб, турли текширувлардан ўтишади, дам олишади. Уларнинг ўзлари ҳам, изидан келувчилар ҳам касалхона тартибларини жуда ҳурмат қилишади, унда-мунда йўлакка чиқиб қолишса ҳам, юмшоққина шиппакларда оёққиналарининг учида оҳистагина юриб, бир-бирлари билан пичирлашиб гаплашишади.

Узун ва ораста йўлаклар, одам бўйидан икки баравар баланд, доимо ёпик эшик ортидаги хоналар узра қалқиб турувчи бу сокинликни фақат бир одам – бош шифокорнинг биринчи ўринбосари гурсиллаган қадам товушлари билан бузиб, янчиб юраверарди. Ҳамшира қизлар берадиган гурунгларга қараганда унинг бу “тартибсиз”-лиги шифохонанинг йиғилишларида жуда кўп марта муҳокама ҳам қилинган, бош шифокор “Ҳаким Сатторович, бу ер шифохона. Шифохонада қанақа контенгент ётиб, даволанишини яхши биласиз. Сал у ёқ-бу ёғингизга қараб юринг, эл қатори шиппак кийинг. Туфлингизнинг овози ҳамманинг тинчини бузаяпти”, деб кўп марта айтган. У эса “хо-хо”лаб кулиб, “Даврон Бердиқулович! Мен мушук эмасман-ку, овоз чиқармай юрадиган. Мен одамман, шифокорман. Беморларимнинг атрофида айланиб ётган инсу жинсларни хуркитиб юрмасам бўлмайди-да”, дер экан. Бош шифокор “Шиппак, шиппак...” деб минғирлайверган экан, охири “Ака, кет, десангиз, кетайин, лекин мен шиппак киймайман, бу менга тўғри келмайди”, дебди.

“Лекин Ҳаким Сатторовичнинг билими зўр. Ҳамма унга кўринишни истади. Бош шифокоримиз ҳам ҳамма танишларини шу кишига кўрсатади”, дейишарди қизлар.

Бош шифокорнинг кўрсатмаси биланми, ёки шунчаки тасодиф туфайлими, вилоятнинг машҳур гимнастикачи қизи, айна пайтда вилоят маданият бошқармасида ишлаётган Алия Шодиметова айнан шу хушсурат, ўктам шифокор йигит – Ҳаким Сатторович қарайдиган палатага тушиб қолди. Ким-кимлар бир марта кўринишга зор бўлган шифокор унинг ёнига кунига ўн марта киради: “Қани-и, Алияхоним, тузукмисиз?”. Ўзиям кун ора навбатчиликда туради, айна сахар пайти, атай унга қараш учун келиб ётган онаси палатани бошига кўтарганча хуррак отиб, уйқуни ураётган пайтида ҳам кириб келади-да, бамайлихотир тунчироқни ёқиб, унинг қон босимини ўлчади, юрагини эшитиб кўради, чойшабнинг бир четини кўтариб, баданини эгаллаб олган тошмаларига қарайди. Кетаётиб, бемалол уйқусини давом эттираётган онасига бир қараб, сўнг Алияга ҳазилнамо кўз қисиб қўяди: “Сиз ҳам ухланг”.

У хонадан чиқиб кетгач, Алия – беш ёшидан буён эл оралаб юрган сарвқомат гимнастикачи – анчагача қон босимини ўлчаётган, юрагини эшитаётган пайт баданига теккан қўлларининг тафтини, ҳатто устига энгашган дам юзига урилган иссиқ нафасини ҳис этиб ётади. Унинг ортидан қоладиган атир ҳиди ажиб дашт гулларини ёдга солади, кўнгли ҳам бепоеён даштлардек хувуллаб қолади. Сўнг беихтиёр эшикка тикилиб, уни яна кута бошлайди. Йўлақдан эшитилаётган гурсиллаган қадам товушлари, залворли эшикларнинг оғир ғийқиллаб очилиб-ёпилишлари бора-бора асабини буза бошлайди. Кейин ётган жойида ўзининг устидан кулади: “Ҳей, ўн саккиз яшар қизмисан? Бунча ҳаяжонланмасанг? У шунчаки вазифасини бажараяпти, холос. Сенга бирор сўз деган, ёки бирор ишора қилган бўлмаса... Қолаверса, шундай ақлли, билимли йигит уч боласини қўйиб, ёши ўттизга етган бир қари қиз билан ҳаётини қайтадан бошлармиди? Бу ивирсиқ ҳаётда шундан бошқа тузукроқ машғулот йўқми? Ўзи-чи, ўзи? Ўзи ҳам ҳеч қачон ҳеч кимнинг бундай қурбонлик беришига йўл қўярмиди? Ҳеч қачон!..”. Лекин унинг ихтиёри аллақачон ўзидан кетган, на тийиқсиз хаёллар тизгинини, на эшикка қараб мўлтираб тураверадиган кўзини бошқара олмас эди. Ҳар қанча ўзини уришса ҳам, у йўқ пайти уни кутаверади, келганида эса ҳаяжонини зўрға ичига ютади.

Йигити тушмагур ҳам атай қилгандек эрта-лаб уст-бошини ҳам алмаштирмасдан қиличдек бўлиб костюм-шимда тўғри унинг хонасига кирар, кетгунича ҳам бир кириб, аҳвол сўрар эди. Тўғри, Алиянинг аҳволи анча оғир. Шифохонага тушганига бир ҳафта бўлибди ҳамки, баданини босиб кетган тошманинг на асл сабабини топа олишди, на уни қайтара олишди. Текширишди, маслаҳатлар қилишди, бошқа шифохоналардан мутахассислар чақириб кўрсатишди, билган бор илму амалларини қилиб кўришди, аммо тирсагидан тангадеккина бўлиб бошланган тошма ҳамма жойини босиб, қулоқларининг ичи, тилининг учигача тошиб кетди, қайтмади. Қишлоқдаги момогиnasi “Бу эшак еми-ку, иримини қилмаса, қайтмайди”, деб отасини қистай-қистай, машинага бир эшакни юклаб, уч ҳовуч арпа бериб, шаҳарнинг қоқ ўртасида жойлашган касалхонага жўнатибди: “Арпани этагига солиб, эшакка едирсин”. Уни бир амаллаб аравачага ўтирғизиб, эшак-

нинг ёнига чиқаришди-ю, аммо машинада 30-40 чақиримдан иззат-икром билан келтирилган эшак арпани ҳидлаб ҳам кўрмади. Тошма ҳам қайтмади.

Бир ҳафта ўтгач, Ҳаким Сатторович янги дори бошлатди: “Буям бир таваккал, ҳеч нарса қилмасдан қараб тура олмайман-ку, ахир. Лекин негадир ижобий самара беришига кўнглим ишониб турибди”. У энгашиб, Алиянинг қўлларини оҳистагина сиқиб қўйди: “Сиз ҳам ишонинг, албатта ҳаммаси яхши бўлади”.

Дард уни бутунлай ҳолдан тойдирган, қон босими пасайиб кетган, назарида юраги ҳам ярадор қушчадек зўрға уриб турарди. Унинг қароқларига ёш қалқди. Агар шу инсон қўлларидан тутса... жаҳаннамга ҳам боришга тайёр эди у. Ўйса, шу йигит учун, унинг қўлларидан тутган ҳолда ўйса!.. Яшаса, шу йигит учун, шу йигитнинг қўлларидан тутмоқ учун яшаса!..

Доктор унинг қўлларини қаттиқроқ сиқди: “Биргалашиб Худодан сўраймиз, ҳаммаси яхши бўлади. Сиз менга ишонинг”. Алиянинг назарида унинг овози титраб кетди, кўзлари ҳам намлангандек бўлди. У бошқа ҳеч нарса демади, тез-тез уриб хонадан чиқиб кетди.

Бирпасдан кейин бош шифокорнинг ўзи кирди. Даволовчи шифокор ҳар кирганида бир талаб олаётган онаси энди унга жовуллаб кетди: “Мен сизларни тушунмаяпман. Сизлар учун инсон ҳаёти ҳеч қандай қимматга эга эмасми? Кечагина иш бошлаган бир йигит менинг қизимнинг устида интуициясига ишониб, тажриба ўтказмоқчи. Сиз эса индамай қараб, томошабин бўлиб ўтирибсиз. Тиббиёт аниқ фан, аниқ илмга асосланган соҳа, унда интуиция эмас, илм, тажриба муҳим. Қўлларингдан келмаса, жавоб беринглар, Тошкентга олиб кетамиз”.

Бош шифокор юпатмоқчи бўлгандек унинг елкаларига қоқди: “Альфия опа! Мен сизни тушуниб турибман. Лекин сиз ҳам мени тушунинг ва ишонинг. Биринчидан, докторингиз жуда билимли мутахассис, иккинчидан, бу касалликни ҳамма жойда, ҳатто Америкада ҳам биз даволаган усулда даволайди. Дунёда даво усуллари ҳеч қачон сир сақланмайди, бу мумкин эмас. Қўлимиздан келган ҳамма ишни қилаёпмиз. Худо хоҳласа, бугун-эрта натижаларга эришиб қолсак, ажаб эмас”.

Альфия опа яна жовуллади: “Ана, кўрдингизми! Қилаётган ишингизнинг натижасига ўзингиз ҳам ишонмайсиз. “Эришиб қолсак, ажаб

эмас” эмиш. Менга бундай мужмал гап керак эмас, менга “Албатта эришамиз” дейдиган доктор керак!”

Бош шифокор бир муддат жим қолди. Сўнг она-болага бир-бир қараб, ҳамон ёқасидан олишга ҳам тайёрдек хезланиб турган онага юзланди: “Опа, касалнинг бошида туриб бекордан бекорга ваҳима қилманг. Сиз сўраётган гапни ҳеч қачон ҳеч қандай доктор айта олмайди. Сабрли бўлиш керак”.

Янги муолажанинг фойдасини Алия кечга яқин ҳис қилди: аъзои баданидаги куйишиш бироз пасайгандек эди. Шунгача юз марта унинг ёнига кириб, “Яхши-и-и”, деган доимий жавобидан руҳи тушиб кетган Ҳаким Сатторович энди унинг “Негадир тошмаларим куйишмаётгандек”, деганини эшитиб, кўзлари чақнаб кетди: “Ростданми?!”. У дарҳол чойшабни тиззасигача кўтариб, диққат билан касалликка разм солди, сўнг билакларини очиб кўрди: “Есть!”, суюнганидан боладек битта товонида туриб, паркет полда “чир” айланди ва деярли югурган ҳолатда ташқарига чиқиб кетди.

У ўша кеча навбатчи бўлмаса ҳам, ярим тунда касалхонага Алияни кўргани келди. Йўлакда унинг гурсиллаган қадам товушларини эшитиб, Алиянинг юраги ҳапқириб кетди. У хонага димоғида қандайдир шўх куйни хиргойи қилганча кириб келди: “Сира ухлай олмадим. Сизни бир кўриб кетмасам бўлмас эди”.

У яна Алиянинг тошмаларини кўздан кечирди, қон босимини ўлчади, юракларини эшитиб кўрди, сўнг ўз-ўзидан мамнун бир ҳолатда хона четида турган стулни олиб, оёқларини чалкаштирганча ўтириб, Альфия опа билан дарвозаларининг олдига кимдир ташлаб кетган кичкинагина кучукча, унинг қанчалар ширинлиги, қандай овқатланиши, қандай югуриши, қандай думалашши, энди шу кучукчани ўзлари боқиб олишга қарор қилганликлари ҳақида гурунглашди. Кетаётди, Алияни танқид қилиб қўйди: “Бу қизингизнинг луғатида “яхши” деган сўздан бошқа сўз йўқ, шекилли. Жуда зерикиб кетмадингизми у билан ётиб? Лекин менинг юракларим қон бўлиб кетди-ей. Ўзи ўлай деб ётибди, қандайсиз, десам, “яхши-и”, дейди. Уни деб бутун касалхона хавотирда оёққа турган, бунга қандайсиз, деса, яна “яхши-и-и”, дейди. Қойил-е!”.

Қизининг аҳволи ўнглана бошлаганидан мамнун она ҳам кулимсираб унинг фикрини маъқуллайди: “Ҳа, рост айтасиз, бу билан

бир соат бирга ўтирган одамнинг юраги “тарс” ёрилиб кетса керак. Она бўлганингиздан кейин чидар экансиз-да. Лекин унинг шундай бўлишига ўзим сабабчиман, мактабда ҳамма фанлардан бешга ўқирди, қайси институтга топширса ҳам кириб кетарди. Бу боғча ёшидан гимнастикага қатнади, қадди-қомати ҳам гимнастикага мос эди, гимнастикачи бўлади, деб туриб олдим. Момоси билан, дадаси билан талашиб-талашиб, гимнастикачи қилдим. Қайнонам “Эл бўлмадинг”, деб хафа бўлди. Мен “Бегона-налигимни юзимга солдингиз”, деб хафа бўлдим. Барибир айтганимдан қайтмадим. Гимнастикачи қилиб-ку, ютқизганимиз йўқ. Касбининг ортидан дунё кезди, обрў-эътибор

топди. Бугун ҳам вилоятда шу соҳа бўйича ягона мураббий. Аммо яна бир томони бор, гимнастикачилар, кўряпсиз, гапирмас экан, ичида нима гап бўлса, ҳаракат билан айтиб қўя қолади”. Ҳаким Сатторович кулади: “Яхши эмас. Унда-мунда гапириб ҳам туриш лозим, Алияхон”. “Албатта-да. Тумтайиб юриб, мана, ёши ўттизга етди. Аллақандай сочи паҳмоқ Алвастилар “мен” деган йигитларнинг бурнидан ип ўтказиб, истаган жойига етаклаб юрибди. Бу бўлса, шунча ҳусни, шундай ақли билан!.. Оғзимнинг солиғи, қизимнинг қилиғи йўқ, деган хотин аслида менинг ўзимман”.

Онасининг бу хил ҳасратларини аввал ҳам кўп эшитган бўлса-да, Алия шифокор йигитнинг олдида жуда хижолат бўлди: “Она-а-а!”.

Уч кун деганда ҳамма тошмалар қайтиб кетди, аммо уни яна уч кун олиб қолишди: “Мен ишонч ҳосил қилишим керак”. Кетаётган куни Ҳаким Сатторович шифохона ҳовлисида барқ уриб гуллаб ётган атиргуллардан катта бир гулдаста тайёрлаб, унга келтириб берди: “Уйга боргач, сувга солиб қўясиз”. Яна тайинлади: “Ўзингизни уринтирманг. Тошмалар сизни жуда чарчатган, ўзингизга келиб олгунча, эҳтиёт бўлиб турунг. Яна қайталаб қолманг”, “Хўп, раҳмат...”

Алия кўз ёшларини яшира олмади. Шундай оғир хасталикдан тузалиб уйга қайтаётган одамнинг йиғлаши ғалати эди, лекин йигит ундан “Нега йиғлаясиз?” деб сўрамади. Унинг ҳам негадир кайфияти йўқ эди.

...Шу бўйи уларнинг йўллари кўп йиллар кесишмади. Бу орада Алия турмушга чиқди, фарзандли бўлди. Онаси ухлаб қолган пайтлар ухламасдан унинг бошида бедор тонг оттирган шифокор йигит баъзан-баъзан ёдига тушишини айтмаса, деярли унутиб юборди. Чунки йигит ҳам уни бирор марта бўлсин, изламади. Лекин Алиянинг ёдига тушган дам ўша пайтлар жону жаҳонини ёндирган ҳис-туйғулари, касалхонадан чиқаётган пайт ўзини тўхтата олмай йиғлаганлари учун жуда-жуда хижолат тортар эди. Бир сафар қандайдир йиғинда қорамағиздан келган тикмачоқдек бир аёл билан ёнма-ён ўтириб қолган эди, уни “Ҳаким Сатторовичнинг оиласи”, деб таништиришди. Беихтиёр Алиянинг юзларига қон тепди, кўнглида кечган туйғуларни сездирмаслик учун “Эрингизни яхши биламан, жуда билимли, касбига садоқатли шифокор”, деб, аёлга мулозамат қилган киши бўлди, у эса “Акангиз сиз билан фахрланиб юради, менинг синглим, дейди доим”, деб такаллуф қилди.

Кейинги вақтларда тез-тез Алиянинг юраги безовта қиладиган бўлиб қолди. Сал нарсага нафаси бўғзига тиқилиб, қора терга тушиб қолаверади. Ўзи ҳам жонининг тинчини билиб ҳеч нарсага уринмайдиган бўлиб қолди. Камҳаракатлилик оқибатида анча вазн тўплади, бу эса яна ҳаракатини чегаралаб қўйди. Баъзан ойнага қараб, қаршисида унга термулиб турган қовоқлари салқи, бақбақалари осилиб қолган, ранги захил кекса аёлни кўриб, ўзидан кўнгли қолиб кетарди. Бир замонлар фаоллар шифохонаси бўлган жой Кардиология марказига айлантирилган экан. Эри уни кўярда-қўймай шу марказга олиб келиб ётқизди.

Тақдирнинг ҳазилини қарангки, унга яна ўша анча йил аввал ётган хонани беришди. Деворнинг бир томонини эгаллаган дераза-сига қалин шойи парда тутилган ним қоронғи хонада ётиб, ўзи истамаган ҳолда хотираларга берилди. Эшикдан кирган ҳар бир одамга жовуллаб ёпишувчи онаси, эртаю кеч елкасига эшикбондан олган кўкиш халатни номигагина илган ҳолда кириб келувчи отаси... Ўшанда отасига қараб, одамзод овоз чиқармасдан, бир томчи ёш тўкмасдан ҳам йиғлай олиши мумкинлигини кўрган эди. Отаси ҳам жуда босиқ, камгап одам эди. Алиянинг олдига келар-кетар, келганида ҳам, кетганида ҳам қизининг бошини бир ҳидлаб қўярди. Эҳ, одамзод шунчалар ҳам мўрт бўлмаса, одамнинг қўли билан ясалувчи эшик-дераза, жиҳозлар ҳам одамдан кўпроқ яшар экан. Онасининг овози қулоқлари остида жаранглаб турибди, аммо ўзи йўқ. Отаси ҳам... Аслида жону жаҳонини на қаёқдан келгани, на қачон кетиши номаълум бўлган дард ўртаб ётган бир пайтда ҳам ким аҳвол сўраса, жилмайиб, “Яхши-и-и...” деб жавоб берадиган хушрўй, сарвқомат гимнастикачи қиз ҳам йўқ. Унинг ўрнини туриб-ўтиргандагина эмас, у ёнидан бу ёнига ағдарилганда ҳам малолладиган бир кампир эгаллаган. Яна... гурсиллаган қадам товушлари билан беморлари атрофида айланиб юрган инсу жинсларни ҳуркитувчи ўша ўктам шифокор йигит ҳам йўқлиги аниқ. Қизиқ, ҳозир у қаерда экан, нима иш билан шуғулланаётган экан? Ўшанда чамаси қирқларга кирган эди, ҳозир етмишдадир... Аллақачон нафақага ҳам чиқиб бўлгандир? Балки, ўтиб кетгандир... Жуда ажойиб йигит эди. Ўшанда Алиянинг кўнглида эмас, йигитнинг қалбида ҳам Алияга нисбатан бир ўтли туйғулар уйғонгани аниқ. Бу унинг кўзларидан англашилиб турарди. Онаси ҳам сезган экан, кейинроқ бир гап очилганда айтган эди. Эҳтимол, ўша туйғулар бўлмаганда таваккал қилишга журъат топа олмаган ва Алияни қутқариб қололмаган бўлармиди?

Ҳаммаси ўша-ўша, ўша хоналар, ўша узун йўлаклар... Фақат овоз кўп, шовқин кўп эди: тапир-тупур, шақир-шуқур. Бири-биридан шошиб, гурсиллаб юрадиган, баланд-баланд овозда гапирадиган шифокорлар, ҳали у ёққа, ҳали бу ёққа бошлаб кетаверадиган ҳамширалар... Алия эса кексайган, асаблари чарчаган. Кун бўйи унга тиним беришмади, бир

дунё аппаратлардан ўтказишди, таҳлил учун қон, пешоб олишди. Соатлаб томчи уколлар қилишди. Кечгача буткул ҳолдан тойди. Кечкурун ўғли билан келини олиб келган овқатдан номигагина тотинган бўлди-да, улар кетгач, шипдаги қандилни ўчирди, ёндеворга ўрнатилган бежирим тунчиқроқни ёқиб, ўрнига чўзилди. Жуда чарчаган эди, дарров кўзи илинди. Шу ётишда қанча вақт ётганини билмайди, аммо бир тинчиқиб ухлаб олгани аниқ. Эшик оҳиста чертилиб, оғир ғийқиллаб очилганда, чарчоқлари анча тарқаган эди, сергаклик билан бошини кўтариб, эшикка қаради. Остонада шумшайиб турган оқ халатли кишини кўриб, аввалига ҳайрон қолди. Қария унга кимнидир, аниқроғи, унга жуда қадрдон бўлган бир инсонни эслатди, аммо кўнглига келган фикрга ишонгиси келмади, шундай бўлса-да, кекса кишининг ҳурмати учун ўрнидан туриб ўтирди. Келувчи эса уни кўриб, негадир хижолат тортди. Томоқ қириб, ичкарилаш учун ундан изн сўради: “Мумкинми, Алияхон?”. Алия беихтиёр ўрнидан туриб кетди, келувчи журъатсизгина пичирлаб гапирган бўлса-да, бу овозни танимаслиги мумкин эмас эди: “Ассалому алайкум! Келинг, келаверинг, Ҳақим Сатторович!”.

Алия хонанинг умумий чироғини ёқиб, унга стул қўйиб берди. Кейин ўзи ҳам каравотининг бир четига омонатгина ўтириб, ҳурмат билан ҳол-аҳвол сўради: “Қаранг-а, сиз шунча йилдан бери ҳалиям шу ерда ишлаяпсизми? Мен сизни аллақачон нафақага чиқиб кетган бўлсангиз керак, деб ўйлагандим”. Ҳақим Сатторович ҳамон каловланарди: “А-а-а, йў-ў-қ, ишдан кетганим йўқ. Нафақага чиқдим, ўн йиллар бўп қолди, лекин ишлаб юрибман”. “Ҳа, энди сиздай илмли, фидойи мутахассисларга жавоб беришармиди? Ёшлар сиз эгаллаган малакани эгаллагунларича беморлар қийналиб қолмасликлари керак-да”, “Ҳа-а, йўғ-е, жуда-а унчалик эмас. Ҳозир ёшлар орасида ҳам зўрлари кўп, лекин шундай ёшлар борки, ўзларидан бошқа ҳеч кимни танимайди ҳам, тан олмайди ҳам. “Сизни ҳамми?” – бу гап Алиянинг оғзидан “лоп” этиб чиқиб кетди-ю, аммо дарҳол тилини тишлади: “Дилини оғритиб қўйдим-да...”. Аммо суҳбатдошининг юз-кўзларида ҳеч қандай ранж аломатини кўрмагач, бироз енгил тортди. “Ҳа, аллақачон кетишим керак эди. Ўзи, соғлигим ҳам йўқ, Бодим бор. Ўн беш йиллар бўлди, кўп азоб беради. Айниқса, ҳаво бузила-

диган бўлса, жуда мазам бўлмай қолади. Меникям ноиложликдан-да. Биринчи аёлимиз ўтиб қолди. Иккинчи аёлдан туғилган болалар ҳали ёш. Бир ставка иш беришган, навбатчиликларим бор. Нафақага қўшимча-да. Бугун ҳам навбатчи эдим. “Касаллик тарихлари” билан танишаётиб, сизнинг исми-шарифингизга кўзим тушиб қолди...”.

Алия минғир-минғир қилиб, тили билан танга санаб, арз-ҳол қилаётган суҳбатдошини тинглаб ўтириб, беихтиёр унинг лойи қотиб қолган кулранг резина шиппагининг тумшуғидан кўриниб турган бармоқларига кўзи тушди. Ҳам ишлик, ҳам кўчалик қилиб кийса бўладиган оч кулранг шими ҳам пича узун экан, шекилли, почаси пойабзал пошнаси остида босилавериб, йиртилиб, шатмоқ бўлиб кетган эди: “Бечора, ростдан ҳам жуда мазаси йўққа ўхшайди. Бутунлай ҳафсаласиз бўлиб қолибди. Қаричилик, оиладаги йўқотишлар... Кейинги хотин ҳам уйига тилсиз-жағсиз хизматкор бўлиб кириб келмагандир... Ўгай она-болалар ўртасида қанча дилхираликлар ўтганлиги аниқ. Булар одамни хароб қилмай, нуратмай нима қилади? Шўрлик!..”

У аввалига юраклари ачишиб, қадрдон докторнинг ярим овозда бераётган гурунглари жон қулоғи билан ҳеч бир малолсиз тинглаб, ўрни келганда далда бериб ўтирди. Аммо ҳар сафар кўзи резина шиппақнинг тумшуғидан мўралаб турган бармоқларга, шатмоқ бўлиб кетган почаларга кўзи тушганда мазаси қочиб кетарди. Қария эса вақт алламаҳал бўлиб қолганини ҳам, ўзининг навбатчилигини ҳам, қаршисида энсаси қотиб, эснаб ўтирган аёлнинг беморлигини, унинг дам олиши кераклигини ҳам буткул унутган ҳолда, ҳар иккаласига ҳам умуман алоқаси йўқ алланималар ҳақида минғир-минғир гап беради. Навбатчи ҳамшира, уни кўриб, очиқдан очиқ зарда билан, беморлардан бири сўраётганини айтди-ю, Алия ундан қутулиб, енгил нафас олди: “Кексалик уни буткул хароб қилибди”. Аммо у чиқиб кетгач, бу одам соатлаб ўтириб, нималар ҳақида гапирганини эсламоқчи бўлиб ҳарчанд уринмасин, ҳеч нарсани эслай олмайди. Юраги ториқди. Дераза ёнига бориб, куз осмонига қаради, милтиллаб турган юлдузлар жуда олислаб кетгандек эди.

Замон руҳи, ҳаёт фалсафаси

Абдуғани СУЛАЙМОН

1943 йили туғилган.
Шинжон университетининг
журналистика
факультетини тамомлаган.
“Кўнглимдаги дунё” номли
шеърӣ китоби чоп этилган.
Матбуотда қатор адабий-
танқидий мақолалари
эълон қилинган.

Халқнинг руҳиятини англамоқ учун тарихини ўрганмоқ зарур. Ўтмиш сабоқларидан тўғри хулоса чиқарилсагина, миллат тараққий этади. Шу боис чинакам ижодкор борки, тарих ҳақида ёзади, мозий ҳақиқатини бадиий ҳақиқатга айлантириш орқали миллат қалби ва руҳига қувват бағишлайди. Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов ва Рауф Парфининг шонли тарихимиз тўғрисидаги шеърлари халқимизга ана шундай ҳаётбахш куч бергани бунинг исботидир. Адабиётимизга шоир бўлиб кириб келган, кейинчалик йирик насрий асарлар муаллифига айланган Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али ижодида ҳам тарихий мавзу етакчи мавқега эга.

Адибнинг дастлабки шеърларидан бири қадимий удумимиз улоқ ҳақида бўлиб, халқимизнинг мардона руҳи, шижоати ўз ифодасини топган:

*Саф-саф бўлиб баҳодирлар
Тайёрланур,
Отланур!
Ларзаланур ҳозир ерлар,
Ғайратлар қанотланур.*

Бундай сатрлар, чиндан ҳам, ўқувчи қалбига мардона руҳ беради, ғайратларга қанот бахш этади.

Муҳаммад Али тарих тўғрисида ёзар экан, ўтмиш воқелигини шунчаки қайд этиб қолмайди. Ватан ва халқ кечмишидан бугунги кун учун ибрат олиш, тўғрироғи, бой тарихимиз сабоқларини замондошлари онги ва руҳига сингдириш – шоирнинг бош мақсади ана шу. Адиб мард ва жасур сарбадорлар ҳақида роман ёзишдан олдин уларнинг жасоратини шеърларида васф этган эди. Шоир аввало халқимиз тарихида беқиёс аҳамиятга эга бу озодлик ҳаракатини келтириб чиқарган сабабларга эътибор қаратади. Ўтмишни фақат шоир бўлиб эмас, чинакам тадқиқотчи сифатида ҳам кузатади:

*Бир замонлар, бир замонлар
Озод бўлган ўлкада
Тугилмоқда гўдаклар ҳам
Қамчи изи елкада,
Озод бўлган ўлкада.*

Мазкур тасвир ўша кезде халқ бошига тушган уқубатнинг нечоғлик катта бўлганини ўқувчи қалбу шуурига муҳрлаб қўяди. Шеърни мутолаа қилар экан, китобхон қаттиқ таъсирланади, вужудига титроқ югурганини сезмай қолади.

Ботир сарбадорлар ғанимнинг қудратли ва шафқатсиз эканини билган. Ёв билан кураш осон кечмаслиги маълум эди. Лекин озодлик истаги ҳар нарсадан бале келади. Сарбадорлар мустамлакачиларга қарши курашга отланади. Шоир таъбири билан айтганда, гарчи боши узра дор қулоч ёзиб турса-да, улар эрк излади, она юртнинг истибдод гирдобидан озод бўлишини истади:

*Эрк бер дея кутиб турмас,
Эрк излайди сарбадор.
Гарчи доим боши узра
Қулоч ёзиб тургай дор,
Эрк излайди сарбадор.*

Шеърда иккинчи ва бешинчи мисраларда қўлланган такрор муаллиф ифодаламоқчи бўлган асосий фикрни таъкидлашга, эрк олинадиган берилмайди, деган ғояни уқтиришга, мазмуннинг таъсир кучини оширишга хизмат қилган. Биринчи ва учинчи сатрларда туроқнинг бир хилда 4+4, қолган мисраларда 4+3 тарзида

келиши мазмун ва оҳанг уйғунлигини, бадиий буёқдорликни таъминлаган. Умуман, ушбу шеър назм техникаси жиҳатидан ҳам ўзига хос.

Авлодлар онги ва руҳида сарбадорлар эрк ва озодлик ҳақида қўшиқ бўлиб қолгани ифодаланган қуйидаги поэтик хулосада:

*Эркни севган авлодида,
Эркни севган халқида
Қўшиқ бўлиб қолди мангу
Эрк, озодлик ҳақида,
Эркни севган халқида!..*

Муҳаммад Али шеърларини мутолаа қилар экан, замонимиз ёшлари мард ва танги, ҳар қандай мушкул вазиятда ҳам ёвга бош эгмаган, ор-номусни ҳар нарсадан устун билган аждодлари шижоатини ҳис этади. Қалбида ана шундай олижаноб туйғулар жўш урганини сезади. “Кўҳна Урганч минораси дейди” шеъри ана шу жиҳатдан алоҳида аҳамиятга эга:

*Йиқилмоқда дерлар мени,
Йиқилгувчи йўқ ҳали.
Паноҳ тутган эрлар мени
Қиргин жанглари маҳали...*

Кечмиш суронлари бу минорага ўз таъсирини ўтказган. Бироқ не-не қиргинбарот жангларида мардлар паноҳ тутган иморат ҳамон мағрур қад ростлаб турибди. Зеро, йиқилиш унинг учун мутлақо ёт тушунчадир.

Чингизхон босиб келганида боши эгилмаган,
Жалолиддиндай фарзандидан айрилганида
бардоши тўзумаган минора – эрк ва
озодликнинг боқий тимсоли. Шоир талқинича,
миноранинг боши эгилишини Она Ерга
таъзим дея қабул қилинмоғи керак:

*Она Ерга фидо бўлсам,
Ўздан рози бўларман.
Мен ўлмайман! Агар ўлсам,
Тикка туриб ўларман.*

Мардлик, ор-номус, шижоат туйғулари
Муҳаммад Алининг тарихий мавзудаги шеър-
ларида юқори пафос билан куйланади. Унингча,
ҳақиқий мард киши ёв қаршисида таҳликага
тушмайди. Ор-номуси баланд инсонлар бўрон-
ларга тик қарайди. Бундай одамларнинг ҳар бир
ҳаракатида шижоат барқ уриб туради. “Спита-
мен” шеъри рамзий тасвир билан бошланади:

*...Бўрон елар кўчаларда тез,
Кўринганга урар ўзини.
Наҳот ҳеч ким бепарво бу кез
Бўронларга тутмас юзини?*

Муҳаммад Али рамзлар, тимсоллар тилидан
фойдаланишда катта маҳоратга эга. Унинг шеър-
ларида фикр яланғоч ифодаланмайди, метафо-
ралар воситасида талқин этилади. Бадий шакл
ва мазмун ўзаро уйғунлашиб кетади. Мазкур
шеърдаги она юрт ғанимлари рамзи бўлиб
келган “барги хазонлар”, “Мағриб ёқдан кўчган
тўзонлар” сингари тасвирлар ҳам ушбу фикрни
қувватлайди:

*Кўним топмай ерда, воажаб,
Айланади барги хазонлар.
Қорайтирар осмонни шитоб
Мағриб ёқдан кўчган тўзонлар.*

Спитаменни шоир элнинг фидойи фар-
занди, озодлик кураши етакчиси сифатида
тасвирлайди. Ижодкор бадий-эстетик
идеалининг тажассуми ўлароқ унда жуда кўп
фазилатлар мужассам. Бундай ботирларни,
эҳтимол, жисман маҳв этиш мумкин дир,
бироқ уларнинг руҳини синдириб бўлмайди.
Негаки, уларнинг борлиғи Ватаннинг, халқ-
нинг руҳи билан уйғунлашиб кетган бўлади.
Зоҳиран сокин кўринса-да, дили тубида бўрон
жўшиши сабаби шунда. Мана бу мисраларда
Спитамен руҳияти бор мураккаблиги билан
ифодаланган:

*...Мен қоя ёнида турибман қалқиб,
Дарё кўзларимга иргитар осмон.
Дўстлар, бир қарашда сокинман балки,
Балки дил тубида жўшмакда бўрон?..*

Шеърда Спитаменга бундай мардона руҳ
онасидан ўтганига нозик ишора этилади. Жасур
фарзандининг жонсиз вужуди устидаги онаи-
зор ҳасрати алла воситасида талқин қилинади.
Сўнгсиз мусибат қаршисида ҳам қадди эгил-
маган, аксинча, шундай ботир ўғлонни дунёга
келтирганидан, ёвузлар ҳолини танг қила бил-
ган ватанпарвар фарзандни тарбиялаганидан
кўнглида ифтихор ҳиссини туйган она сиймоси
намоён бўлади:

*Келгинди ёвузлар ҳоли бўлди танг,
Миннатдор онангман, миннатдор онанг...
Алла-ю алла.*

Амир Темур номи фақат босқинчи ўлароқ
талқин этилган, бу номни ижобий маънода
тилга олиш тақиқланган 60-йилларда Муҳам-
мад Али шеърига буюк Соҳибқирон образини
олиб кирди. Кичик бир эпизод орқали бўлса ҳам,
шоир бу образни миллатнинг ҳақиқий қаҳра-
мони сифатида тасвирлашга эришди. У шундай
бир қаҳрамонки, руҳи озодлик курашчиларини
мудом қўллайди. Мана, буюк Соҳибқирон қабри-
дан келган овоз:

*Эй, тарихчи, этма умримни торож,
Бас. Бундай гапларга эмасман муҳтож.
Тори узилса ҳам соз аталур соз,
Бошдан тушганда ҳам тож барибир тож.
Бу мисраларда миллатнинг озодлик сози,
гарчи тори узилган бўлса ҳам, куйлашдан
тўхтамагани таъкидланади. Она халқимиз
азалдан салтанат тожигга эга эканига урғу*

берилади. Мисралар замирида ифодаланган маънога кўра, бу тожнинг бошдан тушиши вақтинчалик. Кун келиб миллат салтанат тожигга яна эга бўлиши аниқ. Ўша мустабид замонда, сатрлар зимнида бўлса ҳам, бундай фикрни ифодалаш катта журъат талаб қилган. Бунинг учун шоир чинакам ватанпарвар, ҳақпарвар бўлиши зарур эди. Шу ўринда профессор Бегали Қосимовнинг *“...тарихий мавзу Муҳаммад Алининг биринчи тўпламидан охириги китобигача етакчи мавзу сифатида*

ардоқланиб келаётир. Хусусан, халқимизнинг эрк ва мустақиллик учун кураши масалалари тарихий мавзудаги асарларига сарлавҳа бўла олиш даражасига кўтарилган”, деган эътирофи эсга келади.

Муҳаммад Али шеърлятида Ватан мавзуси алоҳида мавқега эга. Шоир она юртига муҳаббатини куйлар экан, бошқа ижодкорларни такрорламайди.

Йўлим тушди сендан кўп йироқ,
Ҳузурингга қайтгумдур бироқ.

Ахир, айт-чи, бегона элда
Кимнинг бахти, ҳаёти кулган?

Кўкка отсанг, ҳатто ҳиссиз тош,
Ерга қайтар, олиб кетмас бош...

Ватандан йироққа йўли тушар экан, чин фарзанд қалбини соғинч ҳисси чулғаши аён. Ёт элларда шунчаки сайёҳ эмас, балки йирик салтанатнинг ҳукмдори бўлган Бобур қисмати

фикримизни исботлайди. Бетакрор шеърляти, нодир табиблик салоҳияти билан ўзга юртда эътироф қозонса-да, юрагини она юрт соғинчи ўртаган Фурқат тақдири бунга мисол бўла олмайдимиз?.. Шоир ҳаётини мисол билан фикрини хулосалайди: ҳатто кўкка отилган ҳиссиз тош ҳам ўз ватанига, заминга қайтиб тушади-ку. Нега энди яралмишлар афзали одамзод Ватанни қадрламаслиги керак?!

Муҳаммад Али ҳаётини чинакам ижодкор кўзи билан кузатади, ҳамма кўриб турган воқеликдан бошқалар пайқай олмаган ҳикматларни сезади. Зеро, ҳақиқий шеърда ҳаётнинг ана шундай теран фалсафаси бутун зиддияти билан акс этади.

*Болалар улгаймоқ истарлар,
Дунёни чулғамоқ истарлар.*

*Кексалар яшармоқ истарлар,
Ёшларин яширмоқ истарлар.*

*Ҳаёт на кексарур, яшарур,
Ул – қари, ул – ёшдир бир умр.*

Халқона ҳикматларни бетакрор бадиий ифодалашга интилиш шоир шеърлятининг муҳим йўналишини ташкил этади. Халқимизда “Шодлигингни бўлишсанг – кўпаяр, қайғунгни бўлишсанг – камаяр” деган машҳур нақл бор. Бу ҳикмат шоир тўртлигида қуйидагича бадиий талқинини топган:

*Элга бағрингни оч, боринг кўр баҳам,
Бу қадим ҳикматга қулоқ бер, одам:
Қувончинг бўлишсанг – кўпаяр қувонч,
Ғамингни бўлишсанг – камаяди ғам...*

Адабий-эстетик қарашларида ижодкорнинг даражаси намоён бўлади. Муҳаммад Али бир шеърда *“Шоирлар сафида бари – биринчи! Шоирлар ичида иккинчи бўлмас!”* деган тўхтамга келади. Юксак марраларни кўзламасдан ижодда юқори натижага эришиб бўлмайди. Биринчиликка интилмаган ижодкор иккинчиликдан ҳам бенасиб қолади.

“Ойбек вафотига” шеърда ҳам шоирнинг адабий-эстетик қарашлари ўзгача талқин этилган:

*Гоҳи Замин узра булутли карвон,
Зангори осмон,
Гоҳи Замин узра зангори осмон,
Булутли карвон...*

Аввало, шеърда мутлақо ўзгача услуб танланган. Мисраларда сифатлашларнинг ўзаро алмашилиб келиши услубнинг ўзига хослигини таъминлаган. Шоир “булутли карвон”, “зангори осмон” бирикмалари замирига теран маъно жойлай билган. Уларнинг ўзаро алмашилиши эса ўқувчи эътиборини муаллифнинг асл муддаосига қаратади.

*Ҳаволар осуда, собит туюлур,
Сокит туюлур,
Сойлар ҳам сойларга сокит қуюлур,
Сокит қуюлур.
Фақат титраб қўяр Замин хас каби,
Замин хас каби
Портлаб кетганида шоирнинг қалби,
Шоирнинг қалби...*

Ана шу мўъжаз шеърда Ойбекнинг қисмати, умуман ижодкор тақдири барча мураккабликлари билан қаламга олинган. Чинакам ижодкор шахс қалбининг замин мувозанатини белгилай олиши ҳақидаги теран фалсафа ўқувчи кўнглида акс садо беради.

Ижодкор бўлиш – изтиробларга ошно тутинмоқ, демакдир. Чинакам адиб зиммасидаги масъулият шунчалик каттаки, уни кўтармоқ ҳар кимнинг ҳам ҳадди эмас. Муҳаммад Али талқинича, шоир қалбида илоҳий бир ўт бор. Бу ўт шундай кучга эгаки, унинг учқунлари қаҳратонларни ортга чекинтиради. Ижодкор қўлидаги нозикадо уд саслари юракларга шиддат-шижоат туйғуларини олиб кирмоққа қодир. Фақат бунинг бир шarti бор: ҳақиқатга офтоб мисол кўз солмоқ ва туз ҳурмати, нон ҳурмати фақат рост сўзламоқ:

*Сен шоирсан, қалбингда бор илоҳий бир ўт,
Қаҳратонлар чекингувчи учқунларидан.
Қўлларингга олганигда нозикадо уд,
Юракларга шиддат киргай сас-унларидан.
Офтоб мисол ҳақиқатга солсанг кўзингни,
Туз ҳурмати, нон ҳурмати – рост сўзла фақат!*

Бироқ яна бир ойдин ҳақиқат ҳам бор. Ҳақ сўзни айтиш осон эмас. Аксар замонларда рост сўз таъқиб қилиб келинган. Ана шу ерда кураш бошланади. Бу кураш кўпинча шоир ботинида кечади. У танлаши керак: рост ёки ёлғон. Биринчиси баъзан муаллифга таъна, дашном, алам, изтироб келтирса, иккинчиси гоҳо сохта шараф, сохта шон олиб келади. “Шеърнинг яралиши” сарлавҳали шеърда шоир шундай ёзади:

*Шеър яралди дунёда илк бор,
Илк бор оҳанг шаклга кирди.
Ва майдонда қолди устувор,
Кураш деган фаслга кирди.
Кўнгиларнинг сийловисан, Шеър,
Ёруғ дардлар ила тўлуғ сен.
Эзгуликнинг яловисан, Шеър,
Ёвузликка отилган ўқ – сен!*

Муҳаммад Али катта ижодий тажрибага эга, салоҳиятли шоир, атоқли адиб. Хоҳ тарихий, хоҳ замонавий мавзуда ёзилган бўлсин, унинг шеърлари кўнгилга нур олиб киради. Ўқувчини ўз-ўзини тафтиш қилишга мажбур этади, миллатнинг мураккаб ва шонли тарихи сўқмоқларига олиб киради, руҳиятнинг ёруғ манзиллари сари етаклайди. Шу орқали шоир шеърриятимизнинг сўнги ярим асрлик тараққиётига муносиб ҳисса қўшиб келмоқда.

Аравакаш

Ҳикоя

Шодмон ОТАБЕК,

Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган маданият
ходими.

Тошкентга борадиган бўлиб киракаш машиналарга яқинлашдим. Қўлида калит ўйнаб, мижоз пойлаб турган ҳайдовчилар бир зумда атрофимни қуршаб олишди. Лом-мим демасимдан бири қўйиб-бири савол беради:

- Ўзингизмисиз?
- Тошкентнинг қаерига борасиз?
- Қанча бермоқчисиз?

Мен ҳам анойи эмасман. Тажрибам етарли, йўл юравериб пишиб кетганман. Ҳайдовчи билан қандай келишишни, қанақа машинага ўтиришни яхши биламан. Аввало, йўлкирани узоқ савдолашаман, сўнг машинанинг ҳолатини кўздан кечираман, иложи бўлса янги роғига чиқаман, йўлда бирор ишқал чиқмасин дейман-да. Кейин, олдинги ўриндиққа ўтириш, узоқ йўлда зерикмаслик учун албатта, менга қўшиқлари маъқул ҳофизни эшитиш шартини қўяман. Орқа ўриндиқ бошқа мижозлар билан тўлишини узоқ кутолмаслигимни ҳам айтаман.

1946 йили туғилган. Тошкент давлат университети (ҳозирги ЎЗМУ) нинг ўзбек филологияси факультетини тамомлаган. “Япроқдаги нур”, “Энг бахтли кун”, “Ширмонбулоқ оқшомлари”, “Одамийлик синовлари”, “Дўрмон хангомалари” каби китоблари чоп этилган.

Тирикчилик важдан боёқиш ҳайдовчи ҳамма шартимга кўнади, инжиқликларимга ҳам чидайди. Аммо негадир бу гал таъбимга мос машина ҳа деганда топилавермади. Қора нимча кийган, найнов, турқи-туриши совукроқ ҳайдовчи билан узоқ тортишдим. У деярли ҳамма шартларимга кўнди, фақат нархини келишолмадик. Шунда бир четда тортишувимизга жимгина қулоқ солиб турган, ёши қирқлардан ошган, хушрўй ҳайдовчига кўзим тушди. Унга яқинлашиб, энди гапирмоқчи эдим, ҳалиги найнов дарҳол ўртага тушиб, ҳамкасбига иддао қилди:

– Сен биздан кейин келгансан, ҳаққинг йўқ олиб кетишга!

– Хўп-хўп, – деди хушрўй ҳайдовчи қўлини кўксига қўйганча кулимсираб.

– Сендан ортса олиб кетаман, фақат... муомалани ширин қилгин.

– Ие, бу ёғи қизиқ бўлди-ку, – дедим найновга тик қараб. – Сиз нега тазйиқ қиялпсиз? Сиз билан келишолмадик, нима, энди бошқа ҳайдовчи билан кетолмайманми?

Найнов бундай темир мантиқ олдида бир лаҳза талмовсирагандек бўлди, аммо барибир отдан тушса ҳам эгардан тушмади.

– Кейин келган кейин кетади, барибир кутиб туриши керак.

– Эй инсон, – дедим жаҳл билан. – Ҳеч ким нонингизни яримта қилаётгани йўқ, нега тушунмайсиз? Одамларни норози қилманг, йўлда юрасиз, қарғиш эмас, дуо олинг.

– Э, менга ўргатманг! – деди найнов тўнғиллаб.

– Ука, муомалани ширин қилгин, шунда... ҳаммаси яхши бўлади, – деди хушрўй ҳайдовчи яна муросага ундаб.

“Муомалани ширин қилгин”. Ибратли гап экан, ўзиям икки марта айтди. Шу йигит билан кета қолай. Яхши йигитга ўхшайди.

Мен уни четга тортдим. Йўлкирани осонгина келишдик. Бошқа мижозларни кутиб ўтирмасданоқ йўлга чиқишимиз мумкинлигини айтганда ҳайрон бўлдим.

– Бунақада тирикчилик нима бўлади? Топганингиз бензин пулига ҳам етмайди-ку!

– Қаноат қилганга худо ўзи етказди, ака, – деди у кулиб. Ишонқирамаганимни сезиб, қўшимча қилди. – Кечки самолётга улгуришим керак. Ҳамқишлоқларни кутиб оламан. Мени хизматимга яраша рози қилишади.

– Э шундайми? Унда кетдик, – дедим омадим чопганидан хурсанд бўлиб.

Йўлга чиқдик. Вилоят марказидан ўтиб, довонга борадиган катта йўлга бурилдик. Оқ “Нексия” пахталари териб олинган қорамтир-қўнғир далалар, барглари сарғайиб тўкила бошлаган дов-дарахтларни ортда қолдириб елиб кетди.

– Ака, йўлимиз узоқ, агар хўп десангиз, гурунглашиб борамиз-да энди, – деди ҳайдовчи. – Мен гаплашишни яхши кўраман.

– Яхши бўларди, – дедим-у, андак ўйла-ниб қолдим: ишқилиб, тинимсиз эзмаланиб бошимни қотирвормасмикин?

– Аввало, танишиб қўйсақ, менинг исмиМ Маъмуржон.

Мен исмиМни айтдим.

– Раҳмат, ака. Шоир айтмоқчи, энди “Ўртада бегона йўқ”.

Машҳур шоирнинг машҳур шеъриниям биларкан. Ўқимишли йигитга ўхшайди. Бунақалар аравани қуруқ опқочмайди.

Орага сукунат чўқди. Машина бир маромда, энгил силкиниб борарди.

– Дарвоқе, мана шу юришим бўладими, ака? – деб сўради Маъмуржон қўлини рул чамбарагига уриб қўйиб. – Мен бундан тез юролмайман.

– Шуниси яхши, бежавотирроқ.

– Агар ишингиз шошилинич бўлса...

– Шошаётганим йўқ, хижолат бўлманг.

– Эсимни таниганимдан буён машина ҳайдайман, ака, – деди Маъмуржон энгил тортиб. – Тажрибам етарли. Тайгада икки йил ишлаб келганман. Агар истасам, тезроқ юришим ҳам мумкин. Аммо етмиш, саксондан оширмайман, шуни ўзимга қоида қилиб олганман. Айтганингиздек, шуниси бежавотир. Ўша бориладиган жойга ярим соат кейин борилса нима бўпти? Инсоннинг ҳаёти ҳамма нарсадан азиз-ку. Мен машинамга ўтирган одамнинг ҳаётига ҳам жавобгарман. Уни эсон-омон мантилига етказиб қўйишим керак. Афсуски, буни ҳамма тушунмайди. Ахир, ҳамма бало-фалокатлар шу тез юриш оқибати эмасми? Ҳозир айрим кишиларнинг ўпкаси йўқ. Бир нарсадан қуруқ қолаётгандек тез юришади. “Права”ниям ўқимамай олишадими, нима бало?! Яқинда йўл ҳаракати қоидалари қайта кўриб чиқилди. Озгина қоидани буздингми, тамом – отнинг калласидек жарима тўлайсан. Менимча, тўғри иш бўлди. Шўпирлар ҳам анча ҳовридан

тушиб қолди. Ҳамма нарсада тартиб-интизом бўлиши керак-да, шаҳар бедарвоза эмас-ку! Тўғрими, ака?

Машинанинг бир маромдаги тебранишидан кўзим илиниб, андак мизғибман, Маъмуржоннинг луқмасидан кўзим очилиб кетди.

– Тўғри, тўғри, – дедим кўзларимни ишқалаб.

– Агар уйқунгиз келса, ухлайверинг.

– Йўқ, бўлди энди...

– Ака, мен бир аравакашман, – деди Маъмуржон йўлдан кўз узмай. – Тирикчилигим мана шу машинанинг орқасидан. Тўртта гилдирак айланиб турса бўлди, қора қозон қайнаб туради. Институтда ўқиш насиб қилмади. Мактабда ёмон ўқимагандим. Мендан пастроқ ўқиганлар ҳам йўлини қилиб дипломли бўп кетишди. Мен унақа... йўлини қилгим келмади. Ҳаётимдан нолимайман. Ўқимаган бўлсам ҳам, оқ-қорани танийман, пайти келса ҳақимни талаб қилиш-ниям биламан. Умрим асосан йўлда ўтади. Ҳар хил одамларни кўраман. Яхши ҳам, ёмон ҳам учрайди. Менимча, яхши одамлар кўпроқ. Акс ҳолда, бу ҳаёт кун-паякун бўлиб кетарди. Боя айтдим, шекилли, Тайгада икки йил ишлаб келиб, шу машинани олдим. Ҳамқишлоғим ўша ерда ишбошқарувчи эди. Уни қора тортиб борувдим. Олдинига ишим туппа-тузук юришиб турди. Кейинчалик мен ишонган одам фирромлик қила бошлади, ҳақимдан уриб қоладиган бўлди. Охирида ярим йиллик маошимни бермади. Менга роса алам қилди. Унга тавалло қилиб, “Яхши иш қилмаяпсан, мен бу совуқ ерларга сенинг бир оғиз гапингга ишониб, бола-чақа боқаман деб келганман. Бозори ва мазори бир одамлармиз, ҳақимни берақол” дедим. “Ҳақинг менда қолиб кетмайди, оларсан бирор кун”, деди мужмал қилиб. Нимаям дердим, бегона юртда ҳаммага кулги бўлиб ҳамқишлоғим билан ёқа йиртишмайман-ку. Худога солдим. Инсофсиз экан, барибир ҳақимни бермади. Юртга қайтгач, дуч келиб қолганимизда мени кўрмагандек тескари ўгирилиб кетдиган бўлди. Кишининг кўнглини оғритиб бўлмас экан. Кўп ўтмай худо уни жазолади. Кўкнори билан қўлга тушиб, қамалиб кетди. Барибир унга ачиндим. Бола-чақаси чирқиллаб қолди-да. Иссиқ-совуғидан хабар олиб турдим. Нима бўлгандаям, ўша эски гап – мазоримиз бир. Билса – балиқ, билмаса холиқ билади, дегандай...

Бир маромда елиб бораётган машинамиз довонга яқинлашиб қолган эди. Ярим очиқ ойнадан ураётган салқин шамолдан жунжикдим. Фаросатли ҳайдовчи буни дарров пайқади.

– Ойнани сал кўтариб қўяйми?

– Майли, – дедим.

Маъмуржон қўлини узатиб, тугмачани босди. Шамолнинг ғувиллаши пасайиб қолди.

Бир аравакашнинг суҳбатларидан завқланардим. Одамга малол келмайдиган, кўнгилга яқин туюладиган бундай гурунгни яна қаерда эшитиш мумкин?

Суҳбат пилигини кўтариш учун сўзамол аравакашни яна гапга солгим келди.

– Маъмуржон, бола-чақадан қалай?

Аравакаш беихтиёр жонланди, юзида мамнунлик ифодаси пайдо бўлди.

– Худога шукр, беш фарзандим бор, – деди Маъмуржон чехрасига қизиллик югуриб, гурур билан. – Бир қиз, тўрт ўғил. Мана секин-секин уйли-жойли ҳам қиялпман. Ҳаммасидан кўнглим тўқ, фақат шу... қиз боланинг иши қийин бўларкан. Фарзанд ўнта бўлса ўрни бошқа, аммо шу қизимга бўлакча меҳр қўйганман. У ҳам мени еру кўкка ишонмайди. Қиз бола отага меҳрибон бўлади, дейишади. Ҳақ гап экан. Уни ёлғиз қиз деб ортиқча эркалатмаганмиз, уй-рўзғор ишларига пишиқ-пухта. Мундоқ қараганда бир оилани гуллатади. Энди қарангки, шу қиз ҳам гоҳо қайнонасига ёқмай қоларкан, бир ойда, икки ойда кўзида ёш билан уйга йиғлаб келганда дунё кўзимга қоронғи кўриниб кетади. Орага тушиш ноқулай бўлса-да, фарзанд тақдирига бефарқ қарай олмас экансиз. Аввало, бетимни шартта сидириб, куёвбола билан очиқчасига гаплашиб олдим. Балки хотиндан кўнгли совиғанмикин деб ўйладим-да. Йўқ, унақа эмас экан. Дадил туриб, хотиним билан яшайман, менга бошқаси керак эмас, деди. Хайрият, дедим ўзимча. Кейин инжиқ қайнона билан жиддий гаплашдим. Қани айтинг-чи, келин қайси ишингизни қилмаяпти? Гарчи ўзим қўйди-чиқдини ёмон кўрсам ҳам, шундай дейишга мажбур бўлдим. Хайрият, ўшандан буён қизим оиласи билан тинч-тотув яшапти. Пайти келганда керакли гапни керакли жойда айтиб ҳам туриш лозим экан. Мен шундай хулосага келдим.

– Тўғри айтасиз, – дедим Маъмуржоннинг куйиниб айтган гапларидан таъсирланиб.

Ажабо, унинг бир қарашда оддийгина туюладиган гапларида ҳам бир ҳикмат бордек эди: “Керакли гапни керакли жойда айтиб ҳам туриш лозим экан”.

Машина довондан ўрлай бошлади. Ойнага майда ёмғир томчилари урилар, атрофни гира-шира қоронғилик ва туман чулғай бошлаган, олдинда илонизи йўл зўрға қорайиб кўринар эди. Маъмуржон тезликни янада пасайтирди. Суҳбат ҳам ўз-ўзидан узилиб қолди.

Маъмуржон дискни магнитофонга жойлагач, ҳофизнинг овози янграй бошлади:

*Карвон кўрдим, туялари бўлаб келар,
Нортуяда мени ёрим излаб келар.*

Бир зум бошимни орқага ташлаб, кўзларимни юмдим. Куй сеҳри бутун вужудимни аллалаб, сарҳуш қилди. Ҳузурбахш шу ҳолатнинг яна узоқ давом этишини истардим. Тезлиги оша бошлаган машина аста силкита бошлагач, оҳиста кўзларимни очдим. Туман ҳам тарқаб кетган, оқшом қуюқлашган, машина чироғида йўл анча равон кўринар эди.

– Истасангиз, бирор жойда тўхтаб, чой-пой ичволамиз, – Маъмуржон йўлдан кўз узмай таклиф қилди.

– Майли, – дедим рози бўлиб. – Ўзингиз аэропортга кечикмайсизми?

– Самолёт кеч соат ўнда келади, бемалол улгураман, – Маъмуржон соатига қараб қўйгач, тезликни пасайтириб, йўл четидаги чойхона қаршисида тўхтади.

Чойхона сўлимгина, файзли экан. Шарқираб оқиб турган тип-тиниқ булоқ сувида юз-қўлимизни ювгач, яқондозлар тўшалган сўрига чиқиб ўтирдик. Чироқлар ёқилган, атроф чароғон. Ғир-ғир шабада эсиб турибди.

Ёшгина ўсмир йигит чошиб келди. Тавозе билан саломлашгач, қандай овқат ейишимизни сўради. Маъмуржон менга юзланди.

– Сиз нима десангиз – шу, овқат танламайман, – дедим.

– Мен ҳам йўлда овқат танламайман, – Маъмуржон завқланиб гапирди. – Бизга ўхшаган аравакашларнинг ризқи-насибаси йўлларга сочилган. Шунинг учун бориға, етказганига шуқр қиламиз.

Оқшом чўкиб, мижозлар сийраклашган, чойхонада шўрва билан каبوب бор экан, холос. Бориға қаноат қилиб, тоғ йўлида иштаҳа билан овқатландик. Кейин кўк чойни майдалаб, суҳ-

батлашиб ўтирдик. Буни одатдаги суҳбат деб бўлмасди, чунки асосан Маъмуржон гапирар, мен тинглар эдим. Қизик, мундоқ қараганда унинг гап-сўзлари, ҳикоялари янгилик эмасдек, ҳар куни ўзимиз кўриб-эшитиб юрган воқеа-ҳодисалар... Аммо ҳайдовчининг тилида бўлакча бир маъно касб этар, шуниси билан қизик ва мароқли туюлар эди. Назаримда, ҳали Маъмуржоннинг асосий гап халтаси очилмаган, йўлда бундан ҳам ғаройиб-ажабтовур тафсилотларни эшитадигандек эдим. Тахминим тўғри чиқди.

Довондан ўтиб, ярим соатлар йўл юрганимиздан сўнг. Маъмуржон ногоҳ йўл четида турган машинани кўриб, дарҳол тўхтади. Кабинадан тушаркан, “Мен... ҳозир”, деди-ю, ўша машина томон тез юриб кетди. Ҳайдовчи билан бир оғизгина гаглашди-ю, тезда қайтиб келди. Машинасини қайта ўт олдиракан, изоҳ берди.

– Тинчлик экан, мен бирор ишқал чиққан бўлса, ёрдам-пордам керак эмасмикин деб тўхтовдим.

– Ҳамма ҳайдовчи ҳам бундай қилмаса керак? – хаёлимга урилган саволдан ўзимни тиёлмадим.

– Ҳар кимнинг гуноҳ-савоби ўзининг бўйнида, ака, – деди Маъмуржон жиддий тортиб.

– Ҳайдовчи халқи ҳам хом сут эмган банд: яхшиси бор, ёмони бор. Ҳалиги саволингиз бир воқеани эсимга солди.

– Қани-қани, эшитайлик, – дедим қизиқсиниб.

– Тошкентга тўрт йўловчи билан келаётгандим. Манзилга беш-олти чақирим қолганда машинам бузилиб қолди. Шу уринаман, қани энди, тузала қолса. Қоронғи тушиб қолган, йўловчилар безовта-тажанг. Ўзим ҳам...

Йўл четиға чиқиб, қўл кўтараман, қани энди, бирортаси тўхтаса. Ахийри битгаси тўхтади. Хайрият дея ёниға чошиб бордим. Янги ўттиз бир “Волга” экан. Бунақа машина кучли бўлади. Машинамни шатакка олиб, манзилга обориб қўйди. Хурсанд бўлиб шўпирнинг қўлиға ўн минг сўм берсам, пулимни юзимға отиб юборди. Қолмишиға “Бу пулингни фалон жойингға тиқиб қўй!” деса бўладими? Жоним халқумимға келди. Шартта бўғиб қўяй дедим-у, аммо шайтонға ҳай бердим. Нима бўлса ҳам менға яхшилиқ қилувди-да. Укажон (кўринишдан мендан анча кичик эди), аввало раҳмат сизға, кам бўлманг, шунчалик

яхшилиқ кўрдим сиздан, кечаси мушкулумни осон қилдингиз, барака топинг, аммо... бунақа эмас-да, муомалани ширин қилинг, агар берган пулим камлик қилган бўлса, кам деб айтинг, қанча бўлади, ўзи, бу хизматингиз, десам, безрайиб, ўттиз минг бўлади, деди. Вей, инсофинг борми, ўзи, дедим тутоқиб, мен ҳам бола-чақа боқаман деб юрибман, ўзи, Тошкентгача битта йўловчини ўн беш мингга олиб келаман, сен... сен... одам эмас экансан-ку, мана, ол дея яна олдинги пулга ўн минг қўшиб, йигирма мингни қўлига тутқазиб жўнавордим. Анчагача ўзимга келолмадим. Шунақа инсофсизларни кўрсам чидолмайман-да. Одатим шунақа. Сут билан кирган қон билан чиқади. Ўзимни ўзгартиролмайман. Ҳа айтгандек, бошқа такси кутаётган йўловчиларим ҳали шу ерда, бу можарога гувоҳ бўлиб туришганди, улар ҳам ўша шўпирнинг қилигидан дарғазаб бўлишди, ҳатто хезланиб, уни урмоқчи эдилар, мен ҳай-ҳай, қўйинглар, ёмоннинг жазосини худонинг ўзи беради, дея аранг шаштидан туширдим. Биласизми, ҳаётда яхшилиқ ҳам, ёмонлик ҳам албатта қайтаркан. Илгари қирқ йилда қайтса, энди жуда тез – қирқ кун ёки қирқ соатда қайтгпти.

– Наҳотки ўша шўпир билан яна учрашган бўлсангиз? – деб сўрадим.

– Топдингиз! Худди шундай бўлди. Бу кенг дунё баъзан жуда торайиб ҳам қоларкан.

– Уни таниб қолувдингизми ёки у сизни... ўзи танидимми?

– Унақа одамларнинг башарасини ҳеч қачон эсимдан чиқаролмайман. Довондан қоқ ярим тунда водийга қайтаётгандим, йўл четида челагини кўтариб, ўтган-кетган машиналарга музтар тикилиб турган шўпирни кўриб қолдим. Бензини тугагани аниқ эди. Қоқ ярим тун. Бунақа овлоқ жойда анча-мунча шўпир тўхташга ботинолмайди. Боёқишга раҳмим келиб, секингина машинани бир четга олиб, тўхтатдим. Тўғри, уни аввалига танимадим, челагини кўтариб ёнимга чопиб келгандагина таниб қолдим. Шунда ҳам тўхтаганимга афсусланмадим. Аммо у мени даб-дурустан танимади. Капотни очиб, бензин тўла канистрни ерга қўйдим. У челагини канистрга яқинлаштирди. Челаққа қўйиб беради деб ўйлади-да. Мен канистрни кўтариб, қўлига тутқаздим.

– Қанча керак бўлса қўйиб олаверинг, – дедим сир бой бермай. Овозим унга танишдек туюлди, шекилли, юзимга ажабсингандек қараб-қараб қўйди, канистрни иккиланиброқ

олди, машинасига бориб, бензинни қуяркан, мендан кўз узмас эди. Орадан кўп ўтмай канистрни ерга қўйди. Мўлжалимча, бензиннинг ярмини ҳам қўймаган эди.

– Ҳаммасини бемалол қуяверинг, – дедим унга. – Бақимда бензин етарли.

– Йўғ-э, ҳаммасини дейсизми? – деб сўради. Сўнг чўнтагини сийпалаб қўйди. Пулим етармикан деб ўйлади, шекилли. Менга яна бир қарра қараб қўйгач, қолган бензинни ҳам қўйиб олди. Ёнимга келиб, чўнтагидан пул чиқараркан, сўради:

– Қанча бўлади?

– Сизга текин, – дедим кўзига тик қараб.

– Тушунмадим, нега энди менга... текин? – деди у ҳайрон бўлиб.

– Чунки биз сиз билан эски танишлармиз. Танишлардан пул олинмайди. – Мен киноясиз, самимий гапирардим. У менга узоқ тикилиб қолди. Ниҳоят, ўша тунги воқеани эслади, шекилли, кўзларини ғалати пирпиратиб, гудранди:

– Э-э, узр, энди танидим, сиз... ўша...

– Ҳа, мен... ўша...

Энди у кўзимга тик қарай олмасди. Ерга боқиб, ўзича минғирлади:

– Узр, мен ўшанда... аҳмоқлик қилиб... ёшлиқ экан... Мени кечиринг.

– Мен аллақачон кечирганман. Келинг, ака-ука бўлиб қолайлик.

У билан қўл олишиб, гўё қайтадан танишдик. Пулини ёнимга қайта тикиштирмоқчи бўлувди, кескин силтаб ташладим.

– Уят бўлади! – дедим. – Агар илгари шунчаки таниш бўлсак, энди ака-ука бўлдик. Ҳозиргина дунёда пулдан ҳам азиз, пулдан ҳам зиёда турадиган нарсалар борлигига гувоҳ бўлдик, шекилли. Бояқишнинг кўзларида ёш йилтилади. У билан самимий хайрлашдик.

Маъмуржоннинг ғаройиб ҳикояси мени ўйлатиб қўйди. Балки, унинг ўрнида бошқа, чапанироқ, тезоброқ одам бўлганда, ҳалиги шўпирнинг юзига нордон-нордон гапларни айтиб, ачитиб-ачитиб ўч олган бўлармиди... Шундай қилишга ҳақликдек ҳам эди. Хўш, бундан кимга фойда-ю, кимга зиён? Ўч олган томонга шох-бутоқ чиқармиди? Бир замбил лой бўлган одам шу билан инсофга кириб, бир юмалаб яхши бўлиб қолармиди? Менимча, Маъмуржон бирдан-бир тўғри йўлни танлаган эди. Шундай мулоҳазалар ҳаёлимдан ўтаркан, унга ихлосим янада ортди. Ҳаётини ҳикояларини тагин эшитгим келди.

– Маъмуржон!

– Лаббай ака!

– Шу... шўпирларга йўловчи қиёфасидаги безорилар ҳужум қилиб туради дейишади. Бунақа воқеалар кўпроқ тунда содир бўлса керак.

– Менинг ўзимга куппа-кундузи иккитаси дуч келган.

– Йўғ-э, бу қандай содир бўлган? – қизиқ воқеани эшитиш умидида яна қулоғимни динг қилдим.

– Ўшанда Тошкентда таксичилик қилардим, – дея янги ҳикоясини бошлади Маъмуржон. – Шаҳарнинг ҳар бир кўчаси, ҳар бир гадоитопмас бурчаги менга яхши таниш. Бир куни Чилонзордан икки ёш йигит машинага ўтирди. Мўғулбашара, бақалоқроғи ёнимга, қорачадан келган, қотмароқ шериги орқага ўтирди. Қўйликқа борамиз, дейишди. Шаҳарнинг нарига чеккасига суриб кетдим. Таксопаркда ишлардим, отнинг калласидек кунлик план бор. Манзилга етгач, бақалоқ беш қаватли бир уйга кириб кетганча гум бўлди. Тажангланиб, орқамда ўтирган шеригига вақт ўтаётганини айтсам, хавотир олманг, кутганингиз учун қўшимча ҳақ тўлаймиз, деди. Хўп дея ўтиравердим. Бир маҳал бақалоқ чиқди. Қўлида қандайдир катта тугун. Энди Юнусободга ҳайданг, дейишди. Бу ёғи қандоқ бўлади, йигитлар, десам, ҳаммасини биратўла оласиз, хавотирланманг, дейишди. Ичимдан қиринди ўтса ҳам, ноилож машинани ўт олдирдим. Юнусободда кўпқаватли уй олдида тўхтатишди. Бақалоқ яна ичкарига кириб кетди. Бу гал бир соатча кутиб қолдим. Сабр-тоқатим тугади. Чиқса, бир тузлайман деб яниб турибман. Қуёш ботиб, атроф ғира-шира бўлиб қолган эди. Ниҳоят, бақалоқ чиқди. Ёнимга ўтириши ҳамон энди захримни сочмоқчи эдим, улгуролмадим. Қай кўз билан кўрайки, томоғимга ва биқинимга иккита пичоқ қадалиб турарди. Юрагим шув этиб кетди. Ҳаммаси тамом деб ўйладим. Биз шўпирлар бунақа воқеаларни кўп эшитганмиз, аммо менинг бошимга тушмайди деб ўйлаймиз. Мен ҳам шундай ўйлардим-да. Хом сут эмган бандамиз-да.

Гапирай дейман, томоғим қуруқшаб, тилим калимага келмайди. Аранг ўзимни қўлга олиб, гап қотдим:

– Йигитлар, буниси қандоқ бўлди?

– Жим! Гапирма!

– Ахир, шунча вақт хизматингларни қилдим, эвазига...

– Жим! – томоғимдаги пичоқ қаттиқроқ тиралди. Яна гапирсам, суйворишдан ҳам тоймайдигандек. Алам ва нафрат омихта бўлиб, миямга қаттиқ урилди. Томирларимда қон эмас, алам ва нафрат оқарди. Жунбушга келаётган ғазабимни аранг жиловлаб, бўйнимни қимирлатмай гапирдим:

– Э, қўлингдан келса сўйвора қол! Сўйвор, тортиб юбор пичоғингни! Қўлингдан келадими шу иш! Сўйвор, агар қонсираб турган бўлсанг! Бир бошга бир ўлим! Аммо айтиб қўяй, сенларни барибир топишади. Жазодан қочиб қутулолмайсанлар. Бешта болам бор, шуларнинг уволи сенларнинг бўйнингда!

Дадиллигим таъсир қилдими ёки бошқа сабабданми, безорилар андак саросимага тушгандек бўлди. Қаттиқ тиралган пичоқлар сал четга сурилди. Эшик тутқичига секин қўл узатгандим, яна ўша таҳдид эшитилди:

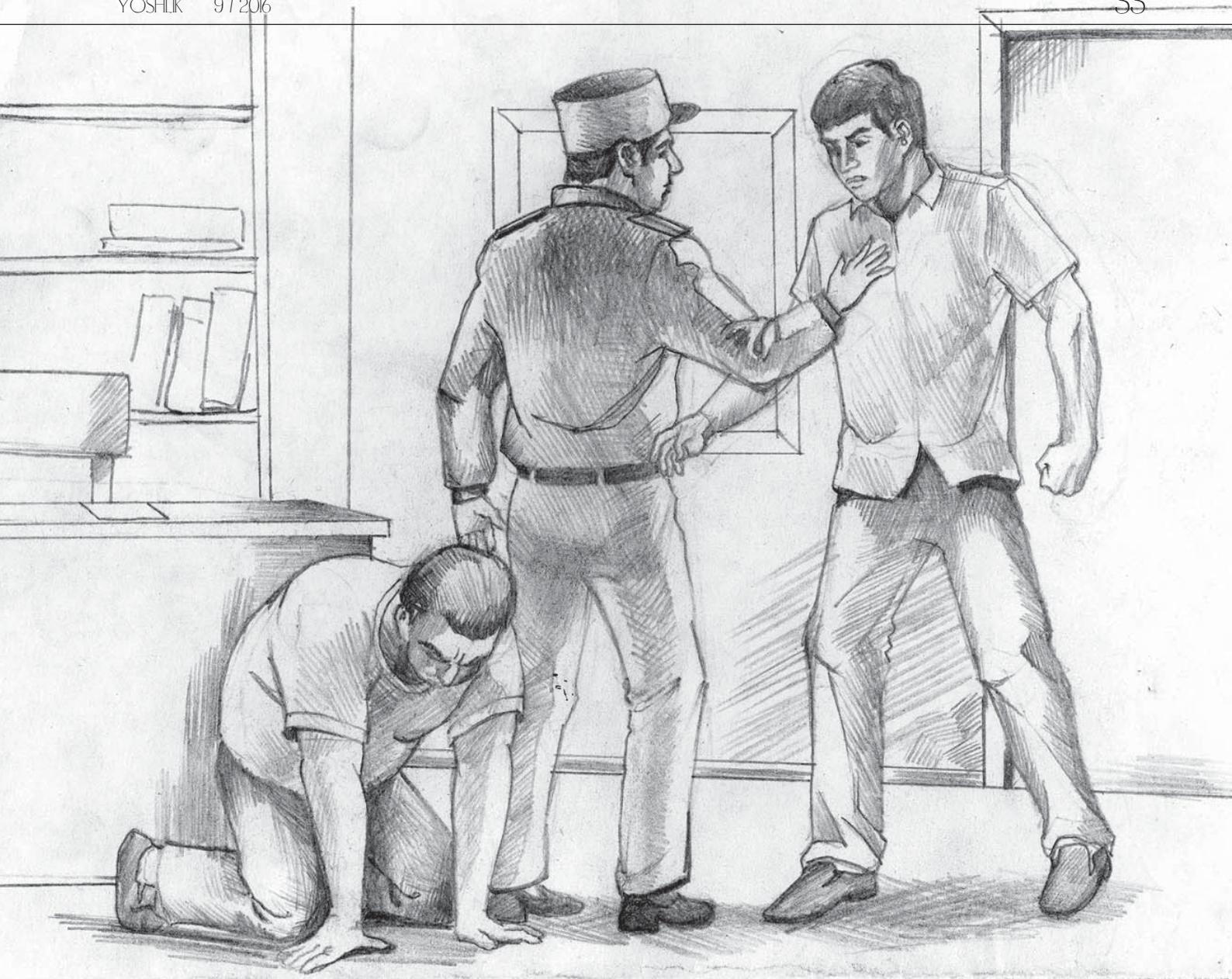
– Қимирлама!

– Хўш, мендан яна нима истайсизлар? – дедим хит бўлиб. – Мана, айтган жойингизга қайта-қайта олиб келиб қўйдим, яна нима керак?

– Пулдан чиқар! – деди бақалоқ хириллаб.

Ўша куни тушумнинг чўғи пастроқ эди, бардачокдаги бор пулни чиқариб бердим. Жон ширин-да. Қароқчилар пулни чўнтақларига уриб, жўнаб қолишди. Уларнинг орқасидан қувиш ёки мелисага хабар бериш ўша лаҳза хаёлимга келмади, нест-гаранг эдим. Қандай катта хавф-хатардан қутулганимга ҳали-ҳамон ишонқирамасдим. Ҳаётим ёнимга қолгандек эди.

Ўша машъум воқеадан кейин бир неча кунгача ўзимга келолмай юрдим. Безориларни қидириб топиш ва жазосини бериш керакми ёки худога солиб қўя қолган маъқулми – бу ҳақда иккиланардим. Агар ҳамма қўл силтаб кетаверса, жиноятчининг кетидан тушмаса, безори эртага бошқа одамни қақшатади. Бунақада ҳаёт бориб-бориб дўзахга айланиб кетмайдими? Демак, жиноят албатта жазоланиши керак. Бунақаларни энди яхши гап ёки панд-насихат билан тузатиб бўлмайди, гишт қолипдан кўчган, энди уларнинг жойи қамоқ! Мен бу оддий хулосага ўз аччиқ тажрибам мисолида келдим. Мелисахонага учраб, бор гапни айтдим. Уларга қуруқ гапнинг ўзи кифоя қилмас экан, ёзиб ҳам бердим. Катта дафтар-китобига тикиб қўйишди берган маълумотларимни. Рўйхатда турадиган

жиноятчиларнинг фотосуратлари ҳам “дело”га тикилиб қўйилар экан, бир ҳафтагача эринмай суратларни кўриб чиқдим. Мелиса билан ихтиёрий ҳамкорлик қилаётган эдим-да. Ҳар кун ишдан кейин мелисахонага бориб, “дело” титкилайман. Қани энди, ўша жирканч башаралар топила қолса. Ниҳоят, ҳафсалам пир бўлиб, энди тополмасам керак деганимда лоп этиб ўша бақалоқ қароқчининг фотосурати чиқиб қолди. Худди лотереясига ютуқ чиққан одамдек ҳовликиб кетдим. “Дело”да бақалоқнинг тураржойи ҳам ёзилган экан, мелиса билан бориб дарров топдик. Унга юзма-юз бўлишим билан башарасига бошлаб бир мушт туширдим. Ерга йиқилганча кучала еган итдай букчайиб қолди. Яширмайман, шу лаҳза бир маза қилиб олдим. Муштим ҳам темирдек қаттиқ эди-да.

Қорнига тепмоқчи эдим, мелиса ҳожати йўқ дегандек тутиб қолди. Бақалоқ орқали шериги ҳам осонгина топилди. Улар суд қилинди, жазоланди. Ҳаётда бунақа жиноятчиларнинг урчиб кўпайиши ёки камайишига ҳам ўзимиз сабабчимиз, ака. Мен шундай оддий хулосага келдим. Ўзимиз қандай бўлсак, ҳаётимиз ҳам шундай бўларкан.

Машина тунги чироқлардан чароғон бўлган шаҳарга кириб борар, мен оддий аравакашнинг жайдари фалсафасини хаёлан такрорлаб борардим: “Ўзимиз қандай бўлсак, ҳаётимиз ҳам шундай бўларкан”.

Адиба УМИРОВА

1980 йили туғилган.
Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси ҳамда Ўзбекистон
Миллий университети
қошидаги олий адабиёт
курсини тамомлаган.
“Яшил тушлар”, “Куёшга
йўл”, “Ёруғ сирлар”,
“Юрагимдасан” шеъррий
тўпламлари чоп этилган.

* * *

Бу чўллар мангу бешак,
Карвон босиб келар йўл.
Бир туяда беланчак,
Бирида бахмал замбил.

Қўлдан тушмас бир фурсат
Умид деган олтин жом.
Кимга бахт, кимга қулфат
Олиб келар бу оқишом.

Парво қилмас дала-туз,
Қумзорлар – ёнар танча.
Бунда изсиздан-изсиз,
Келиб-кетарлар қанча!

Тиним билмас шамоллар,
Афсона тўқир гулхан.
Дунё қайта яралар,
Бор экан-да, йўқ экан...

Кўнглингман – кўз юмиб кета олмаган...

* * *

Сизни билмадим-у, менга танишдай
Уфқ ортидаги зангори йўллар.
Кўзим дарёсида яшаётгандай
Нурларга гарқ бўлиб неча минг йиллар.

Айни шу лаҳза ҳам ёруғ сирларга
Қўмилган дунёга келганман бирров.
Қонимдан то ўтли нафасимгача
Кўксимни куйдирар ишқ деган олов.

Сановбар тушлардай бариси аён,
Оққушлар руҳимни уйғотади, оҳ.
Елкамда қачондир қанот бўлганин
Менга эслатади осмон баногоҳ.

Ноумид эмасман агар айрилсак,
Соямиз қўшилар суман гулида.
Охир-оқибатда яна учрашсак,
Балки сўзлашармиз қушлар тилида!

* * *

Бошқача бўлиши мумкинмас энди,
Ўзгармас қонунлар бордир ҳаётда.
Ёмғирдай шариллаб кўзёшим тинди,
Бахтсиз кунларимни олмасман ёдга.

Бугундан эртани ўйлайман фақат,
Наҳот, шу ёшгача кирмади ақлим.
Шунча куйганларим етади бевақт,
Ортиқ адашишга ҳаққим йўқ, ҳаққим.

Сиз ҳам барисини унутинг бу тун,
Беҳуда гамларга ичикаяписиз.
Ўлимга ҳар қачон улгуриш мумкин,
Азизим, яшашга кечикаяпмиз.

Оққушлар

Беи-олти ёш эдим, чамаси,
Кўлга олиб борганда бобом.
Бир тўп оққушларнинг галаси
Сув бўйида этарди хиром.

Юракларда зарра губор йўқ,
Қамишзорлар чайқалар беғам.
Бир хил рангдан иборат борлиқ,
Қандай гўзал эди бу олам?!

Эртакларга тўла кўзларим,
Ғам нелигин билмасди ҳали.
Хотирамда қолгани шу зум,
Зангор кўлнинг зумрад хаёли.

Англаб бўлмас қандайдир соғинч
Ва кўнглимни ўртагувчи зор.
Сиз ҳам сайр этганмисиз ҳеч
Қушлар билан дунёни бир бор?

Бобом, мен, кўл, бир ит овора,
Шундай кечар эди ёз, қишлар.
Болалигим эсласам, дарров
Кўринади ўша оққушлар...

* * *

Мен сенинг ўзингдан кечмаган ёдинг,
Умрингни банд этиб кўйган аҳдингман.
Ҳали яшаб улгурмаган ҳаётинг,
Орзуларингдаги гўзал бахтингман.

Қай ерга борсанг ҳам кўринар юзим,
Азобинг, армонинг, тилагингдирман.
Тилингни ловуллаб куйдирар исмим,
Ишқсиз яшолмаган юрагингдирман.

Кўнглингман – кўз юмиб кета олмаган,
Кўкдаги руҳингман, ердаги йўлинг.
Икки дунёда ҳам тарк этолмаган,
Икки дунёга ҳам бермаган гулинг.

Ҳали очилмаган ёруғ сирингман,
Бўйнингга сиртмоқдек осилган сўроқ.
Ҳар лаҳза, ҳар нафас мени севмаган,
Мени соғинмаган бирор кунинг йўқ.

* * *

Сенга ёқаман деб, йўл топаман деб,
Ишқда, ибодатда адашмадимми?
Беозор майсалар кўзёшин тўкиб,
Бир умр сўқирдай яшамадимми?

Дўзахми вужудим ёндираётган,
Кўксимни куйдирган гул фарёдими?
Ўзимдан ганимдай ўч олаётган
Йўқотган қадримнинг ўчмас ёдими?

Жавзо боғларида тентиган мезон –
Беор тушларимнинг ўнгимасмикан?
Ўзим билиб-билмай мен янчган хазон
Кимнингдир топталган кўнглимасмикан?

Пойингдан бошимни кўтаролмайман,
Кўзимдан тўкилар тун изтиробини.
Яратган, аён эт, қалбимдаги ишқ
Бу қайси дунёнинг гўзал азоби?!

Она

Болаларинг кўзингдан ўтар,
Айтгинг келар баҳор сеҳрини.
Бу йил ҳам сув оқизиб кетар,
Дарахтдаги сўнги беҳини.

Хаёлларинг ёқар танчани,
Умидларинг айланар кузга.
Кўлингдаги гулдор нимчани
Илинасан қай биримизга?

Кўринмайди қишнинг адоги,
Қуриб борар тинка-мадоринг.
Бу дунёда қолмади, чоғи,
Бир мени деб чекмаган зоринг.

Ўйласанг-чи ўзингни, онам,
Кўпайибди сочингдаги оқ.
Оёгингни иссиқ тут ҳар дам,
Кўз нурунгни асрагин кўпроқ.

Нигоҳинг йўл қарайди ҳар кун,
Қулоғингга гап кирмайди ҳеч.
Уйғонасан қушлардан олдин,
Юлдузга кўл силкийсан ҳар кеч.

Назар ШУКУР

1954 йили Чирокчи туманидаги Наврӯз қишлоғида туғилган. Тошкент давлат университети (ҳозирги ЎзМУ)нинг география факультетини тамомлаган. "Кўкдаги умр" (1984), "Қишлоқ йўлларида" (1985), "Вақт хиёбонида" (1992), "Мени кечир, муҳаббат" (2004), "Видо" (2005), "Сен қайтмасанг..." (Сайланма, 2006) шеърий китоблари нашр этилган. 1985 йилнинг 14 май куни Тошкент шаҳрида автохалокатдан вафот этган.

Иқтидорли шоир Назар Шукурнинг деярли ҳар бир сатри санъат даражасида. Санъаткорона нигоҳ билан кузатилган ва битилган гўзал ҳаёт манзаралари – кўнгил лавҳалари... "Сомон йўли. Босилмайди, бу йўлнинг чанги, Ухламайди ўтиб кетган карвонлар занги", "Киприкларим найзасига илинган осмон", "Юлдузлар-ку олов туёқ тевалар изи, Кўзларимни очтирмайди чанглари тўзиб" ва бошқа барча сатрлари шеъримизга янги нафас олиб кирган шоирларнинг пешқадамларидан эканини кўрсатиб турибди.

Йўлдош ЭШБЕК,
шоир

КУЗ ВАРАҚАЛАРИ

УМР ЎТАЯКТИ. ҲАЗОНЛАР УЧАР,
ҲАР ҚАЛАЙ, ИЗИМ БОР – ШЕЪРЛАР ЁЗАМАН,
ФУРСАТЛАР – БЕРАҚИМ, ФУРСАТЛАР – ЎЖАР,
БАЙТ БИТМАГАН КУНЛАР, НЕТАЙ, ОЗАМАН.

ҚЎРҚАМАН ДУНЁНИ КЕЛТИК ЭТМОҚДАН,
НОЗУ НЕЗМАТЛАРИН ТЕКИН ЕБ ФАҚАТ.
ЁМОНИ ЙЎҚ ШУНДАЙ ҚШАБ ЎТМОҚДАН,
ҚИЛМАЙМАН БУНДАҚА УМРГА ТЕКАТ.

УМРИМНИНГ ҚАМ = ҚАШМ ДОВ = ДАРАХТИДАН
ШЕЪРЛАРИМ ҲАЗОНДАЙ УЧСА – ФОҲИЯ!
АГАР ШОҲ БЎЛМАСАМ БИРОВ БАХТИДАН
БАХТЛИЛАР ОЛДИДА БУ ҲАМ НОҲЎҚ.

ДУЛИМГА ДАРЗ СОЛАР КУЗ ВАСИЯТИ,
ЎПРОҚЛАР ЁФИЛАР МИЕЛИ ҚОРАХАТ,
БАЛКИ БУ КУЗАКНИНГ ҚУТ, ҚОСИЯТИ,
ЛЕКИН ЙЎҚОЛАДИ МЕНДА ФАРОҒАТ.

УМР ЎТАЯКТИ. ШУНЧА ЁЗГАНИМ
ЗНА ТУШАР КЎЗИМГА КЎРИНИБ КАМДАЙ.
ТУФИЛИБ, ДУНЁГА КАДАМ БОСГАНИМ
МАЛОДДИР БАБЪСИДА... АДОМАН ШАҲИДАЙ.

БЎМ = БЎШ ВАРАҚЛАРДАЙ УЧГАҲ БАҲГЛАРГА
КУНЛАРИМ ЎХШАТИБ, ЮТАМАН ЮРАК.
КЕЛМАСА = ДА УМРИМ БЎФИГА ҚАРҒА,
ЭҲТИЁТ ШАРТИДАН УШЛАЙМАН КУРАК...

МЕВАЛАР ТЕРИЛАР, ОМБОРЛАР ТЎЛАР,
ЖАНУБГА УЛГУРАР ҚУШЛАРИНИНГ БАРИ.
ҲАЗОНЛАР ЁФИЛАР, ЯЕЛИДА УЛАР –
КУЗНИНГ ҚИШГА ИЁЕН ВАРАҚАЛАРИ.

28.10.84
Д.УНГҚҮРҒОН

Ўзи бир кино эди

Асқад Мухтор интеллект
баланд, дунёқараши кенг
шоир, ёзувчи, таржимон ва
муҳаррир. Умрини миллий
адабиётимиз ва маданияти-
мизнинг равнақига, жаҳон
адабиёти дурдоналарини
ўзбек халқига етказишга
бағишлаган атоқли адиб ва
жамоат арбобидир.

Атоқли адиб қарийб
олтмиш йиллик ижодий
фаолияти давомида адабиёт-
тимиз хазинасини бойитган,
юксак бадииятли асарлари
билан китобхонлар қалбидан
мустаҳкам жой эгаллаган.

Асқад Мухторнинг ўзига
хос салмоқли насри, бетақрор
шеърини қатор хорижий
мамлакатларда ҳам адабиёт
мухлислари кўнглига кириб
борган, десак, асло муболаға
бўлмайди.

Адибнинг адабиётимиз ва
умуман миллий маданияти-
миз равнақи йўлидаги улкан
хизматлари муносиб тақ-
дирланган. Асқад Мухтор
– Ўзбекистон халқ ёзувчиси,
Давлат мукофоти лауреати,
“Дўстлик” ордени соҳибидир.

Чинакам бадиий асар ҳамма вақт жавобсиз саволдир, борди-ю,
адиб унда бирор муаммо кўтарган бўлса ҳам, бу – амалда ҳал
қилиб бўлмайдиган муаммодир. Агар муаллиф амалда ҳал қили-
надиган вазифа қўйса, асосан, очерк ёки мақола бўлади. Ёзувчи
эса ташвиқотчи эмас, шоир бўлиши керак.

* * *

Шоир учун асосий иш – кўнгил кўзи билан кўриш; қоғозга
тушириш эса – касб.

1938 й.

Асқад Мукторнинг ўз ўрни бор.
У бадиий ишод нуқтаи назаридан
мураккаб даврда яшади, ишод қилди.
У ўзининг ишодини шеър биттишдан
дошлади. Умрининг охиригача бу
жанрдан узоқлашгани йўқ.

Матëкуб ҚЎШЖОНОВ

Талант ҳақида қуюниб
гапирганларнинг ҳаммаси ҳам
талантли бўлавермайди. Чунки
ҳеч ким ўзини талантсизман деб
ўйламайди.

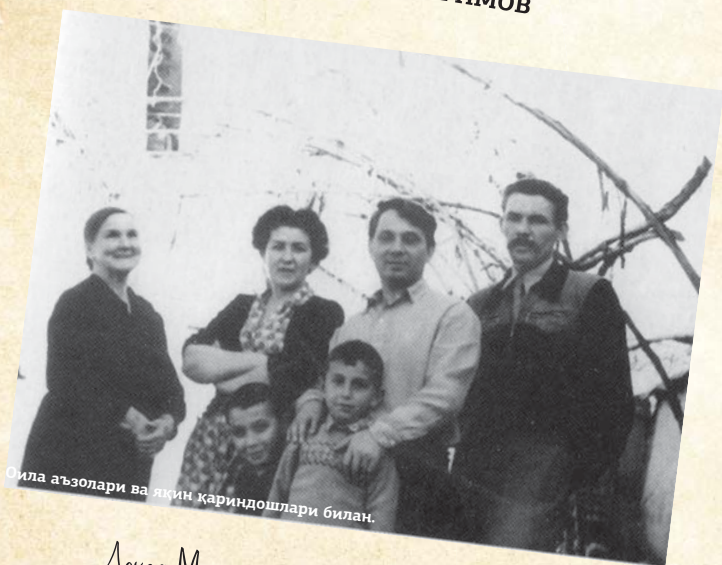
Пиримкул Қодиров, Абдулла Орипов, Озод Шарафиддинов
ва Одил Ёқубов билан.

Берди Кербобоев, Одил Ёқубов, Константин
Симонов, Гафур Гулом, Баҳром Раҳмонов ва
ижодкор дўстлар билан.

Асқад Муктор шоир сиратида
ҳам, носир сиратида ҳам алоҳида ўринни
эгаллайди. Унинг бошқа адибларимиздан
фарқли томони, энг аввало, мутасарраккир
инсон ва фрайласуф адиб бўлганидир.
Наим ҚАРИМОВ

Асқад Муктор узун ва бақарали умр кўрди, ўлмас асарлар, ишодий мактаб,
истеъодли шоғирлар, маърифатли фарзандлар қолдирди, адабиётнинг шонқуяри,
ташкilotчи, арбоби ва заҳматқоши бўлиб ҳамisha ёниб яшади.
Эркин ВОҲИДОВ

Оила аъзолари ва яқин қариндошлари билан.

Асқад Муктор халқимизни улкан тинорга қиёслаб роман ёзган
эди. Биздек шоғирлари, мухлислари назарига у кишининг ўзи дор
тинор эди. Мен умримда утратган бутун одамлар даврасининг бошида
Асқад Муктор туради. Чин инсон Асқад Муктордек яшаб ўтади.
Чин адиб Асқад Муктордек бўлади.

Эркин АЪЗАМ

Шамол шамни ўчиради. Шунга ўхшаб, айрилиқ
ҳам шунчаки хушторликни совитиши мумкин, чин
муҳаббатни эса ўт олдиради.

Асқад Мухтор ниҳоятда маданиятли ва зиёли инсон эди. У ниҳоятда дилмдон, айна пайтда, шудаям камтарин, камсуқум ва одми одам бўлган. Асқад ака мартабаталаб эмас эди, катта идораларга юзуравермасди, дабдабавозликни ёмон кўрарди.

Низом КОМИЛ

Ёзувчи ёлгонни тўқийди-ю, ҳақиқатни ёзади.

Шоир бўлиш яхши, шоирлик даъво қилиш ёмон.

Адибнинг "Тундалиқлар"идан олинди.

Қаламқаш дўстлари даврасида.

Асқар ёшлиғида ҳам шиддий бола эди. Бора-бора бу шиддийлик ишодига ҳам кўчди. Китобларининг қаҳрамонлари ҳам шуда шиддий одамлар. Улар фикр қиладиган, шамият тақдирда катта роль ўйнайдиган қаҳрамонлардир.

Саид АҲМАД

"Тулистон" журнали жамоаси. Устоз ва шогирдлар.

Сарвар Азимов ва шоира Зулфия билан.

Асқад Мухтор баъри кенг инсон эди, олам унга ўз кенглигини кўрсатди. Асқар ака парвозни себарди, умри ҳам юксакда ўтди. Асқад Мухтор Ватанни қандай ишлос билан севаган бўлса, халқимиз унга ўз муқаббатини шундай саховат ила намоён этаётир.

Ҳусниддин ШАРИПОВ

Ваҳоб Рўзиматов, Маматқул Ҳазратқулов, Аҳмад Аъзан ва бошқалар билан.

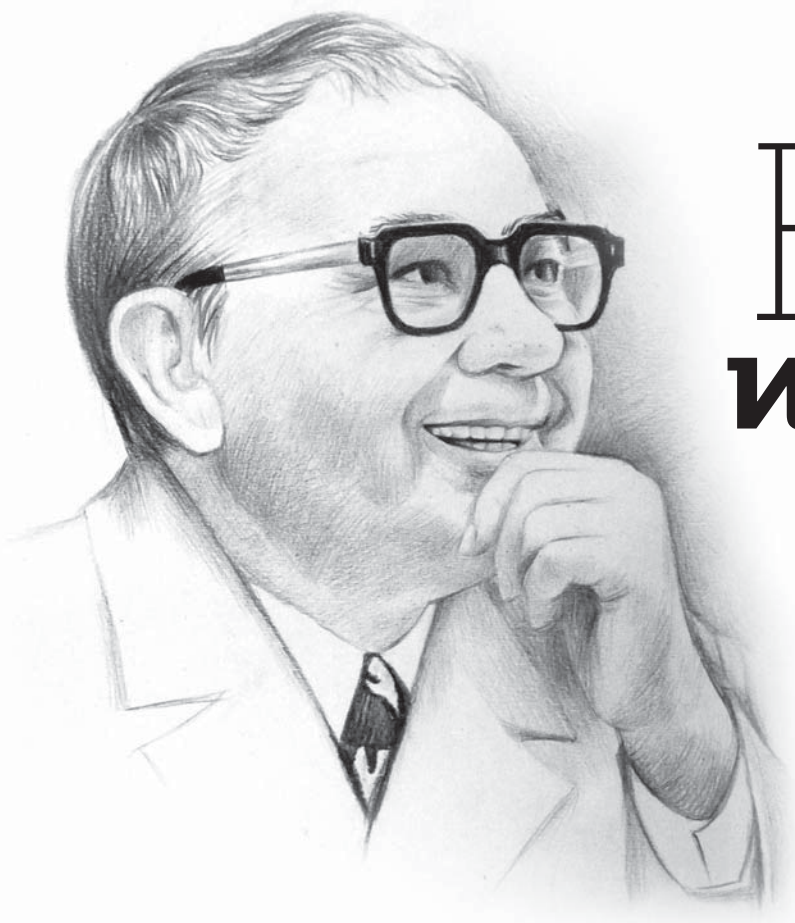
Асқад Мухтор катта санъаткор бўлгани учун ҳам шогирди ниҳоятда кўп эди. Аммо шоир уларнинг ҳаммасини ҳам билвермаган. Билшии шарт ҳам эмасди. Адабиётда устозлик сиртдан ҳам бўлади. Шунинг учун ҳам Асқад Мухтор катта устоз бўлишига қарамасдан, устозлик даъво қилмай ўтди.

Машраб БОБОЕВ

Умрим узоқ бўлар, сезиб турар кўнгил...

Ғиёсиддин ЎНАРОВ
тайёрлади.

Вақт инсонсиз ҳеч нарса!

*Асқад Мухтор шеърлятида
умр ва инсон моҳияти*

Беҳзод ФАЗЛИДДИН

1983 йили туғилган.
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университетининг
халқаро журналистика
факультетини тамомлаган.
“Муқаддас замин”,
“Боғларингдан кетмасин
баҳор”, “Онамнинг кўнглига
кетамиз”, “Сен қачон
гуллайсан”, “Кутмаган
кунларим, кутган
кунларим” номли шеърлий
тўғламлари чоп этилган.

Ў

збекистон халқ ёзувчиси Асқад Мухтор салмоқли қиссаю романлар, бадий таржималар, кўглаб ўткир публицистик мақолалар баробарида шеърлятда ҳам етук асарлар яратди. Айниқса, ўзбек фалсафий-интеллектуал лирикаси тараққиётида унинг ҳиссаси катта бўлди.

Асқад Мухтор чинакам адиб даражасига етгунича мураккаб ижодий йўлни босиб ўтди. Биринчи шеъри 1935 йили – 15 ёшида чоп этилганига қарамай, илк китобгача бўлган давр чўзилиб кетди. Буни “мен узоқ вақт китобхон билан топиша олмаганимдан кўраман”, дея изоҳлайди унинг ўзи. Шоир “Ўзим ва шеър ҳақида” мақоласида поэзияни тушунишдаги беқарорлиги анча вақтгача давом этганини таъкидлаб ўтади. Гарчи ижодининг илк паллаларида битган шеърлари адабий жамоатчиликда ижобий баҳоланган эса-да, унинг ўз қиёфасини белгилаб берувчи шеърлари хийла кечроқ яратилди. Айниқса, ўтган асрнинг 60–70-йиллари Асқад Мухтор шоир сифатида юксак ижодий чўққига кўтарилди. “99 миниатюра” (1962), “Шеърлар” (1966), “Қуёш беланчаги” (1971), “Сизга айтар сўзим” (1978) каби бирин-кетин чоп этилган китоблари фалсафий-интеллектуал лириканинг ажойиб намуналарини ўз ичига олган. Мазкур тўғламларга киритилган шеърлар ўша давр шеърляти учун янгилик эди. Шоирнинг “вазн ва қофия қонун-қоидаларини бузиб юборган” шеърлари фавкулудда фикр-

нинг гўзал поэтик ифодаси, фалсафий, ўз навба-тида, ҳаётийлиги билан кўнгилларга йўл топди. Бундай оригиналлик турли мавзу-мундарижада Асқад Мухторнинг кейинги китобларида, хусусан, “Йилларим” (1990) тўпламида давом этди.

Асқад Мухтор шеърларининг ўзига хос хусусиятларидан бири (умуман, бу унинг бутун ижодига хос хусусият) фалсафий мулоҳазаларга бой, оддий воқеалардан ҳам катта фикр, салмоқли хулосалар чиқарилганидир. “Шеър – инжа туйғуларнинг нозик ифодаси, шеър – кўнгил рози, қалб кечинмалари” каби тушунчалар Асқад Мухтор шеърлятида ўзгачароқ моҳият касб этади. Шоир лирикаси мисолида айтадиган бўлсак, шеър – ҳиссий тафаккур, кўнгил фалсафаси, шеър – фикрнинг туйғуларга ўралган гўзал суврати.

Шоирнинг ўзи иқрор бўлганидек, йиллар давомида шеър, унинг ифода шакллари, воситалари, усуллари, руҳи ҳақидаги фикрлари жуда кўп ўзгарди. Асқад Мухтор ижодий такомилида унинг ушбу таърифларига мос кўглаб шеърлар яратилди. Аммо уларнинг барчасида – сюжетли-воқеабанд шеърларида ҳам, мусиқий-оҳангдор, ва албатта, рационалистик шеърларида ҳам *ФИКР* юзага қалқиб чиқаверади. Бундан Асқад Мухтор шеърлари фақат фикр назмга солинган намуналардан иборат, деган хулосага келмаслик керак. Шоир таъкидлаганидек, фикрсиз поэзия йўқ. Таъбир жоиз бўлса, ҳар қандай шеър бағрида фикр юлдузи яшайди; бир шеърда бу юлдуз порлаб туради, қай биридадир милтиллайди, бошқасида элас-элас кўзга ташланади.

Фикр ва туйғу уйғунлиги лириканинг барқарор қонунларидан. Қуруқ фикрнинг ўзи шеър бўла олмаганидек, фақат ҳис-ҳаяжон ифодасини ҳам назм дея олмаймиз. “Бадий асарда маънавийлик билан ҳиссийлик уйғунлашмоғи керак”, дейди немис файласуфи Фридрих Хегел. Энг асосийси, шеърда бу икки муҳим унсур орасидаги мувозанат йўқолмаслиги лозим. Шундай деймиз-у, аммо фалсафий-интеллектуал шеърларда тарози посангиси кўпроқ фикрга ён беришини ҳам инкор эта олмаймиз.

Бадий асарда, инчунин, шеърда фикр ва ҳиссийёт ҳамини бир-бирини тўлдиради: баъзан ақл туйғуларни йўлга бошлайди, гоҳида ҳиссийёт онг илғаб етмаган ҳодисотни англашга кўмаклашади. Чунки “туйғулар, ҳислар шундай хотирага ҳамда доноликка эгаки, кўпинча айна шу хотира ва донолик ақл-идрокимизга етишмай қолади” (Ирвинг Стоун).

Асқад Мухторнинг энг яхши шеърларида фикр ва туйғу синтези зухур топади. Шоирнинг икки банддангина иборат мана бу шеърда оний кайфиятдан илҳом олган лирик қаҳрамон лаҳзалик ҳолат-манзара (сарғайиб, сийраклашиб қолган япроқлар аро танга-танга бўлиб тушаётган нур) мисолида инсон умри ҳақида тасаввур беради (дарвоқе, шеърнинг ўзи ҳам “Умр” деб аталади):

Куни кеча шу сўрида ётганимда,

Ой шуъласи тушимас эди юзларимга:

Япроқларнинг титроқ, яшил шарпалари

Ором олиб келар эди кўзларимга.

Бугун бўлса танга-танга нур тушипти.

Мижжам ҳорғин, уйку бермас ёруғ юлдуз.

Бирданига юрагим шув этиб кетди:

Куз келипти, куз...

Шеърдаги ички маънолар силсиласи шундайки, биров уни ўқиб, умр бебақо, инсон ҳаёти омонат экани ҳақида яна бир қур мулоҳаза қилади; бошқа ўқувчи уни ёшлик завқи ва кексалик оғирқарвонлиги орасидаги зиддиятга боғлайди; зийракроқ шеърхон ҳаёт (умр) – кеча тўп-тўп бўлиб, ҳатто ой шуъласини тўсиб турган, бугун эса заифлашиб, новдаларга видо сўзларини айтиб бандидан чирт-чирт узилаётган япроқлар сингари ганимат экани ҳақида ўйга толади, шу боис умрни кўпроқ эзгу амал, эзгу сўз билан ўтказиш кераклигини такрор ҳис қилади. Айниқса, шеър сўнигида лирик қаҳрамоннинг *юраги шув этиб кетиши* ҳолати шоир назарда тутаётган фикр таъсирчанлигини оширади. Асқад Мухторнинг шу каби сатрларида шеър – унинг ўзи берган таърифлардан бири бўйича айтсак – “ярқ этган оний туйғу”, “шавқ туғёни” экани англашилади.

Ўтаётган лаҳзалар, кечаётган умр соатларини ёруғ юз билан яшаш, келажакка ёрқин из қолдириш инсон учун улғу ҳаётий мақсадга айланиши лозим. Бу фикр шоир шеърларида турли поэтик усулда ифодаланади. Унинг “Вақт” шеърда фурсат ва инсон муносабати, зиддияти оригинал бадий тажассум топади:

“Вақт” – ўз-ўзича ҳеч нарса эмас,

“Давр” десак – исмли, жисмли.

Вақт қаритади-чуритади, холос,

Давр – инсон каби, дардли, ҳусли.

Вақт сўндиради эҳтиросларни,

Ёшликни юлқилаб қочар омонсиз.

Чангдек учар, инсон из солмаса;

Инсон ном бермаса – ўтади номсиз.

Вақтнинг ўз-ўзига қўйиб берилса борми, шоир айтмоқчи, шафқатсиз кечади, ҳаялламайди: “Ўзи тиклолмайди ўз қоматини, Ўзи келажакни тайёрламайди”. Шундай экан, Вақтга шакл ва мазмун беришга, уни зийнатлантиришга, лаҳзаларни мангуликка муҳрлашга интилиш керак.

Ушбу шеър ёзилишидан роппа-роса йигирма йил олдин (1945) аллома шоир Гафур Гулом вақт ҳақидаги шоҳ сатрларини битган эди. Шеърда бир лаҳза мазмунини бир бутун баҳорга жамлаган Гафур Гулом инсон қудратини вақт билан ўлчаса, Асқад Мухтор вақтни инсон измига топширади: вақт инсонсиз ҳеч нарса!

Асқад Мухторнинг кўплаб шеърларида лирик қаҳрамон – шоирнинг ўзи – донишманд, ҳаётнинг аччиқ-чучугини татиб кўрган, мулоҳазакор шахс. Унинг ўз ҳаёт фалсафаси бор. Эзгулик ва ҳақиқат учун кураш, азизу мукаррам хилқат ҳисобланган инсон номига муносиб иш тутиш, шахс маънавиятини юксалтириш йўлида бетиним ҳаракат шеърлардаги қаҳрамон эътиқоди негизини ташкил этади. Умуман, умр моҳияти, ҳаёт маъносини, инсоннинг макон ва замондаги ўрнини англаш, идрок этишга уриниш, бу борадаги фикрларни бадий-фалсафий талқин қилиш фалсафий-интеллектуал лириканинг асосий хусусиятларидан ҳисобланади. Асқад Мухтор шеърларида эса бу жиҳат бўртиб кўрилади.

Дақиқа ва абадийлик, кун ва тун, ёруғлик ва зулмат, ҳаёт ва ўлим тазод-жуфтлиги Асқад Мухтор лирикасида алоҳида мазмун-моҳиятга эга. Ўтган, ўтаётган кунни сарҳисоб қилиш, ўз-ўзини мунтазам тафтиш этиш унинг қаҳрамонига хос хислатлардан.

Орифу фозиллар инсон кун парчаларидан иборатлиги, ҳар куни унинг вужудидан бир парча кетиши, ҳар лаҳза ҳисобли экани ҳақида айтиб ўтадилар. Асқад Мухтор шеърлари инсон умрининг лаҳзаларга сочилиб ётган моҳияти ҳақида баҳс этади. Бу “Йилларим”, “Сирли нидо”, “Қайтаман кечирган куним...” каби шеърларида, айниқса, равшанроқ кўринади.

Ёш ўтгани сайин инсон феъли нозиклашиб, туйғулари ингичкалашиб боради. Чунки ортда қолган умри ҳақида ўйга толган киши учун “йил кузатиш – ғам”. “Янги йил сарҳадини бузиб ўтган нафис қор учқуни” эса уни баттар хавотирга солади. Ахир, умр ўтмоқда. Бу ҳолатни шоир, мана, қандай образли ифодалайди: “Қилт этиб узилган битта япроқ ҳам Нақ қалбимга тегиб ўтади...” (“Қалбим нозиклашди”). Шоирнинг бу туркумдаги шеърларида ижтимоий-фалсафий залворга эга жиддий фикр туйғулар ипини тортиб туради.

“Ярим тундан кейин ўрнимга ётсам...” деб бошланувчи шеърда реал воқелик билан шоирнинг тасаввур олами, ўй-изтироблари тарозига қўйилади. Лирик қаҳрамон “Ярим тундан кейин ўрнига ётса, Қонининг уриши бермайди уйқу”. Эътибор қилинг-а, ўзи, шоир ярим тундан кейин ухламоқчи бўлди. Бунгача не-не ўй-хаёллар, безовта фикрлар банд этган экан уни. Кун бўйи турли ташвишлар, яхши-ёмон ҳислар оғушида юрган қаҳрамоннинг ўйлари марказида умр ва вақт, давр ва замон ҳақидаги мулоҳазалар, ўтмиш ва келажак хаёли бўлганини сезиш қийин эмас. Хўш, унга қон уриши нега тинчлик бермай қолди? Нима экан шоирни бу қадар туғёнга солаётган?

Шеърни ўқишда давом этамиз:

Узоқ аждодимнинг овозидир бу.

Ушбу даъваткор овоз шоирни ором чоғи ҳам тинч қўймайди:

Гапир,

гапир,

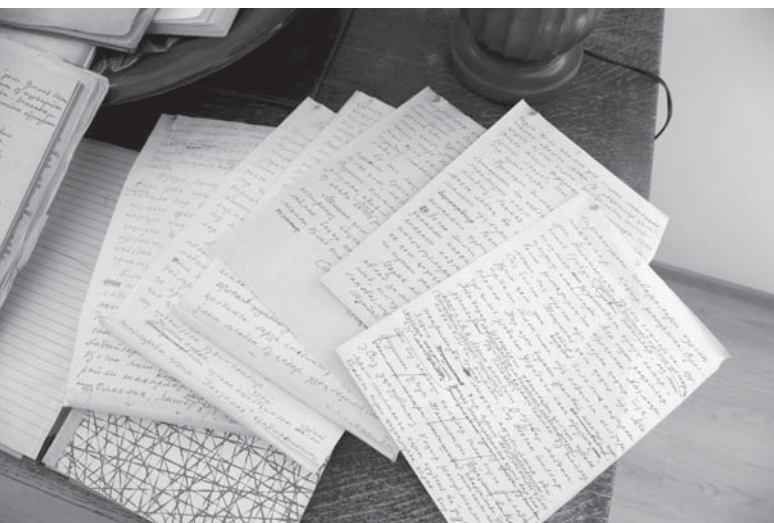
гапир,

ҳаётсан!

Мана унинг бизга бераётган саволлари:

- Борми ҳақиқатга ҳамон ташналар?
- Одам юлдузини кўкдан уздимиз?
- Боглар кўкми?
- Тиниқми чашмалар?
- Қизларнинг ибоси эзгуми?

Саволларнинг салмоғи оғир. Шу ўринда Маяковскийча зинапояли шеър шакли ўзини оқлайди. Таъкидни кучайтириш билан бирга бу саволларнинг ҳар бири ўз ҳолича улкан ва жавоби оғир эканини англатади.

Аммо сўнгги саволга яна бир эътибор қилайлик. Биламизки, ибонинг ўзи эзгу фазилат. У “эзгу” сиз ҳам керакли маънони бера олади. Унда нега шоир бу сўз ёнига яна “эзгу” сўзини қўшиб тилга олаётми? Бу билан нима демоқчи бўлган экан? “Қизларнинг ибоси беғаразми?”, соддароқ қилиб айтганда, “Гўзаллик сохталашиб кетма-яптими?” дегандай туюлмаётми? Шеърдаги оригинал қофиялар (*уздими – эзгуми*) фикрнинг таъсир кучини оширишга хизмат қилган. Шеър бағридаги оҳангдор фикр, фикр қалбидаги туйғу-чи? Шоирнинг фикр ва туйғу уйғунлигидаги шу каби назмий намуналари унинг фалсафий-интеллектуал лирикаси даражасини белгилаб турибди.

Асқад Мухтор инсонни “кашфиёт ёлқини”, “асрий зулматларда бир ёруғ нуқта” деб атайтиди (“Инсон”). Шоир тасаввуридаги инсон маънавий-интеллектуал жиҳатдан етук бўлиш билан бирга, замон ва давр дарду ташвишлари билан яшаши, ижтимоий фаол бўлиши шарт. Аммо бунинг учун ушоқдай жонга метиндай бардош, катта матонат керак. Булар йилларни йилларга улаб топиладиган неъматлар. Шу боис кўзни каттароқ очиш, ён-атрофга, дунёга идрок назари билан боқиш даркор. Асқад Мухтор шеърларидаги инсон “дамларни мисқол тарозида ўлчаётган”, кун, ойу йилларнинг пучу сарасини ҳисоблаётган, “Розилари борми йиллар орасида?” дея тинимсиз ўзини саволга тутаетган бедор ўйли одам; “руҳий долғалардан безиллаб қолган”, устига-устак, “янги дўзахлар” барпо этилаётганидан саросимага тушган, “қўл чўзиб илтижо қилаётган келажак”ни сақлаб қолишга бутун башариятни даъват этаётган замин кишиси; давр дардларидан мажруҳ бўлган қалб эгаси; дардим сукунатни чўчитмасин деб сокин боғларни айланиб ўтадиган, ширин тушларни хуркитмасин, жонлар оромини бузмасин, тунни уйғотмасин дея дардини ичига ютиб, оламнинг беғубор тонгини кутаётган нуроний; тун бўйи бешик узра бош эгиб, уйқунинг баҳридан кечиб гўдаги камоли учун жон куйдираётган муштипар она; ҳамма мўъжизалар ўрнини босадиган аёл; ортидан қоладиган гулу ниҳоли истиқболини ўйлаб, қалбини оғир ўй бурдалаётган бобо... Шоир шу йўналишдаги шеърларида инсон камолоти, башарият саодати, курраи замин тинчлиги, элатлар бирлиги учун қайғуради ва бу пафос ўйчан, донишмандона, шу билан бирга, ички туғёнли сатрларида зухурланади.

Асқад Мухтор шеърларида неқбинлик – оптимистик руҳ кучли. Ҳаётсеварлик – шоир лирик қахрамонининг асосий фазилатларидан. У ҳаётнинг безавол эканига ишонч билан шундай дейди: борлиқдаги барча чиройни “ҳаёт қалби”га қайтиб чиқмас қилиб киритиш керак. Шоир кўглаб шеърларида ҳаётнинг ёруғ томонларини кўрсатишга, умрнинг бебаҳо инъом эканини бадиий-фалсафий акс эттиришга эришади. Ёрқин, характерли деталлар топади.

Қор тагидан дадил бош сузар.

Умри қисқалигин яхши билади.

Аммо кўзи тиниқ, чунки дили сезар:

Баҳорга сўқмоқлар очиб ўлади.

“Бойчечак” деб аталган ушбу шеърдаги рамз ҳаётнинг нечоғлик беназир мўъжиза эканини англатиб турибди. Бойчечак – кўкламнинг умри бир тутам чечаги. Қор остидан дадил бош чиқариб, Қуёшга юз тутиш фақат шу гулнинг унча-мунча киши илғамайдиган жасорати. Аммо мақсад фақат кун ўтказиш эмас. Яшаш керак! Умрнинг қисқа ёки узунлиги – Яратганнинг тақдири. “Баҳорга сўқмоқлар очиб” – эзгуликларга йўл очиб ҳаёт кечириш лозим. Шоир танлаган рамз остидаги яширин маъно шуларга ишора қилаётир.

“Асқад Мухтор ижодиёти кўзгусида авлиё Зардўштий, Конфуций, Дао, Муҳаммад алайҳиссалом, Исо алайҳиссалом, Баҳовуддин Нақшбанд таълимотларининг бадиий савлати юз кўрсатади, – деб ёзади шоир Рауф Парфи. – Бу инъикос у ёки бу даражада бўлишидан қатъи назар, Инсон ва инсонийлик, Инсон бахти учун кураш ғояси билан суғорилгандир”. “Адабиёт фан-техника инқилоби даврида ҳам инсон билан иш кўриши керак, – дейди Асқад Мухторнинг ўзи. – Экзюпери мақтаган самолётлар ҳозир ҳеч нарсага ярамай қолди. Лекин Митти Шаҳзодаси ҳали узоқ яшайди”.

Асқад Мухтор қахрамони авлодлар, ворислар, уларнинг келажаги ҳақида кўп ўйга толади. Авлодлар тақдирига масъуллик ва жиндек хавотир шоир шеърларига ўзига хос тарзда кўчиб ўтади:

*Кўрқсак, биз бегуноҳ норасидалар,
Уруш кўрмаганлар учун кўрқамиз.
Аччиқ ёш томмаган кўзи осудалар
Ўлик кўммаганлар учун кўрқамиз.*

Шоир баъзан даҳшатли йиллар суронидан анча олисда яшаётган авлодлар орасида эканини хис қилиб, улардан беозор узр сўраб ҳам қўяди:

*Кечиринг, тунд бўлиб қолсам бир зумга,
Бу менга на одат, на ҳунар.
Шунчаки саргайиб қалқар юзимга
Ўша йиллардаги уйқусиз тунлар...*

Бу мисралар шоир умрининг сўнгги дамларида “Тундалиқлар”ида ёзган “Шундай йилларни кўрдикки, бахтли бўлиш уят эди” деган сўзларига уйғундир.

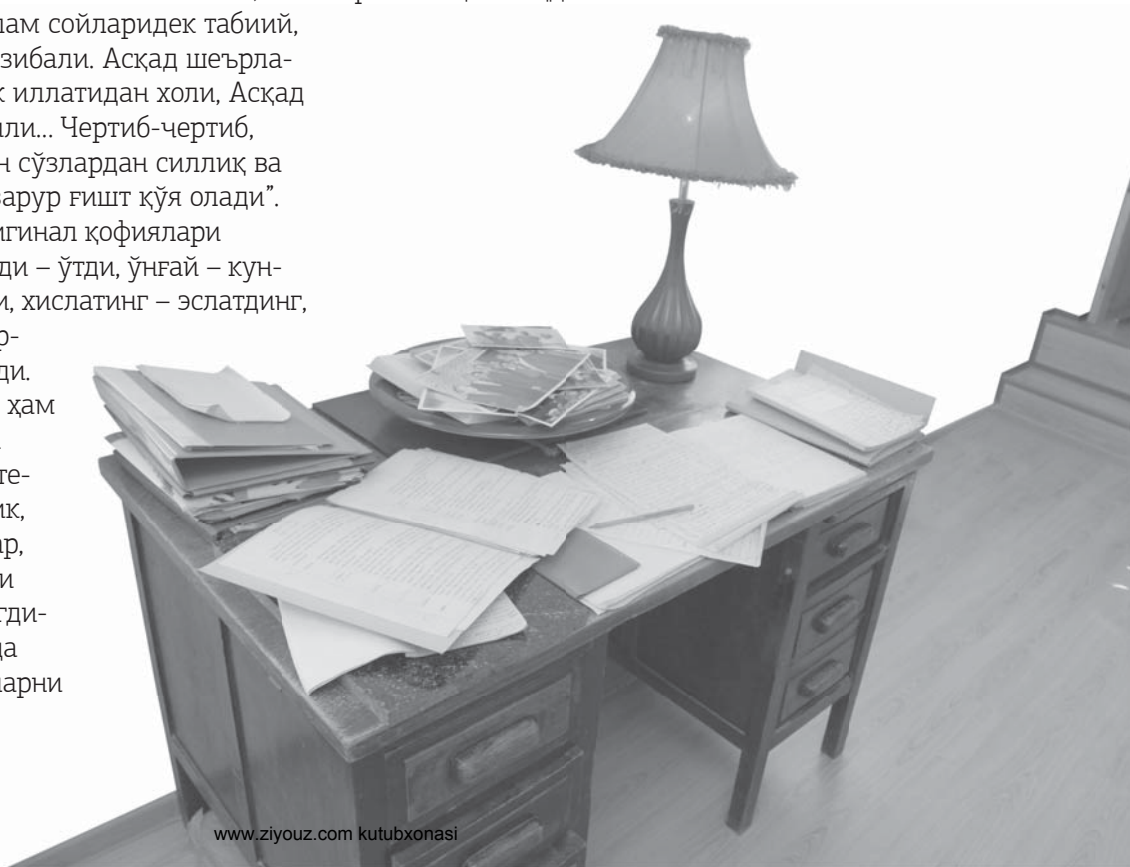
Асқад Мухторнинг шеърлари анча сокин, шоирнинг ўзи каби оғир-вазмин. Аммо мана шу босиқлик замиридаги туғён, ноҳақлик, адолатсизлик, лоқайдликка исён пўртанаси юракларни тўлқинлантиради. Унинг шеърларида шавқ (экстаз) ҳолати ҳис-туйғуларда эмас, кўпроқ онгу шуурда рўй беради. Ушбу фалсафий-интеллектуал шеърлар маънавий бедор шахснинг онгу шуури, зехну идрокидаги туғёнлар ҳосиласидир. Шу ўринда Миртемирнинг шоир ижоди ҳақидаги мана бу фикрларини келтириб ўтиш жоиз: “Асқад шеърлари тинч ва лиммо-лим, лекин таги туғёнли кўклам сойларидек табиий, пурҳикмат, кучли ва жозибали. Асқад шеърларида образлар сийқалик иллатидан холи, Асқад тили чинакам поэзия тили... Чертиб-чертиб, чиннидай жаранг берган сўзлардан силлиқ ва ҳар қайсиси ўз ўрнида зарур ғишт қўя олади”.

Билгир шоирнинг оригинал қофиялари (эшиқдан – эшитган, худди – ўтди, ўнғай – кунгай, ҳамон мен – ёмонми, хислатинг – эслатдинг, соҳилга – соғинган) шеърларига ўзгача оҳор беради. Ҳатто поэзия тилига кўп ҳам уйқаш келавермайдиган сўзларни учратамиз: материалист, планета, спутник, неандертал, орбита, радар, озон... Аммо шоир уларни мисраларга шундай сингдириб юборадики, натижада шеърдан бу термин-сўзларни

“узиб” олиб бўлмайди. Ёки “кўнгил радарлари” деган чиройли ибора топади. Шу тарзда Асқад Мухторнинг фалсафий-интеллектуал шеърларида олим, ёзувчи, шоир, санъаткор, умуман, зиёли шахснинг нигоҳи синтези акс этади.

Шеърда муаллиф-шоирнинг характери, ботиний-зохирий дунёси аксланиши бор гап. Асқад Мухтор айтмоқчи, ҳақиқий шеърларга шоир шахсининг муҳри босилган бўлади. Шу боисдан ҳам унинг шеърлятига хос фалсафий-интеллектуаллик, донишмандлик сифатларини, давр ва объектив сабабларни инкор этмаган ҳолда, кўпроқ шоир шахсияти билан боғлиқ ҳолда тушуниш мумкин.

Даврдаги ўзгаришлар, замонасининг муаммолари Асқад Мухтор ижодини ҳам четлаб ўтмади. Агар сиёсий-ғоявий жиҳатдан таҳлил этиладиган бўлса, шоирнинг кўп шеърлари “ғалвирдан тушиб қолиши” аниқ. Шоир ижодига кўчиб ўтган “умумманфаатлар, ижтимоий мотивлар, замон чақирқиқлари, миллионлар онгини банд этган порлоқ ғоялар” узоқ умр кўрмади. Йилларнинг ўзи унинг бундай асарлари ҳақида ҳукм чиқариб бўлди. Бироқ адабиётда бош мезон асар бадиияти, тили ва услуби эканини инобатга оладиган бўлсак, унинг ҳали узоқ яшайдиган шеърлари оз эмас. Хусусан, бир пайтлар шоирнинг ўзи писанд қилмагандек бўлган “шахсий руҳий ҳолатларни кавлаштираверадиган интим мунглам”, “қантарилган кўнгил созлари”дан таралган сатрлар ҳамон умргузаронлик қилмоқда.

Ҳамма гап самимиятда

Чарли Чаплин ҳикматларидан

Комедия суратга олиш учун менга парк, полициячи ва битта чиройли қиз кифоя қилади.

• • • • •
 Мен сийқаси чиққан мавзудан қўрқмайман. Ҳаётнинг ўзи тўласича сийқалик.
 Ахир, ҳар биримиз яшаймиз ва ўламиз, бир кунда уч маҳал овқатланамиз,
 севамиз ва севмай қўямиз.

• • • • •
 Ҳаёт репетиция қилинмайдиган пьесадир. Шу боис парда тушиб,
 спектакль тугамагунича ҳеч қандай қарсақни кутмай куйланг,
 йиғланг, рақсга тушинг, кулинг ва қўлингиздан келганича яхши яшанг.

• • • • •
 Севилмаганларгина нафратландилар.

• • • • •
 Ҳаётдаги энг қайғули ҳол – ҳашаматга ўрганиб қолишдир.

• • • • •
 Ҳеч қачон бола бўлмаганлар катта ҳам бўлмайдилар.

• • • • •
 Ҳамиша ерга қараб юрадиган одам камалакни кўролмайди.

• • • • •
 Табассумсиз кун – йўқотилган кун.

• • • • •
 Ақл мени хавотирга солиши, ҳатто касал қилиб қўйиши
 мумкин. Бироқ уни юрагим билан уйғунлаштира олсам,
 ўша заҳотиёқ менинг бебаҳо иттифоқчимга айланади.

• • • • •
 Ҳамма гап самимиятда. Чол банан пўчоғига сирпаниб
 йиқилиб тушди – бунга кулмаймиз. Лекин бу ҳолат такаббур
 ва бой жентелмен билан содир бўлса, мириқиб хохоларимиз.

• • • • •
 Мен камбағалликда ҳеч қандай жозиба ёки ибрат кўрмайман. У менга
 ҳеч нарсани ўргатмади, ҳаётинг қадриятлар ҳақидаги тасавурларимни
 бузди, холос. Жамиятнинг олий синфи деб аталувчи бойларнинг
 иқтидори ва фазилатларини ҳурмат қилмасликни уқтирди.

• • • • •
 Менинг оғригим кимнингдир кулгисига сабаб бўлиши мумкин,
 лекин менинг кулгим кимнингдир оғриғига сабаб бўлмаслиги керак.

• • • • •
 Фикрлаш қобилияти скрипка ёки роял чалишга ўхшайди.
 У билан ҳар қуни шуғулланиб туриш керак.

• • • • •
 Ойна – менинг энг яхши дўстим. Чунки йиғлаган
 пайтим у ҳеч қачон кулмайди.

Ориф ТОЛИБ
таржимаси

Бағрим бутун эди – чалинмасди най

Шоди ОТАМУРОД

1978 йили туғилган.
Ўзбекистон Миллий
университетининг
журналистика
факультетини тамомлаган.
Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси томонидан
“Биринчи китобим” рукнида
“Соғинч ранглари” шеърий
тўплами чоп этилган.

Куз

Куз келди ёдимга келган ашъордай,
Куз келди сўроқлаб хотираларни.
Бағрим бутун эди – чалинмасди най,
Бугун тушунаман ноталарини.

Куз кирди ул найнинг тешикларидан,
Куз кирди сўроқлаб “Чўли ироқ”ни.
Кеча қизгонардим баҳорни жуда,
Меҳмон қилоламан бугун фироқни.

Куз тушди вақтнинг зиналаридан,
Куз тушди ўйнатиб сариқ тилларин.
Эшитилар “чиқ-чиқ” – қадам товуши,
Кузнинг оёгидир соат миллари.

Биламан, сиз...

Богларинг бор, дарахтларни қучгим келса,
Тогларинг бор, қанот қоқиб учгим келса,
Булоқлардан бир зилол сув ичгим келса,
Қўлларимга коса тутиб тургайдирсиз,
Биламан, сиз Ватанни чин севгайдирсиз.

Бугдойзордан хирмонини уйдирганлар,
Юртин суйиб, ўзини ҳам суйдирганлар,
Меҳридан бир юксак Ватан қурдирганлар,
“Бу иморат – бизнинг бино” дегайдирсиз,
Биламан, сиз Ватанни чин севгайдирсиз.

Қишлоғимдан кетиб, юрсам шаҳарларда,
Сигир ҳайдаб қўринмасам саҳарларда,
Саратонда чўмилмасам анҳорларда,
Қаерларда юрибсан, деб тергайдирсиз,
Биламан, сиз Ватанни чин севгайдирсиз.

Ўзбекистон – табиатда буюк асар,
Бир-биридан таъм ўғирлар қовун, асал,
Ариқларда сувнинг шашти пасайса сал...
Ниҳолларга кўз ёшингиз бергайдирсиз,
Биламан, сиз Ватанни чин севгайдирсиз.

Оқ қоғозга тўкай десам бор ҳисларим,
Тугамади байтлариму баҳсларим,
Эй, дўстларим, сизга ортган ҳавасларим,
Сен ҳам биздай севасанми, дегайдирсиз,
Биламан, сиз Ватанни чин севгайдирсиз.

* * *

У яхши қиз эди чинакам,
Унутмасман эрка чоғларни.
“Севаман”ни айтган бўлсам ҳам,
Яна айтишимни хоҳларди.

Кулган бўлса кулгандир мендан,
Балки унга шу бўлган ҳузур.
Хафа қилиб қўймадимми деб
Сўрамаган ҳеч қачон узр.

Эркаланиб кетарди бирам,
Қўлларимга қўлин боғларди.
Мен ёнига қайтган бўлсам ҳам,
Яна қайтишимни хоҳларди.

Овози йўқ занжирми севги,
Боғланганим ростмиди унга.
Кийик каби зийрак ва сезгир,
Бор гўзаллик хосмиди унга.

Муҳаббатим бўлган эмас кам,
Бахи этгандим боғу тоғларни.
Мен-ку унга етган бўлсам ҳам,
Яна етишимни хоҳларди.

Эслатарми севги байрогин
Хайр демоқ-чун кўтарилган қўл.
Ҳуш ёқарми қушлар сайроғи,
Ҳижрон томон бурилганда йўл.

Эслаганда кўзларимда нам,
Билмам нечун – ўзин оқларди.
Мен ёнидан кетган бўлсам ҳам,
Келиб-кетишимни хоҳларди...

Кўнгул уйи

Эй дўстларим, қурганман,
Кўнгул деган иморат.
Девори меҳр деган
Ғиштларидан иборат.

Бузилмасин кўнгулингиз,
Битмас дунё ишлари.
Кўз ёш тўкиб эритманг
Бу иморат ғиштарин.

Дарвоза

Уйинг бунча шинамдир,
Ҳовлингга гул соч, севги.
Остонагда турибман,
Дарвозангни оч, севги.

Менинг бундай сўзимни,
Қалбга қаттиқ олмагин.
Мен ҳам кирай уйингга,
Кўнгулга қулф солмагин...

Соғинч

Кеча керак бўлдинг, болалик чоғим...
Эркин Воҳидов

Ёшлик, сени суратимда кўрмоқдаман,
Барисини энди сендан сўрмоқдаман,
Кундан-кунга тошга ўхшаб бормоқдаман,
Сенга боқиб бағрим бўлак-бўлак бўлди,
Бу кун ўша соддалигинг керак бўлди.

Тойчоқ қилиб минганларим ҳасса эди,
Бу бувимнинг қувончига ҳисса эди,
Дил томида бойчечагу майса эди,
О, орзулар энди оддий эрмак бўлди,
Бу кун ўша соддалигинг керак бўлди.

Энди чиндан тўйиб-тўйиб йиғлагайман,
Сени кўнгул кулбасида сақлагайман,
Умримни ҳам энди сенга боғлагайман,
Ў, бир лаҳзанг хотирамда юсак бўлди,
Бу кун ўша соддалигинг керак бўлди.

Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ

1954 йили туғилган.
Тошкент давлат
университети (ҳозирги
ЎзМУ)ни тамомлаган.
“Губорингни ёзгайман”,
“Сени излаб келдим”,
“Жудолиг дашти”,
“Кўзлари дарёйим!..”,
“Дилхирож туйғулар”,
“Беш наво”, “Чўли
ирогим” номли китоблари
чоп этилган.

Балиш – думли қўй.

Бича – опа.

Бувак – чақалоқ.

Бўгаллатиб – коса
ёки идишга ўта тўлдириб,
оғзи-бурнидан тошириб қуйиш
ёхуд солиш.

Дудама – иккиюзламачи,
турланаверадиган кимса, хаме-
леон.

Дўлтақўзи – лаллайган,
лавоқ.

Дўхти курсин – афти,
башараси курсин.

Жижи – бувак, чақалоқ

Жони порт – кимнингдир
кўнглини олиш, бир иш ёки
нарсанинг ташвишида йўл,
чора излаб доим безовталаниб
турган одамнинг ҳолати.

Тилим, онамнинг тили!..

Баъзида тил камбағаллашиб боряпти, деган гап кулоққа чали-
ниб қолади. Шундай пайтларда, наҳотки, бутун бир халқни халқ,
миллатни миллат қилиб турган она тилимиз камбағаллашаёт-
ган бўлса, деган ҳавотир ич-ичингни кемира бошлайди. Тарих
қисмати йўқликка юз тутган тиллар, халқ ва элатлар тақдири
ҳақида қанчадан-қанча оғриқли қисса ва ривоятлар сўйламаган
бизга...

Кейинги пайтларда Андижонга бориб қолсам, бундан нари
борса ўттиз-қирқ йилгина илгари ҳамқишлоқларим лафзида
бўлган кўпгина сўз ва иборалар бугун уларнинг тилидан тушиб
қолаётганини сеза бошлайман!.. Биргина мен туғилган кичкина
қишлоқда хотирдан ситилаётган сўзлар шунча бўлса, бу кўламини
бутун мамлакат миқёсига чақсак, залворлигина китоб бўлар
экан-да, деб қўяман.

Аслини олганда, тил эмас, кундалик тилимиз камбағалла-
шиб боряпти, десак тўғрироқ бўлар. Ўзбек тилига давлат тили
мақоми берилиб, улуғланиб турган пайтда уни бойитма-
сак, эътиборсизлик чанги қоплаган дурдай сўзларимизни
ярқиратиб ишлатмасак, уят бўлар, деб ўйлайман. Гапни кўп
чўзмасдан ана шундай сўз ва ибораларимиздан айримларини
келтира қолай...

Итиринжи – уйдаги тартибсизлик, бесаранжомлик.

Иягида қариган – ўзини катта одамлардай тутиб сўзловчи болакай, кексақори.

Коски – оғзи шалақ, сўконғир кимса.

Кўкайим кесилди – сўзим ўлди, камситилдим.

Кўтак арава – асосан отга қўшиладиган тўрт ғилдиракли арава. Кўтак – русча “коток” сўзининг бузилгани.

Кўтарам – силласи қуриб, кетини кўтаролмай ётиб қолиш, касаллик.

Лаган – раҳбарлар нима деса, маъқуллаб турадиган ялтоқи одам. Лаганбардор.

Ловақ – лавоқ, бўшанг, хом семиз.

Маллаш – оқ сариқдан келган бола.

Минқи – димоғида, пинғқиланиб, тушунарсизроқ гапирадиган одам.

Модалиб – тақалиб, қадалиб, тирғалиб туриб олиш.

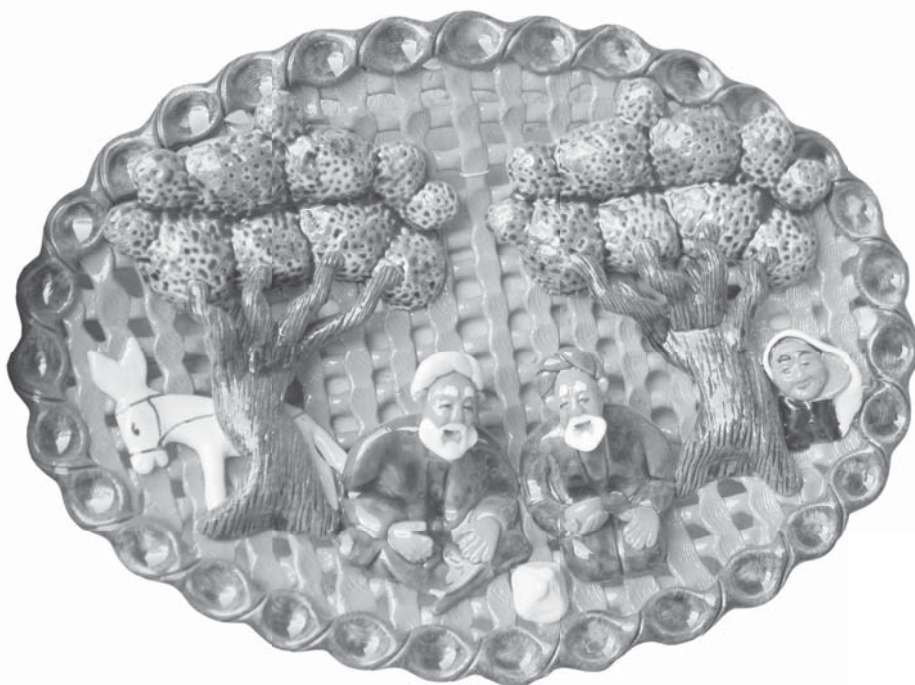
Орашон – суюқ овқатнинг шарақлатиб қайнатилиши

Пангвош – ақли ғовлаган, мияси пўла, қовоқбош.

Позмон – афтодаҳол, хафаҳол, тушкун, паришонҳол.

Ров – жадал, бирров, остонадан ҳатлаб-ҳатламай кўриб ўтиш.

Сариғ машак – сариқдан келган, жаҳли бурнининг учида турадиган, сал нарсага аччиғланадиган одам.

Сомтираб – тентираб, довдираб, йўлидан адашиб.

Сорвозори – ўз шахсини мартабали қилиб, ишинг тушса ёки иш буюрсанг, ўзини торозига солиб турувчи кимса.

Тавирка қилиб – арзи-майдиган гапни ҳам гап деб, мартаба қилиб кўтариб юриш.

Тасрайиб – безрайиб, бақрайиб туриб олиш.

Тутантириқ – кул остидаги охирги чўғ устига ташлаб, пуфлаб олов чиқариш учун махсус ингичкалаб ёриб чиқилган пайраҳа ўтин, қуруқ хас-хашак ёки қоғоз.

Тутимсақ – ўзича, турли ажабтовур юмушларни ўйлаб топиб, куймаланиб юрадиган бола.

Уммай-жуммай – ғайрат билан, шижоат билан ҳаракат қилиш.

Упчик – чақалоқлар сўрғичи.

Шихти қурсин – афти қурсин.

Шўқатой – шўх, тиниб-тинчимайдиган, тутимсақ бола.

Эшма – бўлар-бўлмасга эшилиб, нозланаверадиган қиз ёки аёл.

Қуйқи – ғамингни еган, куйинган одам бўлиб сенинг гапингни унга, унинг гапини сенга чақимчилаб юрувчи аёл.

Чиноқчи – пахта мавсумида теримчилар ортидан юриб, ҳосилнинг чаноқда қолдирмай тоза терилишини назорат қилиб борувчи шахс.

Чўқар – қаттиқ пояли ўсимликларнинг синиб ёки ўриб олинганидан кейин шудгорда қолган, оёққа санчилиши мумкин бўлган қисми.

Ғиртмак – гапи билан бўйи ёшига мос тушмайдиган, катта одамдай ақллиланиб сўзлайдиган бола.

**Тозагул
АЛЛОНАЗАРОВА**

1976 йили туғилган.
“Мирзачўл овози” газетаси
бош муҳаррири.
Ижодий ишлари вақтли
матбуотда мунтазам эълон
қилиб келинади.

Маҳалламизда ҳамма бир-бирини танийди. Агарда бирор бегона ёки янги кўчиб келган киши учраб қолса, Тўлғон момо албатта сўраб-суриштиришга тушади. Унинг табиати шунақа: маҳалладаги барчани билиши устига кимнингдир бирор нохуш одатини сезиб қолдими, юзинг-кўзинг демайди, шартта гапириб ташлайди. Тўғрисўз ва дангалчилигидан ҳеч ким гина-қудрат қилмайди. Яқинда қўш-нимиз Нодира опанинг онаси қишлоқдан меҳмон бўлиб келганди. Қишлоғимиздаги урфга кўра, меҳмон ҳурматига бир лаган чучвара тугдим-да, қўшниникига ўтдим. Меҳмон тўрда, Тўлғон момо ёнда, биргаликда ҳангомани қизитгандан-қизитиб, гурунглашиб ўтиришарди. Салом бериб, ҳол-аҳвол сўрашиб бўлишим билан эшиқдан катак-катак каттагина сумка кўтарган келинчак кириб келди. Саломдан сўнг у:

– Меҳмон хола, у-бу нарса харид қилинг, набираларингиз хурсанд бўлади, – деб сумкасида анча-мунча буюм ва кийимлар чиқариб, уларни мақтай бошлади. Ким пайпоққа, ким жемперга ва яна кимдир калтачаларга харидор бўлиб, келинчак анча-мунча савдо қилиб қўйди. Орадан бироз вақт ўтгач, Тўлғон момо савдосини қилиб бўлган келинчакка юзланди:

– Танимадим, қизим, қўшни маҳалладанмисиз? – деди.
– Йў-ў-ўқ, хола, яқинда тўй қилган Иқбол опанинг келиниман,
– деди нариги кўчанинг уй рақамини айтиб. – Дўкони бор-ку...

– Бўлди-бўлди... Иқбол-ойнинг келиниман, денг. Биласизми, келин, ўттиз беш йил бўлди қайнонамнинг бу оламдан ўтганига. Аммо ҳалигача “майдақанд”нинг асли номини айтолмайман, – деди дастурхондаги шакарли идишга ишора қилиб. Сотувчи келинчак гап нимадалигини, Тўлғон момонинг қайнонаси исми Шакаррой бўлганини дарҳол тушунди ва қизарган юзларини яширишга уринди. Даврадаги бошқалар ҳам ўйланиб қолишди. Момо иболи ўзбек аёлларининг азалий урф-одатларига ишора этганди. Ўтмишда момо ва оналаримиз келинлик пайтларидан бошлаб ҳурмат-иззат ифодаси сифатида эри, қайнота, қайнона, қайноға, қайни, қайинбека ва эрининг бошқа яқинлари исмини айтмаган. Эрига аввалига “ўзи”, ўзлари” каби сўзлар билан мурожаат этса, кейинчалик фарзандли бўлгач, “дадаси”, хўжайин” деб ёки тўнғичи ўғил бола бўлса, унинг исми билан мурожаат этган. Тўғри, ҳозир ҳам кўпгина келин ва келинчаклар бу удумга қисман риоя этишиб, эрини “хўжайин”, дадаси” деб мурожаат қилишади ва бу эркакка бўлган ҳурматни билдиради. Лекин баъзиларининг “Фалончи ака” деб чақирishi жуда ғалати эшитилади. Ахир, ака бошқа, эр бошқа-ку?! Тўлғон момо шунинг учун тўлиб гапирди-да!

Келинларнинг қайнота, қайнона, қайноға ва бошқалар исмини атамасликлари ҳам, энг аввало, уларга бўлган ҳурмат-эҳтиром ифодасидир.

Яқинда бир воқеанинг гувоҳи бўлдим. Таҳририятимизга ёш келин ва унинг қайинбекаси кириб келишди.

Келин маҳаллага доир бир шикоят билан келганди.

– Фамилиянгиз ким? – деб сўрадим ундан, қўлимдаги аризага ҳам қарамай.

– Сиз айтинг, опа! – деди у қайинбекасига юз буриб.

Қайинбекаси мамнуният билан жилмайганича, оталарининг исм-фамилияси айтди. Негадир бу ҳолатдан кўнглимда аллақандай илиқлик пайдо бўлди. Улар билан яхшигина суҳбатлашиб, тегишли маслаҳатларимни бериб жўнатдим.

Тўғри, барча келинларнинг ўз эри ва унинг яқинлари ўртасидаги муносабати қатъий тарзда шу қоида асосида бўлиши керак, демоқчи эмасман. Ҳарҳолда, шунга яқин муомала ва муносабатлардан ўзаро ҳурмат-эътибор юксалади, шаддодроқ келинларни қўйинг, баъзи ёшларимиз орасидаги бетгачопарлик,

андишасизлик каби иллатлар ўрнида яхши хулқ-одоблар шаклланади, деб ўйлайман.

Бу каби яхши удум ва одатларимиз жуда кўп. Уларни қўллаш билан маънавий бойлигимиз ортади. Бу бойликни боболар ва момолардан оламиз. Орамизда Тўлғон момо сингари улуғларимиз бор экан, билмаганимизни биламиз, ўрганмаганимизни ўрганамиз. Бугунги катта авлод ўрта, кичик ва кенжа авлодлар учун беқиёс мазмунли дорилфунундир. Бу дорилфунундан нафақат қадимий урф-одат ва қадриятларимизни, балки миллий маънавийтимизни, турмуш тарзимизни, инсонийлик, меҳр-оқибат, ҳалоллик, охиратни ўйлаб яшаш, яхшилик, меҳр-шафқат сингари эзгу фазилатларни ўрганишимиз мумкин. Уларни безавол сақлаш, бойитиш ва йиллар оша сайқаллаш барчамиз учун ҳам қарз, ҳам фарз.

Мутолаа завқи

“Ёшлик”чилар янги рукн ташкил этиб, аҳли адабиётнинг умри давомида суйиб мутолаа этган китобларидан тўққизтасини ажратиб, фикр айтиш ҳақидаги таклифлари менга маъқул келди. Зеро, ҳозирда китобхонлик билан боғлиқ жуда кўп фикрлар ўртага тушаётган бир замонда умумий гапларни қўйиб, шундай амалий иш қилиш – тўғри танланган йўл. Лекин камина бу амалиётни бироз таҳрирлаб, таҳририятга адабиётчиларимизнинг бори ҳаёти давомида эмас, балки сўнгги пайтларда ўқиган тўққизта китоби ҳақида фикр айтишни таклиф қилган бўлар эдим. Чунки адабиётни қисмат билган одамки бор, унинг умри китоб билан ўтади. Шунинг учун бор-йўғи тўққизта китоб билан чекланиш сира мумкин эмас. Албатта, завқу ҳайратингни чандон ошириб, туйғуларингни жумбшишга келтирадиган, ўзингдан чиқар ҳолатга соладиган асарлар кўп бўлавермайди, лекин умумжаҳон миқёсида олиб қаралса, башариятнинг китоб ила ўтган умри бўйича кўрилса, инсонда ҳайратлар уйғотувчи,

дақиқ китоблар ниҳоятда кўп. У ёғи Ғарб, бу ёғи Шарқ, қўйингки, бутун дунё кутубхонасининг саноғи миллиардларга етса, шундан бир неча минг ҳайрат боиси бўладиган асарлар чиқар. Демакки, сўнгги пайтларда ўқиганим тўққизта асар хусусида сўз кетар экан, мен кичик бир лирик чекиниш қилиб, ўзбекнинг катта шоири Зокиржон Фурқатнинг 1959 йили нашр этилган икки жилдлигининг иккинчи жилдидаги “Хўқандлик шоир Зокиржон Фурқатнинг аҳволоти, ўзи ёзғони” деб номланувчи бир битигига эътибор тортишни истардим.

Зокиржон етти ёшга етганида ота-онасининг “машварати ила” мактабга олиб борилади. Мактаб ҳаётига оид жуда кўп тафсилотлардан кейин муҳтарам шоиримиз у ерда дастлаб олган сабоқлари ва китоблари хусусида сўз юритади. Маълум бўлишича, Қуроғни Каримдан ўн беш-йигирма адад майда сурани ёд этиб ўрганади. Сўнг ҳафтиякка ўтиб, уни ҳам ўзлаштиргач, тўлиқ Қуроғни шарифга берилади.

Муқаддас китобни хатм қилгач, “Чор китоб” ибтидо қилдим, деб ёзади. Шулар билан бир йилни ўтказиб, саккиз ёшга етганида Фариддин Атторнинг “Мантикут тайр” асарини олти ой давомида ўрганади. Ундан сўнг Ҳофиз девони ва беш ой давомли Мирзо Абдулқодир Бедил девонини қунт билан “дилига дилбанд” этади. Ёши тўққизга етганида эса Амир Алишер Навоийнинг туркий девонлари мутолаасига берилади. Шу тариқа ўн ёшида Фузулий газалиёти ва “Маслакул муттақин” маснавиётини ўқиб туширади. Ўн икки ёшга етганида Қўқонда Подшоҳ Хўжа Эшон номли бир машҳур мударрисга шогирд тушади. “Аввали ҳол”, “Аввали илм”, “Муъзи Вазанжоний” рисоаларини ўқиб тамом қилади ва ўн уч ёшга етганида “Авомил”, “Ҳаракот” рисоалари, “Қофия” китобини таҳсил қилади. Бўлғуси шоир ўн тўрт ёшга етганида “Шарҳи Муллои Жомий” ва “Рисолаи шамсия”-ни уч йил давомида ўзлаштиради... Мана ўзбек мумтоз адабиётининг буюк намоёнчасига айланган бир аждодимизнинг ўспиринлик ёшигача ўқиган, ўзлаштирган, ўрганган китоблари. Демак, на Ҳазрат Алишер Навоий ва на улардан кейинги қатор буюкларимиз ва на Фурқату Ҳазинийлар фақатгина илоҳий истеъдоднинг тажаллийлари эмас. Балки, мутолаа машаққатларининг ва саодатининг бори азобу завқини туйгач, истеъдодлари рўёбга чиққан зотлардир. Агар шундай мутолаа эски давр мактабу мадрасаларининг кўрсаткичи бўлса, демак, шоиру адиб, олиму уламо бўлмаган, лекин мактабу мадрасада таълим олган боболаримизнинг билими, дунёқараши қанчалар бўлганини тасаввур этиш қийин эмас. Биз-да аждодларга муносиб авлод бўлишимиз учун ўтмишдан керак хулоса чиқариб олишимиз зарур.

Энди бу чекинишлардан сўнг кейинги пайтларда мутолаа этилган тўққиз асар ҳақида тўхталаман.

Шухрат РИЗАЕВ,
филология фанлари номзоди.

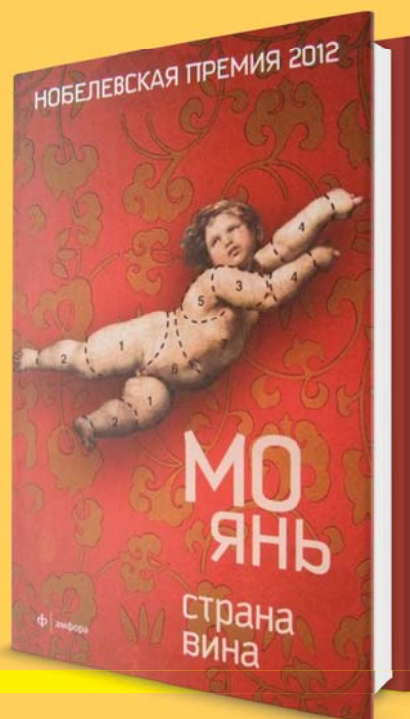
1958 йили туғилган. Тошкент давлат университети(ҳозирги ЎзМУ)нинг ўзбек филологияси факультетини тамомлаган. “Жадид драмаси”, “Жамият кўзгуси” (ҳаммуаллифликда), “Завқий ижодида фольклор мотивлари” (ҳаммуаллифликда), “Миллий уйғониш ва ўзбек филологияси масалалари”, “Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти” (ҳаммуаллифликда), “Саҳна маънавияти”, “Изтироб санъати”, “Баҳодир Йўлдошев театри”, “Маънавий ислохатлар йўлида” каби китоблари чоп этилган.

Исай КАЛАШНИКОВ

“Қаттол аср” роман

Шу кунларда мутолаа этилган минг саҳифадан ортиқ – эпик кўламдаги роман машҳури жаҳон фотиҳ Чингизхон ҳақида ҳикоя қилади. Унинг ота-боболаридан тортиб, ўзининг дунёга келиши, болалик, ёшлик дамлари, чеккан азоблари, машаққатли қисмати, сўнгра қувватланиб қанча-қанча элу элат, қабила, кейинроқ эса қанча шаҳар-мамлакатларни забт этиши, тақдир тақозоси билан тарих майдонига чиққан ғурури баланд, ниятлари ёруғ йигитнинг қон кечиб, қирғин-баротлар қилиб, маънавий таназзулга юз тутиб бориши бағоят миқёсли, юксак бадий тасвирлар, теран мушоҳада ва фалсафий ўйлар билан ифода этилади. Исай Калашников деган бурятиялик романнавис ва унинг ўтган аср етмишинчи йиллар адоғида ёзиб эълон қилинган асаридан энди хабар топиб, жуда кеч ўқиганим учун, очиги, афсусландим. Бу фақатгина тарих эмас, ёвузлик, ёвуз даҳо шаклланишининг, маънавий емирилишнинг бори синоатини батафсил тасвир этган соф бадий асар. Бу, шубҳасиз, жаҳон адабиётининг дурдоналаридан дейишга арзигулик роман.

Мо ЯНЬ

“Мусаллас мамлакати”

роман

Мазкур асар учун муаллиф бундан тўрт йил аввал Нобель мукофоти билан тақдирлангани кўпчиликка яхши маълум. Ўтган аср ўрталари атрофларида воқе бўлган ҳодиса ҳақида ҳикоя қилинган романда ниҳоятда даҳшатли ҳолатлар қаламга олинади. Гўдак болаларни аввал бошданоқ махсус туғиб, боқиб, сотиб, сўнг таом сифатида тайёрлаб, тановвул қилиш, ақл бовар қилмайдиган даҳшатли ҳодиса. Бироқ, қарангки, ҳеч бир замонда бўлмаган бундай мудҳиш ҳолат инсоният маданий тамаддунининг юксак босқичлари бошланган паллаларда Хитойда содир бўлади. Гап, балки, ҳикоя қилинган даҳшатли воқеада ҳам эмасдир. Лекин инсон табиатининг бу қадар ваҳшийлашиши мумкинлиги ва у ўз моҳиятини маданият деган ниқоб остига яшириб, кўнгли тусанган номаъқулчиликларни қила билиши, ҳатто мутлоқ мумкин бўлмаган разилликка журъат этиши бу – нафақат бандасининг, аввало Яратганнинг олдидаги мудҳиш гуноҳ. Қиёмат ҳақида мислсиз азоблар ҳақида ўйлашга етаклайдиган жиноят. Даҳшатга тушиб фикр қиласан – инсон боласи маънавий такомил сари интилишдан кўра тубанлик чоҳига кулашни афзал биладиган замон бўлгандек гўё. Мо Яннинг мазкур асари унча-мунча мудроқ тафаккурларни уйғотиб юборса, ажаб эмас.

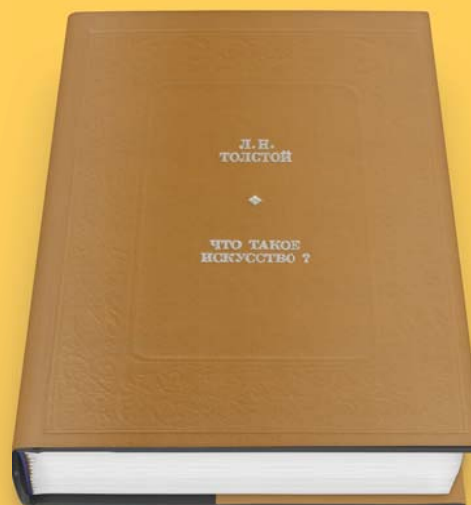
Санъат ҳақида жуда кўп ёзилган. Унинг асл моҳияти, қандай эҳтиёж зарурати эканлиги, табиати, намояндалари борасида ниҳоятда кўп асарлар бор. Лекин Лев Николаевич Толстойнинг “Санъат нима?” номли қарийб икки юз саҳифали бадиҳа, рисола, илмий, фалсафий, ижтимоий трактат, бадиий публицистика каби назарий таърифлар билан жанр хусусиятини белгиласа мумкин бўлган асари мушоҳадаларнинг ниҳоятда теранлиги ва кенг қамровлилиги билан ҳайратларга солади. Мутафаккир зот санъат ҳодисалари минглаб одамларнинг йиллар давомида чекадиган азоблари, интилишлари ҳисобидан дунёга келишини мушоҳада объектига айлантиради. Санъатнинг турли табақа тоифаларида жараённинг қандай кечишини кузатади. Дирижёрнинг қўл остидаги мусиқачиларга зулм қилиши, ҳақоратлаши, гарчи жуда хунук кайфият пайдо қиладиган манзара бўлса ҳам, лекин пиروвардида инсонга бахтиёр дақиқалар улашиши билан аҳамиятлидир. Рисолани хулосалар экан, Толстой бобо “Санъат зўравонликка барҳам бериши керак. Ва фақат санъатгина бунга қодир” деган фикрни илгари суради ҳамда инсонларни санъатгина биродарга айлантириши, кимлиги, қандайлигидан қатъи назар, бир-бирига муҳаббат уйғота олиши мумкин бўлган, инсонларга илоҳий туйғулар улашиб, унинг ўзини-да илоҳий дунёларга етаклаб кетувчи мўъжизавий бир ҳодиса дея таърифлайди. Толстойнинг санъат хусусидаги ҳайратлари ва мушоҳадалари, назаримизда, ҳар бир санъаткор учун ибратлидир.

Лев ТОЛСТОЙ

“Санъат нима?”

(Что такое искусство?)

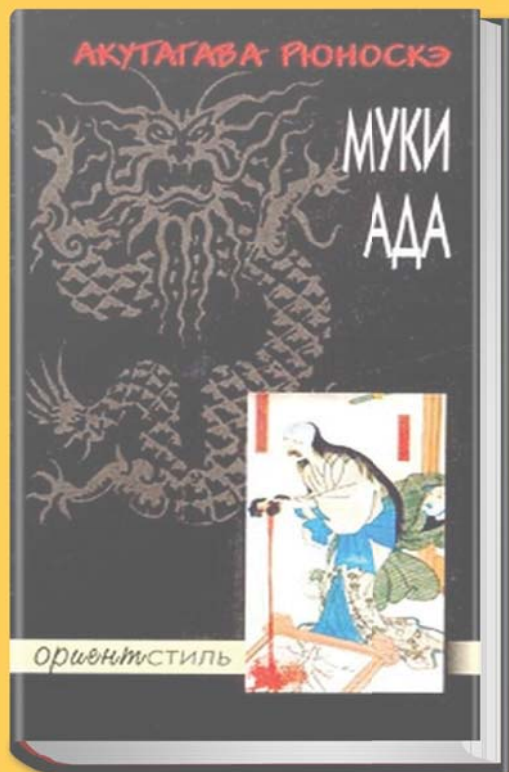
фалсафий публицистик трактат

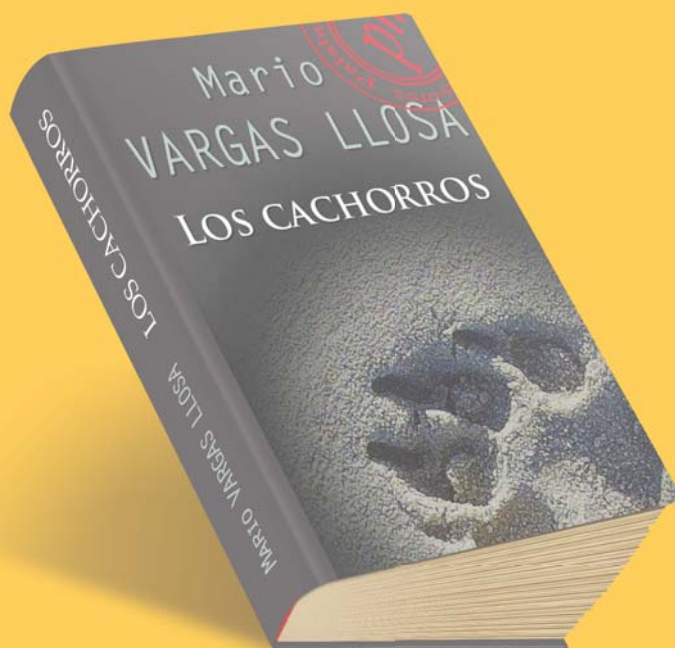
Рюноскэ АКУТАГАВА

“Дўзах азоблари”

ҳикоя

Бу ҳам Толстойнинг санъат ҳақидаги қарашларига қай бир жиҳатдан ҳамоҳанг яратик. Лекин у фалсафий публицистик трактат бўлса, буниси соф бадий психологик ҳикоя. Ўзи ҳис қилмаган, ўз кўзи билан кўрмаган, ўз сезгилари орқали онги, тафаккури ва юрагига сингмаган ҳодисалар ҳақида ҳеч қачон ҳақиқий санъат асари яратиб бўлмади. Ҳикояда айнан шу тушунчадаги расомнинг мислсиз инсоний фожеаси орқали мазкур ҳақиқатга келиши ва ҳайратомуз ҳаққоний тасвирий санъат асарининг яралиши кўрсатиб берилади. Акутагава ижоди замон ва макон чекловларидан ташқаридаги ноёб туйғулар, ҳолатлар ҳақида ҳикоя қиладики, унинг тафаккур ва ҳиссиёт олами шу қадар теранлигига тан бермасдан илож йўқ.

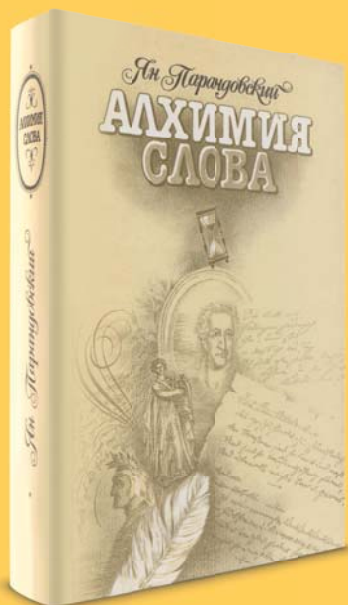

Марио ВАРГАС ЛЬОСА

“Шумтакалар”

қисса

Перулик Нобель мукофоти совриндори Марио Варгас Льюса “Шумтакалар” қиссасини ёзиб Лотин америкаси адабиётини яна бир дурдона асар билан бойитган. Бола пайтида қутилмаган бахтсиз ҳодиса туйғули фалокатга учраган Куэльяр ҳаёти, унинг янги мактабда орттирган тўрт дўсти билан кечмишлари орқали инсон туйғуларининг турфа оламига кириб борасиз. Одамни тушуниш нақадар мураккаб, нақадар қийин вазифа эканини бот-бот ҳис қиласиз. Ўзини инсоний амалга қодир тўлақонли шахс сифатида ҳис қила олмаган кишини тушуниб, унга ёрдам бера олмаганинг ҳолда, ҳеч бўлмаганда, ҳамиша хайрихоҳлик туйғуси билан яшаш, хотираларга садоқат кўрсата билиш ҳар кимнинг ҳам қўлидан келаверадиган иш эмас экан. Куэльяр, Лало, Каллахум, Чиллак, Манъуколарда бўлгани каби беғубор болалик даврининг энг яқин тенгдош жўраларинг билан кечган ширин хотираларини ёдга солувчи бу асар ҳам гарчи муайян макону замонда бўлса-да, таниш оҳангу табиати, ҳазин мазмуни – хулосалари билан ҳаммамизни қай бир маънода тафтиш этаётгандай туюлади.

Ян ПАРАНДОВСКИЙ “Сўз кимёси”

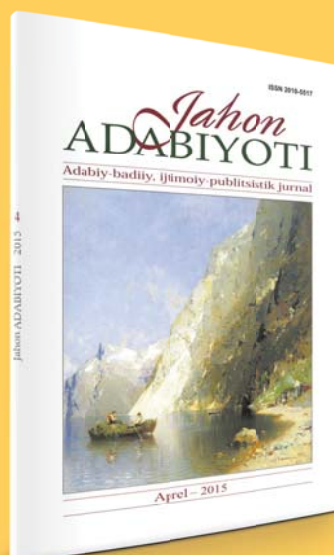
трактат

XX аср поляк адабиётининг атоқли адиби Ян Парандовскийнинг “Алхимия слова” – “Сўз кимёси” асари ёзувчи меҳнати, унинг ўзига ҳос ижодий ва маиший дунёси ҳақида ниҳоятда қизиқ маълумотларни ҳикоя қилади. Бу асарнинг жанр жиҳатидан аниқ таърифини бериш мушкул. Уни ёзувчилар ҳақидаги ҳаётий тафсилотлар ёки ёзувчилик санъати ҳақидаги трактат деб атаса ҳам бўлади. Китобда адиблик истеъдоди, маҳорати, ижод хусусиятлари, илҳом дамлари, илҳомланиш жараёнининг ғалат кўринишлари, кўйингчи, машҳур адибларнинг қандай ручка ва қоғоздан фойдаланишидан тортиб, нима еб ичганигача, муайян асарларга киришиш ва ёзиш палласидаги тўлғоқли ҳолатларгача, севгиси, кўнгилхушлари, қандай пайтда ижод қилишни маъқул кўриши, қандай столда ўтириб, не алғозда қалам тебратишигача – барчаси энг оддий, майда тафсилотларигача ифодасини топган. Ҳажман 700 саҳифага яқин бўлган мазкур китобни ўз вақтида устоз Озод Шарафиддинов таржима қилишга киришган эди. Афсуски, домла китобдан бир нечта бобнигина тилимизга ўгириб улгурди. Ҳозирда олмоншунос Мирзаали Акбаров китобнинг бошқа бир қатор бобларини таржима қилиб, “Жаҳон адабиёти” журналига тақдим этди. Назаримда, ёзувчилик ҳаваси билан ёнган ёшлар, албатта, бу китобни ўқиб чиқиши шарт.

Каминани том маънода ҳаяжонга солган мазкур роман буюк аждодимиз ҳақидаги дастлабки ва ҳозирча ягона роман. Бу асарнинг воқеалари асосан ёзувчининг бадиий ҳаёлотига маҳсули, айтиш мумкинки, тарих ва бадиий ҳаёлот ажаб-товур муштараклик кашф этган бақувват роман. Абдулла Қодирий миллатимизнинг армони бўлгани ҳолда, адибнинг ўзи ҳам ёзиб улгурмаган асарлари учун буюк армон билан ўтган ижодкордир. Ёзувчининг ўзи эъгироф этганидек, “Амир Умархоннинг канизаги” номли бир роман яратиш ниятида жуда кўп тарихий асарларни ўрганган, канизакнинг қисмати билан боғлиқ маълумотларни излаган. Машҳур шоҳ ва шоир Амир Умархоннинг канизи бўлган Ойхон ниҳоятда аччиқ қисмати билан ўқувчини ўзига боғлаб қўяди. Бениҳоя гўзал қизнинг тақдир тақозоси билан у қўлдан бу қўлга ўтиб, мислсиз азоблар чекиши Абдулла Қодирийни қанчалар ҳазин ҳолатга солса, ўқувчида ҳам юрак-юракдан ачиниш ҳиссини уйғотади. Бора-бора азоблари туфайли ўз қаҳрамонини севиб қолган Абдулла Қодирий каби “Жинлар базми ёхуд катта ўйин” асарини ўқиб мутулаа қилган китобхон ҳам Ойхонни севиб қолиши мумкин. Дунёда муҳаббат қиссалари ниҳоятда кўп. Уларнинг ҳар бири ўзича бир дунё. Романдаги Абдулла Қодирийнинг кўнгил армонлари яна бир гўзал муҳаббат достони бўлиб китобхон қалбидан жой олиши аниқ.

Абдулҳамид ИСМОИЛ

“Жинлар базми ёхуд катта ўйин” роман

Темурхон наслидин султон Улуғбек,
Ки, олам кўрмади султон анингдек.

Ҳазрати Алишер Навоий шу қадар юксак таъриф берган буюк шоҳ ва мунажжим, аллома Мирзо Улуғбек ҳақида инжакўнгил шоиримиз Мақсуд Шайхзода 1959 йили катта драматик асар яратган эди. Асар ҳозирги Миллий театр саҳнасида эллик беш йил бурун саҳналаштирилиб, Шукур Бурхондай буюк санъаткорнинг ижроси билан ўзбек театр санъатининг олтин фондига кирган. Мазкур асарни бугунги кунда қайта ўқиб, Шайхзоданинг ҳеч муболагасиз, ҳақиқий мумтоз асар яратганини англаймиз. Уни сира иккиланмай Шекспир трагедиялари билан қиёсласак бўлади. Шоҳ ва аллома, ота ва ўғил, она ва ўғил, жамият ва адолат, инсон ва унинг ҳаётдаги вазифаси борасида теран мушоҳадаларга ундайдиган “Мирзо Улуғбек” пьесасини бугунги глобаллашган дунёнинг муаммоларига қарши ўзига хос бир бадиий қўлланма сифатида қабул қилиш мумкин. Мутаассиблик ва илму ирфон, жаҳолат ва маърифат, юксак инсоний туйғулар билан маънавий қашшоқлик ўртасидаги муросасиз кураш трагедиянинг марказий ғояси бўлгани билан бугунги кунларимизга ҳамоҳанглик касб этади. Шу боисдан ҳам асар жорий бир йил давомида ҳам Самарқанд театри, ҳам пойтахт Миллий театри саҳналарида қўйилди. Муҳими, Шайхзода илгари сурган ғоялар ва эҳтирослар қайта жонланиб, катта саҳналарда жаранглади ва Шайхзодани ҳам замондошимизга айлантирди. Ҳар қандай ижодкор ўз асари билан шундай тақдирга муносиб топилса, у барҳаёт бахтли ижодкордир.

Мақсуд ШАЙХЗОДА

“Мирзо Улуғбек”

тарихий трагедия

Ҳалима АҲМЕДОВА

шеърлари

*Мен кунларни алдаяпман, ёмон кунларни,
Гоҳ қар бўлиб, гоҳ ўзимни солиб мастликка.
Аммо ўздин қайга қочай, қаёққа қочай,
Ҳаққим борми юрагимни танимасликка.*

Бу сатрлар замонамизнинг гўзал шоири Ҳалима Аҳмад қаламига мансуб. У, ҳеч шубҳасиз, ўзбекнинг Анна Ахматоваси, балки ундан-да миқёслироқ ва теранроқ ҳодисадир. Ҳалиманинг мени лол қолдирадиган бетакрор хислати унинг фавқулодда ҳаяжонга соладиган метафоралар дунёси. Шоирнинг хаёлот дунёсида табиатан мутлақо чоғишмайдиган ҳодисалар чоғишади, аксинча, бир-бирига ниҳоятда яқин нарсалар тамоман бошқа-бошқа қутбларда пайдо бўлади. Ҳалиманинг тахайюлини одатий тафаккурга ўрганган инсон мутлақо тушунмаслиги мумкин, лекин уни ўқиб тушунгучи, идрок этувчи одамлар эса хушбахтлик туйиши аниқ. Нафақат хушбахтлик, балки тўлиб-тўлиб йиғлашга мойил ҳолда, тозариш – поэтик катарсис ҳолатини бошдан кечиришга муваффақ бўлади. Бундай ҳодисани фақатгина оламни ғалат муштаракликда кўрадиган, илоҳий басират кўзларига эга, катта шоирлар пайдо қила билади. Ҳалиманинг шеърларини ҳеч қачон шунчаки ўқиб бўлмайди. Фақат ва фақат some кайфиятдагина бу шеърят сенга ўша катарсис – тозариш неъматини бахшида этади.

Моҳинур ҚОДИРОВА

1997 йили туғилган.
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университетинининг
халқаро журналистика
факультети талабаси. “Юрт
кељагаги 2014” кўрик-
танлови, “Истеъдод мактаби”
ёш ижодкорлар семинари
республика босқичи
иштирокчиси. 2013 йили
“Бир гунча очилгунча”
шеърйй тўплами чоп
этилган.

Савол

Яна бир кун ўтар хаёлингиз-ла,
Термулиб тураман суратга қараб.
Менинг ҳаётимдан кетиб бўлгансиз,
Ўзим олисдаман, дил дийдор талаб.

Тақдир ҳам, ҳаёт ҳам – бари мураккаб,
Мен чиқиб бўлганман ёдингиздан ё.
Совиган кўнглингиз тафтини алқаб,
Кўзимда тескари айланар дунё.

Билолмайсиз менинг туйғуларимни,
Ҳеч недан беҳабар хурсанд юрибсиз,
Кўлларимни қўйиб юборгансиз-у,
Нега юрагимни ушлаб турибсиз!?

Қишлоғимнинг нафис ифорин туйдим

Қишлоғим

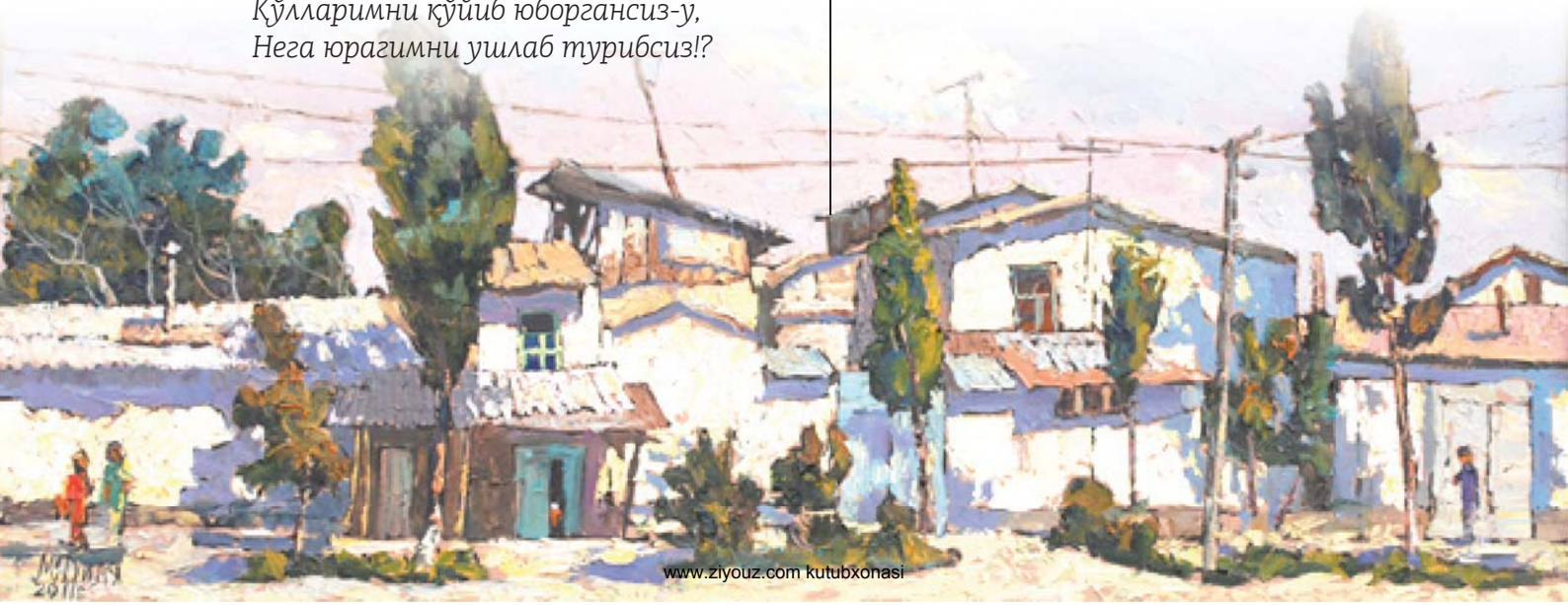
Хаёлот дарчасин очсам оҳиста,
Бепоён қишлоқни кўради кўзим.
Кетарканман ўша оқ автобусда,
Юракда қандайдир согинчни сездим.

Эй, отамдай суюк пурқивор тоғим,
Болалигим ўтган, эй, она қишлоқ,
Ҳувилламай туриб юрагим боғи,
Онамнинг бағрига етсайдим тезроқ,

Ана, ҳув тоғтерак ўсибди чунон,
Кўпайибди қирда сулув лолалар.
Қушларнинг ажойиб навоси шу он
Мен севган қўшиқни ёдимга солар.

Автобус тўхтади, таниш кўчада
Қишлоғимнинг нафис ифорин туйдим,
Ўзгариб кетган бу азиз гўшада
Мен чиндан ўзимни йўқотиб қўйдим.

Чиқмоғим керак-да хаёлдан тезроқ,
Ва ортга қайтаман энди кўнмасдан,
Мен учун суюкли, бу мўъжаз қишлоқ –
Мени меҳри билан улғайтган Ватан!

Болалари юлдузларни кўзлаган юрт

Маърифатпарвар халқимиз ҳамisha илмни юксак қадрлаган. Айниқса, мустақиллик туфайли бу эзгу анъана янгидан юз очиб, асл ўзанига қайтганини бугун юртимизда таълим-тарбия соҳасига қаратилаётган эътибор мисолида яққол кўриб, ишонч ҳосил қилиб турибмиз. Буни ҳатто нуфузли халқаро ташкилотлар, қатор хорижлик экспертлар ҳам алоҳида эътироф этиб, дунёнинг энг илғор мамлакатларида ҳар йили таълим учун сарфланаётган харажатлар ялпи ички маҳсулотнинг 3–5 фоизидан ошмаётган бир шароитда Ўзбекистонда бу кўрсаткич 10–12 фоизни ташкил этаётгани ҳавас қилишга арзигулик натижа эканини бир овоздан таъкидлашмоқда.

Бу ютуқлар бугун вояга етаётган ёш авлод наздида гўё осмондан тушгандек ёки айнан шундай бўлиши керакдек туюлади. Аслида, таълимнинг бундан йигирма беш-ўттиз йил аввалги ҳолати билан таққосланса, ҳозирги муваффақиятлар ортида нечоғлик улкан заҳмат ва машаққатлар ётганини англаш қийинмас. Ўқувчиларнинг биргина дарсликлар билан таъминланиши қанчалар ачинарли аҳволда бўлганини, мавжуд қўлланмалар ҳам саҳифалари йиртилиб, аллақачон путурдан кетган, билим олишга яроқсиз ҳолатда бўлганини ҳар икки-уч йилда янги нашр этилган китоблардан фойдаланаётган фарзандларимиз билмаслиги табиий, албатта.

Алишер ПАРДАЕВ,
Сурхондарё вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи

Шунинг учун ҳам уларга қараб ҳавасимиз келади. Кўнглимиз ғурурга тўлади. Энг муҳими, бугун юртимизнинг барча ҳудудидаги ёшлар яратилаётган шарт-шароитлардан тенг фойдаланиш имконига эга. Жумладан, Сурхондарё вилояти халқ таълими бошқармасига қарашли 1197 та таълим муассасаси ҳам замонавий талаблар асосида фаолият кўрсатмоқда. Умумтаълим мактабларида ўқиётган 373321 нафар ўқувчининг давлат таълим стандартларига мос билим олиши учун етарли қулайликлар мавжуд. Ёш авлодга қалб кўри ва кўз нуруни бағишлаб сабоқ бераётган 33747 нафар педагогнинг 70,5 фоизи олий маълумотга эга мутахассислардир. Бу кўрсаткич, айниқса, бошланғич таълимда йил сайин ошмоқда. Ваҳоланки, мустақилликдан аввал бошланғич таълимга иккинчи даражали иш сифатида қаралиб, билими саёз мутахассислар ҳам 1-синф ўқувчиларига дарс бериб кетаверган. Эндиликда вазият мутлақо бошқача. Таълим-тарбиянинг пойдевори бўлган бошланғич таълимга фақат олий маълумотли, юксак билим ва салоҳиятга эга ўқитувчилар жалб этилаётти.

Таълим муассасасининг ободлиги, мустаҳкам моддий-техник базага эгаллиги замонавий ўқув жараёнининг муҳим шартларидан саналади. Бу масалага ҳам давлатимиз томонидан юксак эътибор қаратилиб, ҳар йили Инвестиция дастури асосида ўнлаб мактаблар янгидан қуриляпти. Жумладан, бу йил бизнинг вилоятимиздаги қатор ўқув-тарбия масканлари ҳам чирой очиб, кўркам қиёфа касб этди. Инвестиция дастурига асосан воҳадаги қирқта мактабда кенг кўламли қурилиш-таъмирлаш ишлари амалга оширилиб, ўғил-қизларимиз янги ўқув йилини шинам, нурафшон ва барча қулайликларга эга синфхоналарда бошлашди.

Ўқув йили давомида Инвестиция дастурига киритилган барча таълим муассасалари парта, стол-стул ва бошқа ўқув мебеллари, лаборатория жиҳозлари билан таъминланади. Вилоятдаги 259 та умумтаълим мактабини компьютер синфи, интерактив электрон доскалар ва совиткичлар билан жиҳозлаш бўйича буюртмалар шакллантирилиб, Халқ таълими вазирлигига тақдим этилди. Бу имкониятлар муста-

бид тузум даврида таълим олган авлод вакилларининг ҳаёлига ҳам келмагани шубҳасиз. Чунки ўша пайтда болаларни мактабда ўқитишдан мақсад мухтасаргина савод чиқартириш, юзаки таълим беришга қаратилган эди. Шунга монанд аксарият ўқувчиларнинг кўпроқ билим олишдан кўра танаффусни мароқли ўтказиш, дарсдан кейин тўп тепишга қизиқиши баланд эди. Мустақиллик йилларида таълим-тарбия жараёнига мутлақо янгича ёндашув туфайли мактабда ўқитувчи ва ўқувчининг асосий мақсад ва вазифалари аниқ-равшан белгилаб берилди. Энг муҳими, бундан кўзланган эзгу мақсадни барча тўлақонли англаб етди. Илгари ота-оналар дарсдан кейин болаларини уй юмушларига жалб этган бўлса, ҳозир фарзандларининг турли тўғарақларга, айниқса, чет тили машғулотларига мунтазам қатнашиши учун барча имкониятларни муҳайё этишга интиляпти. Чунки юртдошларимиз хорижий тилларни пухта ўрганмай туриб, замонавий илм-фан ютуқларини ўзлаштириш, халқаро ахборот манбаларидан фойдаланиш қийинлигини англаб етаяпти.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига асосан мактабларда 1-синфдан бошлаб хорижий тилларнинг ўргатилаётгани ота-оналарнинг кўнглидаги иш бўлди. Айни пайтда мазкур қарорга биноан вилоятимиздаги умумтаълим муассасаларида инглиз, немис ва француз тиллари чуқур ўқитилмоқда. Барча ўқув масканлари мутахассислар билан таъминланган бўлиб, 1384 нафар малакали чет тили ўқитувчиси замонавий талаблар даражасида ёшларга билим бераёттир.

Ўқувчиларнинг илк кўникмаларни эгаллаб, таълим даргоҳига тайёр ҳолатда қадам қўйишида мактабгача таълим муассасаларининг ўрни катта. Боғчанинг таълим-тарбиясини олган бола оилада улғайган тенгдошидан дунёқараши нисбатан кенглиги, мактаб муҳитига тез мослашувчанлиги билан фарқ қилади. Шу боис кейинги йилларда оналарнинг мактабгача таълим муассасасига интилиши ошди. Бу ҳам юртдошларимиз тафаккуридаги ижобий янгиланишлар билан бирга, боғчаларнинг энагалик қиладиган маскан даражасидан илк ҳаётий кўникма ва билимларни шакллантирадиган таълим-тарбия даргоҳи мақомига кўтарилгани маҳсулидир.

Айни пайтда бошқармамиз тасарруфида 289 та мактабгача таълим муассасаси мавжуд бўлиб, уларга 26685 нафар бола жалб этилган. Мазкур боғчаларнинг аксариятида чет тили тўғрисидаги ташкил қилингани фарзандларимизнинг хорижий тилларни эрта ўрганишида муҳим аҳамият касб этаётди. Вилоятдаги 147 та мактабгача таълим муассасасида қисқа муддатли гуруҳларни ташкил этиш мақсадида хоналар тайёрланди. Мактабгача ва умумий

ўрта таълимни такомиллаштириш лойиҳаси асосида болалари мактабгача таълим муассасаларига қамраб олинмаган 23000 хонадоннинг манзилли рўйхати шакллантирилиб, бу оилаларга фарзандларини мактабга тайёрлашга кўмаклашиш мақсадида етти номдаги қўлланмаларни етказиб бериш учун Халқ таълими вазирлигига тегишли маълумотлар тақдим этилди.

Юртимизда болалар мусиқа ва санъат мактабларига қаратилаётган эътибор ва ғамхўрлик бир-биридан кўркам маданият масканларининг барпо этилишига сабаб бўлаётди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолиятини янада яхшилаш бўйича 2009—2014 йилларга мўлжалланган Давлат дастури тўғрисида”ги қарорига асосан вилоятимизда ўн еттита болалар мусиқа ва санъат мактабининг ўн тўрттаси янгидан қурилиб, учтаси капитал реконструкция қилингани кўплаб ёшларнинг ноёб истеъдодини рўёбга чиқаришда муҳим аҳамият касб этаётди.

Ҳозирги кунда мазкур муассасаларда болалар фортепиано, торли, дамли ва зарбли чолғулар, анъанавий чолғу ижрочилиги, чолғу ижрочилиги, анъанавий хонандалик, академик хонандалик, эстрада хонандалиги, хореография, театр санъати, тасвирий санъат, амалий санъат каби йўналишларда таҳсил олиб, турли нуфузли танлов ва беллашувларда фахрли ўринларни қўлга киритмоқда. Жумладан, шу йил Навоий вилоятида ўтказилган “Академик чолғулар ва эстрада ижрочилиги” кўрик-танловининг республика босқичида

уч нафар ўқувчимиз иккинчи, бир нафари учинчи ўринни қўлга киритди. Андижон вилоятида бўлиб ўтган “Ягонасан, муқаддас Ватан!” республика кўрик-танловининг саралаш босқичида ҳам вакилларимиздан икки нафари иккинчи ва бир нафари биринчи ўрин соҳиби бўлди.

Болаларнинг дарсдан бўш вақтини мазмунли ташкил этиш ёш авлоднинг соғлом маънавий-руҳий камолотида алоҳида аҳамият касб этади. Айни пайтда вилоятимиздаги ўн бешта “Баркамол авлод” болалар марказида ўқувчиларнинг қизиқиши ва лаёқатига мос 285 та тўғрақ фаолияти йўлга қўйилган.

Юртимизда фарзанди спортга ошно тугинмаган оилани топиш мушкул. Жисмоний тарбия машғулоти тугаганидан кейин ҳам берилиб футбол ёки баскетбол ўйнаётган болаларни кўрганимизда кўнглимизда ифтихор туйғуси алангаланди. Вилоятимиздаги ўқувчиларнинг қарийб олти миш фоизи мунтазам жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланаётгани ҳам халқимизнинг соғлом турмуш тарзига интилиши самарасидир.

Ҳозир вилоят халқ таълими тизимида йигирма еттита спорт тури бўйича 8743 та тўғрақ фаолият олиб бормоқда. Уларнинг барчаси эртаю кеч ёшлар билан гавжум. Муҳташам спорт залларида шиддат билан машқ қиладиган фарзандларимизга қараб, улар тимсолида боболаримиз орзусидаги юлдузларни кўзлаган ёвқур йигит-қизларни кўраимиз.

Мулоқимхунук

Акбар РУСТАМОВ

1983 йили туғилган.

Бухоро давлат университетининг ўзбек филологияси факультетини тамомлаган. “Истеъдод мактаби” ёш ижодкорлар семинари республика босқичи иштирокчиси.

Ҳажвиялари, илмий мақолалари республика матбуотида, адабий ва илмий тўпламларда нашр этилган.

Ў

ринов жойида ўтиролмади. Гўёки оромкурсига типра-
тикан ташлаб қўйилган-у, билмай орқасини қўйгандек
эди. Салдан сўнг ана шу жонивор унинг ичига кирган-
дек аъзои баданига ниш санчишга ўтди. Юрагида аллақандай
талотўп бошланди.

– Аблах, – деди у ўзига ўзи пичирлаб, – ким сотди экан-а.
Аслида, айб ўзимда, тўғриқўнгилигимга бориб ходимлар ора-
сида ҳар қандай гапни айтавераман-да..

Эрталаб ишга яхши кайфиятда келганди. Кадрлар бўлими
бошлигининг хонасига кирди-да, ҳол-аҳвол сўрашгандан сўнг,
эски одатига кўра, ҳамма ходимлар ҳаётини “варақлай” бошлади:
“Эшмамат, машина олибди. Аслида-ку, маошига машина тугул
эшак-арава ҳам бермайди. Бирор яширин даромади бор. Ойша
ёлғиз боши билан данғиллама тўй қилди. Орқасида кимдир
турибди-ёв”. Ўриновнинг “рўйхат”и тугашига анча бор эди-ю,
аммо кадрлар бўлими бошлиғи Ҳазиев унинг гапини бўлди:

– Фулом ака, бўлди, шу ҳақда сўзлашмайлик. Бунақа гаплар
“катта”га ҳам етиб борибди, – деди бошлиқнинг хонасига ишора
қилиб. – Кеча мени чақириб, роса изза қилдилар. “Кап-катта одам-
лар уялмайсизларми, ғийбат, майда гап-сўзни кўтариб юришга”,
дедилар. Ҳали бугун ўзингизга ҳам гапириб қолса керак.

Тамом, Ёриновнинг ичига қурт тушди. Тен-так кўйдек у ёқдан-бу ёққа юра бошлади: “Ким сотди экан-а, ким сотди?!”

“Дарвоқе, – ўйлади у. – Ғозиев билан суҳбат чоғида кимлар бор эди? Ўша бўлимдаги “Опа” ҳамда янги ишга келган Толмасов деган йигит. Топдим! “Опа” сотган. Барибир аёл-да. Тили қулф-калитсиз. Энди “Катта” мен ҳақимда нима деб ўйлайди. Йўқ. Отни ўзим қамчилашим керак”.

Ана шу хаёллар оғушида Ёринов кўрқа-писа бошлиқнинг хонасига яқинлашди. Эшик олдида ҳам бироз каловланди-да, “таваккал” дея ичкарига кирди. Ўзини гўё саломлашгани киргандек кўрсатган ўринбосар бироздан сўнг муддаога кўчди:

– Жамоамизда ажойиб инсонлар бор-да, Музаффар Исҳоқович, – арқонни узун ташлади у. – Шу “Опа”ни айтяпман. Бутун ҳаётини шу ерда ўтказди. Ўзи яхши ходим-у, тилининг югуриклиги ёмон-да. Мана, кеча кўчада авария бўлибди. Шуни деразадан кўрибди-ю, ҳар бир хонага кириб, бирма-бир айтиб юрибди. Ҳай, дедим, халқнинг кўнглига ғулғула солиш яхши эмас, дедим. Ундан кейин тилингизга бир филтёр ҳам ўрнатиб олинг. Хаёлингизга келган ҳар қандай сўзнинг керагини, чиройлисини чиқаринг, дедим. Ҳа, энди, Музаффар Исҳоқович, барибир бесуяк тил-да, сизнинг қабулингизда ҳам мен ёки бошқа ходимлар ҳақида ҳар хил сўзларни айтиши мумкин. Шунга эътибор бериб, муборак асабларингизни уринтирманг, демоқчийдим.

“Ҳайрият, – елкасидан тоғ ағдарилгандек ҳис қилди ўзини Ёринов. – Режам шунчалик ўзини оқладик, бошлиқ кечаги гапдан сўз очишгаям ботинолмади. Шошма, агар бу гапни ҳалиги Толмасов етказган бўлса-чи? Ҳар ҳолда, ёш, “кўтарилиш” илинжида ўзини яхши кўрсатиш учун гап ташиган бўлиши мумкин-ку.

Ёринов дарҳол орқасига қайтди. Энди директор билан суҳбат Толмасовнинг аёлларга ўчлиги-ю, ўз бола-чақаси бўла туриб, тутуриқсизлик билан бошқаларга илакишгани ҳақида борди. Гап охирида ўринбосар тутуриқсиз кимсаларнинг оғзидан ҳар нарса чиқиши-ю, баъзан ўзи ҳақида тухмат гап айтиб кўйганда эътибор бермасликни илтимос қилди.

Аммо барибир Ёриновнинг кўнгли тинчимади. Бошлиқнинг хотиржамлиги, сир бой бермаётгани уни хавотирга солди.

“Мабодо Ғозиевнинг ўзи сотдимикан, – яна ўз-ўзини сўроққа тутди ўринбосар. – Ҳа-ҳа, шундай. Ўзимам ўйловдим-а, нега бу охириги пайтларда бошлиқнинг хонасига серқатнов бўлиб қолди, деб”.

Ўринбосарнинг учинчи маротаба ҳам айб иш қилган боладай шалвираб кирганини кўрган Музаффар Исҳоқович охири ёрилди:

– Тинчликми, Фулом Ўсарович. Нима киндигингизни йўқотдингизми?

– Тинчлик, Музаффар Исҳоқович, тинчлик, – деди ўринбосар каловланиб, – Шунчаки, анави Ғозиев масаласида келгандим. Ўзи тажрибали ходим-у, аммо ўлгудек ичи қора. Тагин, ўзи қилган баъзи ишларни бировларга тўнкашга ҳам устаси фаранг.

– Гапингизни тушунмадим, ўртоқ Ёринов?

– Ҳалиги, кечаги танбеҳингиз жуда ўринли эди. Асли ҳамма ишни қилган Ғозиев. Аммо йўғимда ўзи тўқиган ёлғон-яшиқни менга тўнкагани бироз хижил...

– Қанақа танбеҳ, қанақа Ғозиев? – деди асабийлашаётган бошлиқ энсаси қотиб.

– Кеча Ғозиевни чақирганингиз...

– Мен кеча Ғозиевни чақиртирмадим! Умуман, уч кундан буён у менинг қабулимга кирган эмас!

– Ҳа, ҳа, шундайми, кечирасиз, – рангига қизиллик югурди Ёриновнинг. Ғозиевнинг ўзига айтган сўзлари шунчаки “илмоқ” эканини билди. Лекин шундай бўлса-да, сув келмасдан бурун бандни боғламоқчи бўлди. – Ҳар ҳолда, жамоада ана шундай мулоимхунук, гап ташувчилар бор. Билдириб қўяй дедим-да.

– Раҳмат, – деди Музаффар Исҳоқович ўзини бироз босиб олиб. – Ҳар ҳолда, бугун бир мулоимхунукни таниб олдим.

Бошлиқнинг гапидаги шаъмани тушунмади чоғи, Ёринов қўлини кўксига қўяркан, илжайиб деди:

– Ҳа-ҳа, Музаффар Исҳоқович, кўрдингизми, мен сизга доимо яхши бўлишини истайман.

Директор хонасидан чиқаркан, ўринбосар хаёлини бошқа ташвиш чулғаб олди: “Бошлиқ айтган мулоимхунук ким экан? Опами? Ё Толмасовми? Эҳтимол, Ғозиевдир? Ёки бошқа биров бормикан? Тезда шуни аниқлашим керак! Кейин шунинг ёнида тилимни тий-йиб гапираман”.

Муҳаббат ва кўзёшлар

Француз масалчиси Жан Лафонтеннинг хотини бир куни эрини иш пайти ҳўнграб йиғлаётган ҳолда учратади. Гап нимадалигини сўрайди, Лафонтен жавоб ўрнига асаридан парча ўқиб беради. Унда қаҳрамон қийинчиликлар гирдобига тушиб, севганига етиша олмаётгани тасвирланган эди.

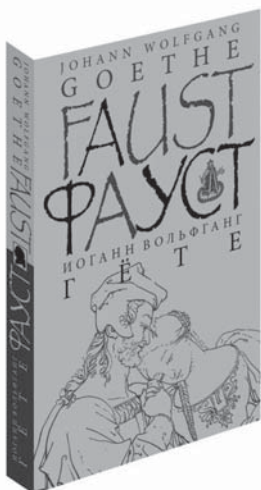
Ўзувчининг аёли ҳам парчадан ўпкаси тўлиб, йиғлаб олади ва эрига ялинишни бошлайди:

– Бечорани севганига етиштира қолинг. Қўша қаришсин.

– Йўқ, сираям иложи йўқ! – дейди Лафонтен. – Ахир, эндигина биринчи жилдни ёзганман-ку!

“Фауст” қанча давом этади?

Буюк олмон адиби Гётенинг “Фауст” драмаси биринчи ва иккинчи қисмларини бирлаштирганда жами 12111 та шеърый парчадан иборат. Адиб бу асари устида қарийб олмиш йил меҳнат қилган. Пьеса тўлик шаклда Германиянинг Ҳанновер шаҳрида ўтказилган Экспо-2000 фестивалида саҳнага қўйилган. 21 соат давом этган спектаклда Фаустнинг монологлари ижросига олти соат, Мефистофелникига эса уч соат вақт кетган.

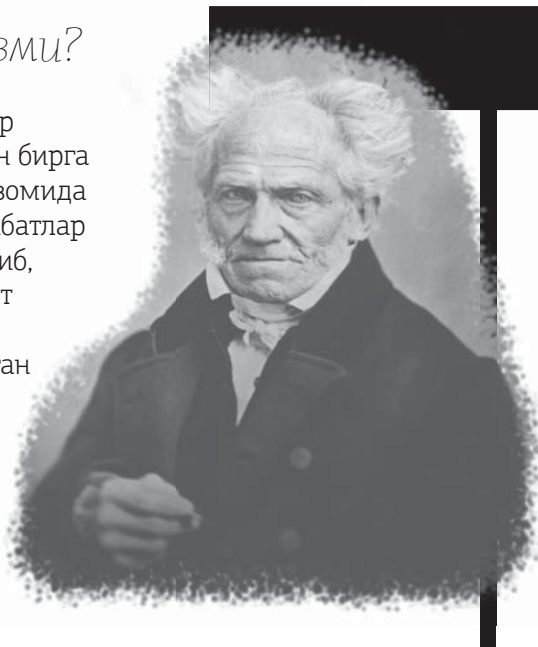

Сиз мени тушуњапсизми?

Атоқли олмон файласуфи Артур Шопенхауэр эзма бир хотин билан бирга тушлик қилиб қолади. Тушлик давомида аёл эри ва ўзи ўртасидаги муносабатлар ҳақида майда-чуйдасигача гапириб, нолийди. Файласуф уни сабр-тоқат билан эшитиб ўтиради, лекин ҳеч нарса демайди. Бундан зардаланган хотин:

– Мени тушуњапсизми, ўзи? – деб сўрайди.

– Йўқ, – деб жавоб беради Шопенхауэр. – Лекин эрингизни жуда яхши тушуниб турибман.

Дўхтирга бормасликнинг сабаби

Машҳур инглиз адиби Бернард Шоу врач қабулига бориб, оёғи оғриётганидан шикоят қилади.

– Оёғингиз қанчадан бери бундай аҳволда? – деб сўрайди дўхтир.

– Икки ҳафтадан бери, – дейди Шоу.

– Икки ҳафтадан бери синган суяк билан қандай юрдингиз?! Нега илгарироқ келмадингиз? – дейди врач ҳайратланиб.

– Биласизми, доктор, – деб ўзини оқлаган бўлади ёзувчи, – қачон бир жойим оғриётганини айтсам, хотиним чекишни ташлашимни талаб қила бошлайди...

Ориф ТОЛИБ
тайёрлади.

Биз бугун ҳам, келажакда ҳам ҳеч қачон, ҳеч кимдан кам бўлмаймиз, ўз мақсад-муддаоларимизга албатта етамиз.

Мукофот ва гувоҳномалар топширилди

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан Ватанимиз мустақиллигининг 25 йиллигига бағишлаб ўтказилган “Ватанни мадҳ этиш бахти” танлови ғолиблари аниқланди. Ўзбекистон халқ ёзувчиси, марҳум Пиримкул Қодиров (оила аъзолари), Ўзбекистон халқ шоири Тўлан Низом, шоиралар Ҳалима Аҳмедова, Шарифа Салимова, Хосият Бобомуродова, ёзувчи Шараф Уснатдинов, таниқли болалар шоири Турсунбой Адашбоев, шоирлар Азим Суюн, Дилшод Ражаб ва Мирпўлат Мирзо, адабиётшунослар Ислон Ёқубов ва Абдусаттор Жуманазаров диплом ва мукофотлар билан тақдирланди.

Шунингдек, уюшма аъзолигига янги қабул қилинган Лайло Шарипова, Ойдин Темирова, Беҳзод Фазлиддин, Дилором Исмоилова, Ривож Ўтарбоевга Ёзувчилар уюшмаси гувоҳномаси топширилди.

ҚАДРЛИ ЖУРНАЛХОН!

**Ўзбек адабиётининг энг сара намуналарини,
жаҳон адабиётидан янги таржималарни
мунтазам ўқиб боришни истайсизми?**

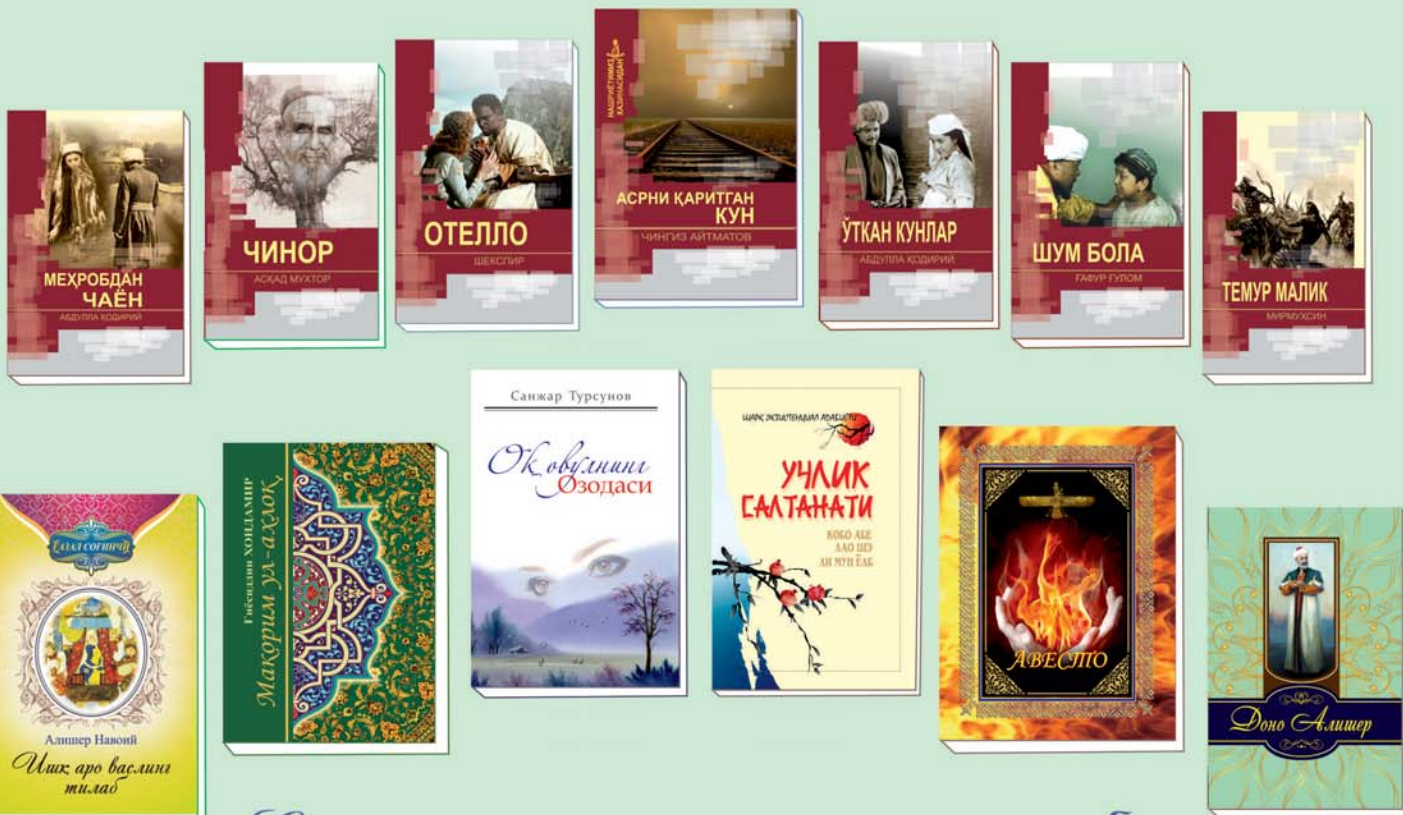
**Янги авлод овозини туйиб, туйғуларингиз, фикрларингиз
янгилашини хоҳлайсизми?**

**Унда “Ёшлик” журнаliga 2017 йилда ҳам обуна бўлинг!
Обуна индекси: 822**

Китоб миллатнинг ақл кўзини ёритувчи офтобдир!

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ НАШРИЁТ-МАТБАА ИЖОДИЙ УЙИ

*Сизга тақдим этилаётган ўзбек
ва жаҳон адабиётининг энг сара намуналаридан
бахраманд бўлинг.*

Мурожат учун манзил: 100128, Тошкент ш., Лабзак кўчаси, 86 уй.

Телефонлар: (+99871) 241-83-29. Моб.: (+99895) 144-41-82, (+99893) 791-00-70, (+99895) 195-42-42
www.gglit.uz E-mail: info@gglit.uz

Маҳсулотлар сертификатланган. Хизматлар лицензияланган.

YOSHIK

9
2016

Ўзи бир
чинор
эди

Замон руҳи,
ҳаёт фалсафаси

Шому
саҳарларда
юртимни
кездим

Буюк
матонат